

PLANINSKI

U E S T N I K

1
2018

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,90 €

TEMA MESECA

Vojaško gorništvo

Z NAMI NA POT

Pusterwald in Bretstein

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

PLANINSKI KOLEDAR 2018

Slikovite avtorske fotografije, ki so bile izbrane na razpisu PZS, vas bodo popeljale po slovenskem gorskem svetu v različnih letnih časih in delih dneva, tako da bo pristen okus planinstva v podobah svež vse leto. Avtorji fotografij so Anže Čokl, Anže Mihevc, Bor Rojnik, Simon Podržavnik, Piotr Skrzypiec, Aleš Krivec, Alenka Klinar in Franci Horvat.

Letošnja novost so namigi za planinski izlet, ki vas usmerijo na gorski cilj, ki krasi posamezni mesec, ali do razgleda nanj.

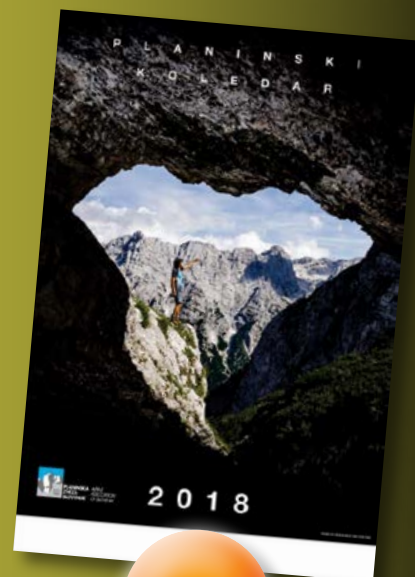
Koledarski del je opremljen trimesečno z luninimi menami. Trinajstlistni koledar je tiskan na kakovostnem papirju in vezan z belo spiralo.

Format: 33 x 48 cm; možnost dotiska na pasici, višine 5 cm

CENA: V času od 3. 1. 2018 lahko koledar kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim

popustom: 2,25 € (redna cena: 4,50 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

-50%

VODNIK SLOVENSKA PLANINSKA POT, Milenko Arnejšek – Prle in Andraž Poljanec

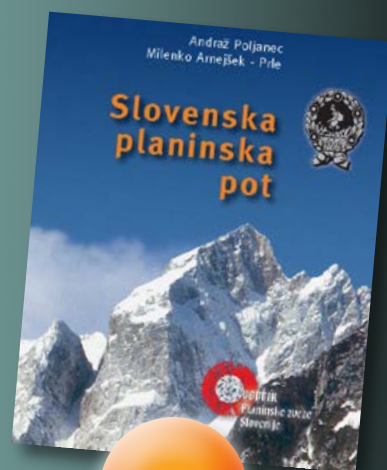
To je vodnik, ki vas bo kar najbolj neposredno seznanil s traso najstarejše vezne poti pri nas in v Evropi. Torej s potjo, ki nas že več kot pol stoletja domiselno vodi na najzanimivejše vrhove in nam predstavi vse pomembnejše planinske kočice. Pot, ki je bila načrtovana že leta 1950 in urejena leta 1953, povezuje najzanimivejše predele slovenskega gorskega sveta od njenega začetka v Mariboru do cilja v Ankaranu. Kljub 630 km dolgi poti pa je to le majhen delček naše lepe domovine. Vodnik vam bo pričaral lepote slovenskega hribovitega sveta in življenja v njem ter pomagal pri načrtovanju tur in izletov.

Format: 120 x 160 mm; 344 strani, PVC ovitek, šivano s sukancem, okrogel hrbet

CENA: V času od 15. 1. 2018 do 15. 2. 2018 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s

50-odstotnim popustom: 12,95 € (redna cena: 25,90 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

-50%

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana (od februarja 2018 naprej), v času uradnih ur (v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
118. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana
Ob železnici 30 a, 1000 Ljubljana (od februarja 2018 dalje)
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com
www.pvkazalo.si
www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Škodit, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,
Sonja Čokl

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4600 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na
elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.
Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave,
krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročnih
prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in
prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno
mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih
delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali
po telefonu 080 1893 (24 ur na dan).

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572,
odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR,
63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani
PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino
Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca
po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari
naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra
za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno
dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-
183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Letošnja zima nam je postregla z veliko snega, ki omogoča uživaško
smučanje po pršiču. Foto: Anže Čokl

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja
vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti,
ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in
možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno
subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu
lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro.
Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne
moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Planinski vodniki danes in jutri

Ko smo dandanes s spleta dobesedno zasuti z neizmerno količino najrazličnejših informacij, se pogosto postavi vprašanje, kolikšen pomen ima še pisanje in izdajanje klasičnih planinskih in alpinističnih vodnikov, ki so dolga desetletja bili nepogrešljivi spremljevalci ljubiteljev gora. Mnogi med njimi, predvsem tisti mlajših generacij, v ustvarjanju planinskih vodnikov ne vidijo več pravega smisla, saj so prepričani, da vse potrebne podatke lahko z nekaj kliki najdejo na spletu. In tam jih je res pravo čudo: nešteti opisi označenih poti, brezpotij in plezalnih smeri, podatki o kočah in bivakih ter o drugi gorski infrastrukturi, vse to prikazano in dopolnjeno še z boljšimi ali slabšimi fotografijami, tudi filmi. Številni spletni portali z gorniško vsebino prikazujejo poti tudi s konsekvativnimi fotografijami, tako da imamo občutek kot bi se tisti trenutek znašli na turi v gorskem svetu. V brezpotnem svetu se lahko gibljemo s pomočjo GPS navigacije, in vse to si lahko naložimo v naše "pametne" telefone, ki jih imamo seveda stalno s seboj, in – kaj bi pravzaprav še hoteli?

Pa je res vse tako čudovito preprosto? Kaj pa pogoste *fake news* na spletu? Ali so res planinski vodniki postali že obsoletna navlaka? Če sklepamo po številu objavljenih pisnih vodnikov, posebno v večjih deželah alpskega sveta, nikakor ne! Gutenbergovi literaturi so nekateri prerokovali nagel zaton s pojavom digitalnih knjig, pa je tiskanih knjig npr. na veliki vsakoletni knjižni razstavi v Frankfurtu čedalje več. Tudi izdajateljske hiše so po začetnem strahu pred popolno digitalizacijo knjižne produkcije zopet dobile optimistični zagon. Tudi na sejmu gornjskih knjig v Trentu je situacija podobna, konec koncev nas jesenski knjižni sejem v Ljubljani vedno znova prepriča o vitalnosti slovenskega izdajateljstva. Tudi na področju slovenske gorniške literature!

Za prave zaljubljenice v knjigo je knjiga sama po sebi objekt intelektualnega interesa in tudi čustvene zadostitve. Ko jo vzameš v roke, jo natančno pogledaš, in če je lepo oblikovana, se ti oči kar zaiskrijo v nestrpnem pričakovanju, da jo odpreš. In ko jo odpreš, skušaš ujeti njen vonj, ki je skoraj za vsako knjigo specifičen; šele nato jo na hitro prelištaš in pregledaš slike, če so zraven. Pri lepih, večjih fotografijah hitro prebereš še podnapise, nato pa knjigo odložiš, dokler se ne lotiš branja. Torej, knjige ne sprejmeš samo z umom, ampak tudi s srcem. Vse to velja tudi za planinske vodnike.

In kakšni naj bodo sodobni planinski vodniki, ki bodo v vsebinskem in oblikovnem skladu z možnostmi, ki se nam ponujajo na spletu? Konec minulega leta sem dobil v roke tri vodnike, ki na dovolj nazoren način kažejo, kakšne planinske vodnike danes v svetu izdajajo. Pri znani Münchenski založbi Rother so izdali enciklopedični vodnik Bernharda Kühnhauserja *Alpenvereinsführer für Wanderer und Bergsteiger Berchtesgadener Alpen*, ki je lična zelena knjižica s sliko Watzmanna na naslovnici in 612 stranmi besedila. Gre že za 21. izdajo tega vodnika, ki je koncipiran na klasičen način: vsako področje je obdelano posebej, posebej izhodišča, posebej kočice, posebej prečenja in povezave, posebej končni vzponi na vrhove. Pri takem konceptu si moramo turo na kak vrh prikazati kar s povezavo več parcialnih besedil, ki se včasih nahajajo tudi precej vsaksebi v vodniku. Ni ravno priročno opravilo, knjižica pa je kar zajetna in bo kar znatno otežila

nahrbtnik, če jo bomo vzeli s seboj na turo. Založba Rother je še ena redkih, ki izdaja enciklopedične vodnike, vendar čedalje bolj poredko, kar dokazuje, da ne gredo prav živahno v promet.

Drugi vodnik je povsem alpinistične narave, Charlie Boscoe, Jack Geldard: *Chamonix. A guide to the best rock climbs and mountain routes around Chamonix and Mont Blanc*, izšel pri britanski založbi Rockfax, ki obstaja tudi v digitalni obliki na aplikaciji RockfaxApp. Vodnik je izbirni, osnovni oblikovni koncept pa so brezhibne fotografije z vrisanimi smermi in ocenami, na njih pa so v rumeno in belo obarvanih poljih natančni opisi smeri po posameznih raztežajih. To izjemno delo je gotovo terjalo herkulske napore avtorjev, vendar deluje nekako preobloženo s podatki; čeprav ima knjiga 456 strani, je obilica podatkov oblikovalca prisilila, da so črke besedila zelo majhne, kar pa večini predvsem mladih bralcev ne bo povzročalo kakih problemov. Tak vodnik za običajne planinske podvige nikakor ne bi bil primeren.

In tretji vodnik, ki me je najbolj navdušil. Založba Rother je decembra lani izdala sijajen izbirni vodnik Hartmuta Eberleina in Ralfa Gantzhorna *Hochtouren Westalpen. Band 2. 101 Fels- und Eistouren zwischen Monviso und Mont Blanc*. Kaj je tako posebnega v tem vodniku? (Glej recenzijo v tej številki PV na str. 73). Prvič je bogat s fotografijami in zemljevidi, drugič je količina besedila zmerna, najbolj pa navduši z opisi gora in gorskih skupin, kjer pri bralcu vzbudi pristno, neubranljivo željo po obisku določene gore. To je tisto pravo: navdušenje, ki ga čutimo že doma, ko listamo in prebiramo strani tega vodnika. Vodnik nas mora omrežiti in zapeljati, ponuditi potrebne informacije, če jih pa ni dovolj, se še vedno lahko zatečemo k "atu Googlu".

Andrej Mašera

UVODNIK

1 Planinski vodniki danes in jutri

Andrej Mašera

VOJAŠKO GORNIŠTVO

4 Gorski bojevniki

Janez Kavar

VOJAŠKO GORNIŠTVO

7 Zgodovinske smučine vojakov

Aleš Guček

VOJAŠKO GORNIŠTVO

10 Športni vidiki vojaškega gornišva

Herman Berčič

VOJAŠKO GORNIŠTVO

12 Natov center odličnosti za gorsko bojevanje

Boštjan Blaznik

VOJAŠKO GORNIŠTVO

15 10-letnica ustanovitve ZUGS

Slavko Delalut

INTERJUJ

16 Danilo Cedilnik-Den

Marjan Žiberna

GORE IZ ZRAKA

20 Visoko nad Dolomiti

Vladimir Habjan

SPOMINI NA POUJONI ALPINIZEM

24 U pogorje Balkana

Srečko Klemenc

KONTRASTNA INDIJA

29 Zanskar

Anastasija Davidova

LEDENIKI

32 Še nekaj na temo podnebnih sprememb

Janez Pretnar

Z NAMI NA POT

35 Turno smučanje na Štajerskem? "Čuj, ka' si ja nor!"

Tomaž Hrovat

ZGODOVINA PLANINSTVA

43 Orožnova koča nekdanj in danes

Jana Remic

POTEKANJA

46 Iskanja v kraljestvu Belina

Olga Kolenc

KOLUMNA

50 Zase se brigaj

Aljaž Anderle

ZGODOVINA

52 Prihod Rimljanov v Karnijske Alpe

Vid Pogačnik

MINIATURA

54 Kjer je volja, tam je pot

Tatjana Cvetko

TURNO SMUČANJE

56 20 let Turnega kluba Gora

Igor Jenčič

PLANINSKA ZGODOVINA

58 Zaton češko-slovenskega zavezništva

Dušan Škodič

MEDNARODNO

60 Povezane planinske organizacije Evrope

Zdenka Mihelič

SPREMEMBE

63 Everest brez znamenite Hillaryjeve stopnje

Zdenka Mihelič

LEDNO PLEZANJE

64 Evropski pokal v lednem plezanju Domžale 2017

Matej Ogorevc

UZGOJA

66 Improvizirana nosila iz astronautske folije

Damjan Slabe

DOŽIVETJE

68 Kanjon reke Čikole

Aleš Nosan

PLANINSKA ORGANIZACIJA

70 Najvišja priznanja PZS za leto 2017

Zdenka Mihelič

72 LITERATURA

74 PLANINSKA ORGANIZACIJA

77 SPM

78 TRIGLAUSKI NARODNI PARK

78 U SPOMIN

USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.

Za vojaške gornike je pomembna splošna vzdržljivost, ki je povezana s hojo in pohodi, pa tudi tisti del vzdržljivosti, ki je pogojen z večjimi napori in višjo stopnjo intenzivnosti.
Arhiv NATO COGB

Gorski bojevniki

Mi branimo gore, gore nas branijo!

Gorske enote so v vojaštvu relativna novost. Pred zadnjim tisočletjem so menili, da so visoka gorata območja osrednje in zahodne Evrope zadostna zaščita pred napadalnimi sosedi. Ko so v 19. stoletju vojaški strategji spoznali, da gore niso več varen naravni ščit, so se s formiranjem specializiranih vojaških enot za bojevanje v gorah, četami alpinov, prvi odzvali Italijani. Sledili so teoriji pruskega vojaškega teoretika Carla von Clausewitza o posebnosti gorskega bojevanja. Italijanom so hitro sledili Nemci, Francozi in Avstrijci. Hribovcem iz alpskih dolin, s prirojenimi sposobnostmi, ki so v začetnem obdobju tvorili glavnino vojaških gorskih enot, so sledili vojaki, načrtno urjeni v gorniških in smučarskih veščinah.

Obdobje I. svetovne vojne velja v svetovni vojaški zgodovini za najobsežnejše vojskovanje v gorskem svetu. Tedanji pozicijski način bojevanja je narekoval (topovske) položaje celo na višinah nad 3000 m, kot na primer leta 1915 na Ortlerju (od 3652 m do 3431 m nadmorske višine). Na drugi strani pa je ravno

zaradi značilnosti gorskega sveta, še zlasti pozimi, takšen način bojevanja zahteval silne žrtve. Kljub spremembi načinov vojskovanja se je v obdobju med I. in II. svetovno vojno izredno hitro povečalo število enot za gorsko bojevanje. Nemški vermaht je imel leta 1938 že tri gorske divizije, ki jih je v manj kot dveh letih

podvojil na šest in nato celo na dvanajst. Uspeh odlično izurjenih in opremljenih finskih smučarskih enot v sovjetsko-finski vojni (1939/40) je spodbudil Američane k formiranju edine in zadnje pehotne divizije, ki je bila uporabljena v II. svetovni vojni na evropskem bojišču, slovite 10. gorske divizije – "vojakov na smučeh". Divizija je pustila svojevrsten pečat tudi na slovenskih tleh, v Posočju in na Mangartu. Pozabljene izkušnje so Američane drago stale leta 2002 v Afganistanu v obsežni operaciji Anaconda v pogorju Tora Bora, četudi je bila tam posodobljena ista divizija. V aktualnem času si najvišje v gorskem svetu stojijo nasproti gorske enote Indije in Pakistana na siačenskem ledeniku v Karakorumu na nadmorski višini od 5000 m do kar 7500 m. Indija je država z največjim številom specializiranih gorskih divizij, kar devetimi s skupaj okoli 135.000 gorskimi vojaki! Zaradi specifične sposobnosti prilagajanja širokemu spektru različnih vrst vojaških operacij so v sodobnem svetu prav gorske enote visoko upoštevane.

Vojaško gornišтво je preplet sposobnosti, znanj, fizične moči in izkušenj, nadgrajenih z vojaškimi veščinami za bojevanje in preživetje v geografsko specifičnem gorskem okolju in v ekstremnih vremenskih pogojih.
Arhiv NATO COGB

Slovenci smo lahko upravičeno ponosni na svojo vojaško gorniško zgodovino. Le-ta se uradno začela 11. aprila 1917 s preimenovanjem dotedanje 27. domobranskega polka avstro-ogrske vojske v 2. gorski strelski polk (k. k. Gebirgs-Schützenregiment Nr. 2). Polk je bil najbolj slovenska enota avstro-ogrskega vojaštva s kar osemindeset odstotki moštva slovenske narodnosti. Zgodovinski lok se od slovitega "slovenskega" 2. gorskega polka pne prek 1. planinskega polka Vojske Kraljevine Jugoslavije v obdobju med svetovnim vojnama, v katerem so strokovno častniško jedro tvorili Slovenci, do NOB in partizanskih smučarskih enot. V povojnem obdobju nastajanja novih planinskih enot JLA so inštruktorско jedro spet tvorili Slovenci in 345. planinska brigada JLA iz Kranja, z bataljoni v Škofji Loki, na Bohinjski Beli, v Bovcu in Tolminu, bi bila brez slovenskih

vojakov gorniško in smučarsko povsem brezzoba. Slovenska TO je bila v strukturi oboroženih sil SFRJ kakovostna posebnost tudi zaradi svojih alpskih izvidniških vodov, ki so se vsi po vrsti izkazali v vojni za slovensko samostojnost 1991. S 132. gorskim polkom in Gorsko šolo Slovenske vojske na Bohinjski Beli se zgodovinski lok slovenskega vojaškega gornišstva nadaljuje v prihodnost in z zavezniškim Centrom odličnosti za gorsko bojevanje, delujočim v Poljčah, na slovenskih tleh, utrjuje naše tradicije in sposobnosti tudi v mednarodnem merilu.

A kaj vojaško gornišstvo sploh je? Šport ali zelo zahtevna gorska aktivnost? Dr. Julius Kugy, avstro-ogrski alpski referent v I. svetovni vojni, je zapisal: Kako resne so gore v vojni!¹ Ali nasprotno Lionel Terray, v II. svetovni vojni pripadnik francoskega odporiškega gibanja v Zahodnih Alpah: Zame je bila tista vojna igra. Nekakšen šport kakor vsi drugi športi v Alpah. In zato sem jo gnal do konca svojih moči in poguma.² Popularni ameriški pisatelj Tom Wolf se vznemirja nad edinstvenostjo vojakov 10. gorske divizije sprašuje: Kaj le se zgodi, ko se šport in vojna, kot dobro in zlo, združita v eno?³ Vojaško gornišstvo je preplet sposobnosti, znanj, fizične moči in izkušenj, nadgrajenih z vojaškimi veščinami za bojevanje in preživetje v geografsko specifičnem gorskem okolju in v ekstremnih vremenskih pogojih. Ob tem se poraja večno vprašanje, zelo podobno zgodbi o jajcu in kokoši, ali sta (civilno) gornišstvo in smučanje bolj vplivala na vojaško gornišstvo in vojaško smučanje, ali obratno? Verjetno bo najobjektivnejši odgovor – enakovredno vzajemno. Pa naj vprašanje obravnavamo s širokega zgodovinskega mednarodnega vidika, ali poznavajoč našo narodovo in slovensko planinsko ter smučarsko zgodovino. Lepo in dobro, da je bilo in je tako. Ker že govorimo o vojaškem gorništvu, je treba poudariti: v nobenem drugem segmentu slovenski narod in Slovenija vojaško ni prepoznavna in upoštrevana tako spoštljivo kot prav na področjih vojaškega gornišstva in smučanja. Zasluga za to gre zgodovini, tradicijam in dosežkom slovenskega planinstva, alpinizma in smučanja, nacionalnim dosežkom torej. Velikokrat se zdi, kot da pristojni in odgovorni za aktualno slovensko vojaštvo tega ne poznajo in ne razumejo. Mi nimamo obsežnih vojaških poligonov, ne letalonosilk in desetih mornariških flot, ne eskadrilj nadzvočnih letal, ne tisoč tankov in osemkolesnikov. Imamo pa izkušnje in dosežke, ki smo se jih naučili in dosegli v domačih gorah ter oplemenitili v tujih gorstvih. Imamo čudovite gore, ki so nas očuvale tudi kot narod skozi stoletja.

Čuvajmo naše gore, če bo (še kdaj) treba tudi z gorskimi bojevniki!

Viri

¹ Kugy, Julius, Vojne podobe iz Julijskih Alp, Založba Kres, Ljubljana, 1995.

² Terray, Lionel, Osvajalci nekoristnega sveta, DZS, Ljubljana, 1974.

³ Wolf, Tom, Ice Crusaders (Ledeni križarji), Roberts Rinehart Publishers, Boulder, Kolorado, 1999.

Zgodovinske smučine vojakov¹

Med prebiranjem splošne zgodovine bralec kaj kmalu ugotovi, da je polna bitk in vojn, kot da je to najpomembnejša vsebina naše preteklosti. Zgodovina smučanja je vsaj malo drugačna, a se prav tako ni moč izogniti osvajanju dežel z vojsko na smučeh. Nevešči drsenja na smučeh, so se pozimi vojaki razkropili in preždeli za zapečki, čakajoč pomlad. Bili so lahek plen narodov, ki niso odložili orožja niti pozimi. Smučanje so izkoristili za hitre premike v zaledje nasprotnikov in jih zlahka premagali. Alpski vojaki so zaradi naravnih danosti prenesli zimsko vojskovanje v sredo- in visokogorje. Posnemali so pionirje turnega smučanja. Civilistom in vojakom, ki so obiskovali gore tudi pozimi, je bilo skupno uživanje in sproščenost na svežem gorskem zraku. Le da so morali vojaki spoznati še večšine gorskega bojevanja.

Norvežani so prvi ustanovili vojaške smučarske enote okoli leta 1200. Smuči so bile odlično prometno sredstvo, ki je omogočilo hitro napredovanje enot, hitreše obkoljevanje in nov način vojskovanja z učinkovito spremembo vojaških formacij. Švedi so sledili Norvežanom in tem še ruske enote. Smučarska tradicija je imela v Sibiriji in ob Belem morju stare korenine. Ruski vojaki na smučeh so osvojili Jugporsko deželo in si s tem odprli pot do Baltika.

Največji zgodovinski vojaški podvig se je začel najprej z begom švedskega upornika Gustava, ki je zbežal leta 1552 na smučeh z dvema spremljevalcema. Tako je ušel zavojevalcem. Premagali so 90 kilometrov dolgo pot proti norveški meji od kraja Mora do zaselka Vas. Gustav je leta 1553 zbral okoli sebe razkropljene vojake, se vrnil na bojišče in osvobodil Švedsko. Oklicali so ga za prvega kralja Švedske z imenom Gustav Vas.

Norveški generalmajor Hvidtfjel je 10. aprila 1733 napisal prva vojaška smučarska povelja v norveščini in nemščini. J. H. Emahusen in Kjetill Grasbakk sta leta 1977 v letopisu Norveške smučarske zveze ponatisnila pravila pod naslovom Norsk Väpenhistorrik (Norveška zgodovina orožja).

Pohod leta 1888 na smučeh čez Grenlandijo Norvežana Fridtjofa Nansena s spremljevalci je močno odmeval po srednji Evropi. Norvežani so hodili v srednjo Evropo in navdušili "južnjake" za smučanje. Tega so bili deležni tudi vojaki. Vojaško smučanje se je močno razmahnilo med oficiriji in vojaki v Franciji, Avstriji, Nemčiji, Švici in Italiji. Najprej s smučanjem po dolinah in nato na pohodih v gore.

Avstrijec Wilhelm Artl se je v enem dnevu povzpel na tritisočak Hoher Sonnblick (3106 m) in smučal v dolino. En vzpon na dan in spust sta pomenila herojski

dogodek. Večdnevne smučarske ture so zahtevale hudo napor in okrasile smučarje z veliko slavo. Cariniki Martin, Farber in Schram so leta 1895 prečili znano Luknjo plazov pod Flexenpassom in pridrsali v Zürs. Zdravnik Michel Payot je z znanim gornikom Ravelom

Grka Ksenofon in Strabo sta pred našim štetjem opisala, da so azijska plemena v globokem snegu ovila cunjje konjem okoli kapit, da so se manj vdiral v globokem snegu. Skica Šveda Olausu Magnusa iz leta 1555, ko imajo konji in vodnik neke vrste lesene krplje.

Grunersova skica norveškega vojaka na smučeh iz leta 1765, ki izpolnjuje povelja.

¹ Do 2. svetovne vojne

Norveški stotnik Henrik Angell je leta 1890 napisal knjigo *Norveška smučarska saga* z opisi vojakov na smučeh.

Norveški vojak Trysil-Knut je bil več streljanja med skokom, ko je zadel tarčo v polno. Slikar Andreas Bloch, 1895.

Francoski slikar Paul Dufresne je leta 1901 upodobil francoske vojake, ki jih je zajel plaz. Vojaki so bili kar brez rokavic.

Lachenalom - Rdečim (Le Rouge) in prijatelji presenel svet leta 1903 z enotedenskim pohodom na smučeh od Chamonixa do Zermatta. Ta pot je še danes zelo priljubljena.

Ti številni podvigi so opogumili oficirje in vojake, da so se podali na turne smuke v visokogorje, tudi z zahtevnimi večdnevnimi prečnji Alp na višini čez 3000 metrov. Francoski vojaki so spoznali koristnost rabe smučic in ustanovili središče "chasseurs alpins" (alpski lovci) v Briançonu. Norveške smučic so bile drage, zato so zgradili lastno tovarno smučic in v enem letu izdelali čez 1000 parov. Enako je bilo v avstro-ogrskem cesarstvu na Tirolskem in Solnograškem. Norvežani niso imeli posebnega vpliva na smučanje avstrijskih vojakov kot drugje v Alpah. Mathias Zdarsky iz Lilienfelda je leta 1896 izumil in učil prvo alpsko tehniko, poročnik Georg Bilgeri pa nordijsko-alpansko, kombinacijo telemark in alpske tehnike, odvisno od terenskih razmer. Avstro-ogrska vojska je bila zelo pomembna za Slovence, ker jih je mnogo služilo vojsko na smučeh. Slovenski vojaki so se izkazali in za nagrado prejeli smučke, ki so

Zdravnik Michel Payot je leta 1907 dal idejo za tekmo v spustu z Breventa. To je bila pobuda za vojaško tekmo leta 1908 v Chamonixu. Nastopile so vojaške patrulje, ki so krenile iz Chamonixa na turno smuko proti prelazu v Švici. Na sliki Norvežani.

Ruski vojaki rešujejo ranjenca med rusko-japonsko vojno (1904–1905).

Tržičan Anton Jelenc med služenjem avstro-ogrske vojske (pred 1. svetovno vojno).

Tečaj avstro-ogrskih vojakov pod vodstvom Mathiasa Zdarskega, očeta alpske tehnike, v kraju Lilienfeld, kjer je poučeval smučanje (1906).

jih prinesli domov, ter širili smučanje na sončni strani Alp. Ciril Cvetko je tako šel leta 1908 s prijatelji oficirji na 1650 metrov visok Pretulalp. Med spustom je naštel 71 "pik" (padcev). Nato je kupil knjigo Zdarskega in jo temeljito predelal. Naslednji smuk je končal le s sedmi padci.

Vojaki so med prvim svetovnim ravsom s pridom uporabljali smuči. Smuči pa so v visokogorju tudi rešile marsikatero življenje. Ko so patrolje opazile prodiranje veliko močnejšega nasprotnika, so na smučeh hitro smuknili do svojih enot, ki so se pravočasno umaknile. Prvi tečaj slovenskih vojakov v Vojski Kraljevine Jugoslavije je bil leta 1925 v Kranjski Gori. Vojake so učili zvezni učitelji smučanja Stane Pelan, Dominik Žvokelj, Hinko Šircelj, Ivan Tavčar, Joško Janša in Stanko Kmet. Stotnik Karel Tauber, poveljnik vojašnice v Škofji Loki in zvezni učitelj smučanja, je vtisnil močan pečat smučanju slovenskih vojakov v Vojski Kraljevine Jugoslavije. Vojake je popeljal najprej po alpskih dolinah in gorski planoti Pokljuki, od tam pa v visokogorje. Turni smuki na Kredarici z okolico so bili višek usposabljanja vojakov v smučanju in za bojno pripravljenost v težkih gorskih razmerah.

Tauber se je veliko naučil na smučarskih tečajih kot oficir v avstro-ogrski vojski. Svoje znanje je nadgradil kot učitelj smučanja v tolikšni meri, da je napisal dve knjigi o smučanju (*Стучка и стучање*, 1933, in *Смуčka i smučanje*, 1936). Skice je prispeval študent medicine Mirko Derganc. Čeprav gre za civilno smučanje, je Tauber Dergancu naročil, da so v knjigi smučarji v vojaških oblekah. Nato je bil brez utemeljenega razloga premeščen v Bjelovar. Ni bil prvi oficir, ki si je zaslužil tovrstno "nagrado". Bilgerija so kazensko premestili v Krkonoše, ker naj bi v prostem času na Tirolskem poučeval civiliste.

Kraljeva družina Karadorđevićev je leta 1930 prosila Jugoslovansko zimsko športno zvezo (JZŠZ) s sedežem v Ljubljani, naj predlaga učitelja smučanja za

Francoski vojaki so v zasedi pričakali nemške vojake (Vogezi, Francija, 1. svetovna vojna). Francozi imajo značilne baretke. Streljajo brez rokavic, da so bili okretnejši pri ravnanju z orožjem.

Zelo pomembno je bilo reševanje poškodovanih in ranjenih vojakov. Italijanski vojaki na Passo Rolle leta 1935 med prevozom ranjenca z akijem.

malega princa Petra. Pogoj je bil, da mora biti aktivni oficir. Vse kronane glave po Evropi so bile tesno povezane z vojsko in potomci so se celo šolali v vojaških šolah. Generalni tajnik JZŠZ Joso Gorec je dobro poznal in celo prijateljeval s stotnikom Karlom Tauberjem. Težko je z gotovostjo trditi, da je Gorec nedvomno predlagal Tauberja. Ker je bil Tauber v Škofji Loki, ni bilo daleč do Bleda, kjer so imeli Karadorđevići rezidenco, oziroma so ob pomanjkanju snega hodili na Pokljuko. Princ zagotovo ni smučal vso zimo, zato odsotnost Tauberja v vojašnici ne bi smela biti ovira. Tauber ni nikoli učil princa. Ker ni bilo primerne aktivnega oficirja, je JZŠZ končno predlagal rezervnega oficirja Staneta Pelana, ki je bil odličen učitelj smučanja. Pelan je učil princa smučati na Bledu in po ustnem izročilu tudi na Pokljuki.

Z začetkom 2. svetovne vojne je smučanje kraljevih vojakov prenehalo s predajo. Začela se je druga zanimiva zgodba smučanja partizanskih enot in na svetu edinstvene partizanske tekme v smučanju na okupiranem ozemlju. ◉

Viri

1. Årbok, 1997, Skiforeningen.
2. Batagej, Borut, 2009: Izum smučarske tradicije. Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
3. Bompard, Jean-Jacques, 2005: Encyclopedie du ski
4. Guček, Aleš, 1998: Po smučinah od pradavnine. Magnolija.
5. Guček, Aleš, 2012: Planica, Joso Gorec in slovensko smučanje. Schwartz print, d.o.o.
6. Merle, Roger, 1989: Histoire du ski dans le Briançonnais. Ophrys.
7. Polednik, Heinz, 1991: Das Glück im Schnee. Almathea.
8. Razgovor: Andreja Tauber
9. Tauber, Karel, 1933, 1936: Smučka i smučanje
10. Zbornik 3, 1969: Marjan Jeločnik, poglavje alpskega smučanja. Ljubljana: Visoka šola za telesno kulturo.

Italijanski alpini (vojaški gorniki) leta 1902

Športni vidiki vojaškega gornišтва

Arhiv NATO COGB

Planine in gore predstavljajo vabljivo naravno okolje, kjer se v večini srečujemo ljubitelji planinskega in gorskega sveta. Odgovori, zakaj nekateri preprosto ne morejo preživeti tedna, ne da bi svoj korak usmerili na planinske in gorniške poti, ali se podali v ostenja gora, so lahko sila raznovrstni. Vendar pa bi lahko pri slehernem, ki ga notranji vzgibi vodijo v gore, v širši motivacijski strukturi našli skupne motive. Kaj pa, ko se na planinske poti in na gore usmerijo koraki vojaških gornikov? Ali je mogoče najti smiselne odgovore in poiskati povezave med športnim udejstvom (kakor ga razume stroka) in delovanjem vojaških gornikov v okolju, ki nas ljubitelje planin in gora povezuje ter združuje?

Odgovorov je lahko več, kot je lahko več tudi zornih kotov ali gledišč za tovrstno obravnavo. Naš razmislek bi med drugim lahko povezali s posameznimi razvojnimi obdobji planinstva, gornišтва in alpinizma na naših tleh, čeprav praktično zapisov o tem nimamo. Kako bi se, gledano zgodovinsko, na to odzvala slovita imena naše planinske in gorniške kulture? Kaj bi npr. o tem rekli Kugy, Tuma, Jug, Badjura ali mnogo kasneje Zaplotnik ..., tega ne moremo vedeti. Vemo pa, da se je Rudolf Badjura v vlogi drevovca, gornika, turnega smučarja in vojaškega častnika zelo od blizu srečal s to problematiko, torej v vlogi vojaškega gornika, hkrati pa tudi častilca gora, zasneženih gorskih prostranstev ter strmih poti in vršacev. Na osnovi teh uvodnih misli in ob spoštovanju vsega, kar se je v naših gorah v dolgi in častitljivi zgodovini planinstva in gornišтва ter alpinizma (tudi med NOB) dogajalo, bomo izbrali tisti zorni kot, ki nam je z vidika športne stroke najbližji.

Poskušali bomo torej na kratko odgovoriti na vprašanje, kakšna je povezanost med športnim udejstvom vojaških gornikov in njihovo poklicno

dejavnostjo in usposobljenostjo. V stroki govorimo o pomembnih in merljivih učinkih rednega in sistematičnega gibalno-športnega udejstvom na človekov organizem oz. na njegov psihosomatični status, predvsem na funkcionalne in motorične sposobnosti. Seveda gre pri tem tudi za povezanost različnih razvedrilnih športnih aktivnosti (tudi planinskih pohodov, gorniških in alpinističnih tur) s socialnimi, duševnimi in duhovnimi razsežnostmi posameznika.

Za celovito biopsihosocialno ravnovesje vojaških gornikov je pomembno njihovo redno gibalno-športno udejstvom z raznolikimi aerobnimi športnimi rekreativnimi aktivnostmi, kjer se gibalni oz. motorični vzorci ciklično ponavljajo. Pri tem gre predvsem za pozitivne učinke na funkcionalne sposobnosti, katere bistvena sestavina je splošna vzdržljivost. Ta je pogojena s prilagoditveno sposobnostjo srca, ožilja in dihal pa tudi skeletnega mišičja na dlje trajajoče, vendar ne posebno intenzivne napore. V bistvu pri gibalnih aktivnostih o vzdržljivosti govorimo takrat, ko je telo izpostavljeno dolgotrajnim naporom z nizko ali srednjo intenzivnostjo, pri katerih so dihala in obtočila

spodobna sprti dovajati v aktivno mišičje dovolj hranilnih snovi in kisika ter odvajati odpadle produkte presnove. Med posamezne aerobne aktivnosti uvrščamo predvsem kolesarjenje, plavanje, tek, tek na smučeh in seveda hojo ter še celo vrsto drugih aktivnosti. Za vojaške gornike je pomembna splošna vzdržljivost, ki je povezana s hojo in pohodi, pa tudi tisti del vzdržljivosti, ki je pogojen z večjimi naporji in višjo stopnjo intenzivnosti. Ta je potrebna za obvladanje večjih strmin in daljših tur z opremo oz. z bremenom.

V celotni strukturi gibalno-športnega udejstvovanja imajo pomembno vlogo gibalne oz. motorične sposobnosti posameznika. Stroka, prav tako na osnovi številnih raziskav, pri tovrstni obravnavi govori o pozitivnih in vidnih učinkih raznoliškega telesnega oz. športnega rekreativnega udejstvovanja. Med posamezne motorične sposobnosti, ki so pomembne za gibalno učinkovitost posameznika, uvrščamo predvsem moč, hitrost, koordinacijo, gibljivost in ravnotežje.

Moč predstavlja v človekovem življenju temeljno motorično sposobnost, brez katere si ni mogoče predstavljati opravljanja posameznih enostavnih pa tudi bolj sestavljenih gibalnih nalog in dejavnosti. Moč je torej potrebna za izvajanje osnovnega gibanja, kot sta hoja in tek, pa tudi za premikanje posameznih bremen in premagovanje različnih naporov. Nobenega pohoda ali ture v gore ni mogoče opraviti brez ustrezne moči. Ker so gibalne naloge in telesne ali fizične dejavnosti vojaških gornikov različne, so za njihovo izvajanje oz. uresničevanje potrebne različne vrste moči. Najprej govorimo o splošni moči, kjer gre za hkratno in vzajemno delovanje glavnih mišic in mišičnih skupin celega telesa. Tudi pri vojaških gornikih odločujočo vlogo pri različnih športnih in drugih telesnih dejavnosti igra statična ali dinamična moč pa tudi vzdržljivost v moči. Ker ima navedena motorična sposobnost tolikšen pomen, je seveda treba z načrtno in usmerjeno vadbo poskrbeti za njen razvoj in ohranjanje. Koordinacija gibanja v sestavi motoričnih sposobnosti omogoča izvajanje bolj sestavljenih in zahtevnejših gibalnih nalog, pomembni pa sta tudi ustrezna gibljivost in razvito ravnotežje.

Viden vpliv raznolikih gibalno-športnih dejavnosti lahko pričakujemo tudi na psihično zdravje vojaških gornikov in v prvi vrsti na njihovo psihično počutje. Znano je (o tem govorijo izsledki številnih raziskav), da je doživljajska komponenta celovite biopsihosocialne narave pomembna usmerjevalka človekove aktivnosti in potemtakem tudi vojaških gornikov. Nasploh je gibanje v planinskem okolju in gorskem svetu dejavnost z ugodnim vplivom na psihično počutje in zdravje. S tem se učinkovito odpravljajo negativne posledice raznolikih stresov. Dejstvo je namreč, da se danes pogoji dela in življenja slehernega med nami bistveno razlikujejo od načina dela in življenjskih pogojev v preteklosti. Predvsem je sedanjost bistveno bolj stresna in če nenehno ne skrbimo za odpravljanje oz. odstranjevanje posledic stresov, najpogosteje pride do psihosomatičnih obolenj. Vojaški gorniki imajo

zato ob udejstvovanju v planinskem okolju, sredogorju ali visokogorju priložnost za stabilizacijo psihičnih funkcij, spodbujanje pozitivnih psihičnih stanj (veselje, radost, zadovoljstvo) in posledično ohranjanje celovitega biopsihosocialnega, duševnega in duhovnega ravnovesja. S tovrstnim udejstvovanjem se zmanjšujejo možnosti za pojav različnih depresivnih in negativnih razpoloženjskih stanj, hkrati s tem pa pohodi in ture v gore sproščajo nakopičene napetosti in ugodno vplivajo na samopodobo in samozavest udeležencev. Vojaški gorniki naj bi zaradi narave svojega dela in raznolikih (tudi vojaških) dejavnosti načrtno in sistematično skrbeli za razvoj in ohranjanje svojih funkcionalnih in motoričnih sposobnosti, posledično pa tudi za svoje zdravje in celovito biopsihosocialno ravnovesje. Poskrbeli naj bi tudi za ustrezne socialne stike, duševno zdravje in duhovno nadgradnjo. Vse to je med drugim mogoče doseči z rednim in sistematičnim gibalno-športnim udejstvovanjem. To tudi vojaškemu gornikom omogoča osmišljanje življenja in opredeljuje njihovo jedro bivanja. ●

*Delo na terenu
Foto: Vili Vogeljik,
arhiv ZVGS*

*Gibanje v planinskem
okolju in gorskem svetu
je dejavnost z ugodnim
vplivom na psihično
počutje in zdravje.
Arhiv NATO COGB*

Natov center odličnosti za gorsko bojevanje

Slovenija in Slovenska vojska (SV) imata bogato tradicijo s področja bojevanja v gorskem svetu. Zaradi potreb je SV leta 1996 ustanovila Gorsko šolo (GORŠ), ki je bila nosilec strokovnega usposabljanja na tem področju. Poleg usposabljanja za potrebe SV je GORŠ usposabljala tudi pripadnike zavezniških vojsk kot del njihovega usposabljanja za napotitev kontingentov na operacije kriznega odzivanja. SV si je s tem pridobila mednarodno zaupanje držav zavezništva kot obrambna sila, ki ima poleg naravnih danosti tudi strokovna znanja in izkušnje s področij vojaškega gornišтва in bojevanja v gorah.

SV je leta 1996
ustanovila Gorsko šolo.
Arhiv NATO COGB

Države zveze Nato so sprejele odločitev, da podprejo vzpostavitev Natovega centra odličnosti za gorsko bojevanje – NATO COGB (ang. NATO Mountain Warfare Centre of Excellence – NATO MW COE), ki je bil konec leta 2015 tudi ustrezno preverjen in akreditiran. RS je za zavezništvo predstavljala kredibilno državo za izvedbo te naloge zaradi naše gorniške zgodovine, tradicije in usposobljenosti pripadnikov Slovenske vojske. NATO COGB je pred dvema letoma svečano odprl predsednik republike Borut Pahor. Center je tako praznoval drugo obletnico

memoranduma o soglasju o ustanovitvi, podpisane ga v Washingtonu 25. marca 2015. Center je uspešno vzpostavil pomembne povezave v domovini in tujini. Široke možnosti dodatne podpore pri razvoju vsebin odpira tudi formalizirano sodelovanje s Fakulteto za družbene vede, Fakulteto za šport, Fakulteto za organizacijske vede, Združenjem vojaških gornikov in Planinsko zvezo Slovenije.

Centri odličnosti so neodvisne mednarodne vojaške organizacije, praviloma usmerjene na ozka in specializirana področja, in se pri delovanju odzivajo na

ugotovljene pomanjkljivosti v delovanju enot in poveljstev Nata. Predstavljajo pomembno vez med operativnimi zmogljivostmi Nata in civilnim okoljem ter izvajajo svoje poslanstvo v podporo tem ciljem. Namenjeni so povečanju in izboljšanju ter predvsem učinkovitejši izrabi že oblikovanih zmogljivosti Natovih držav članic ter partnerskih držav. Natovi centri odličnosti predstavljajo zmogljivost, ki Natu, sodelujočim in partnerskim državam zagotavljajo preoblikovanje enot in poveljstev na izbranih vojaških strokovnih področjih, hkrati pa ponujajo podporo njihovemu operativnemu delovanju. Gorsko bojevanje je bilo prepoznano kot eno izmed teh področij.

Analiza je pokazala, da zveza Nato nima na voljo ustreznih standardov, ki bi omogočali uspešno delovanje večnacionalnih enot v gorskem okolju. Ena glavnih nalog centra je tako združiti že oblikovana znanja, jih preoblikovati in standardizirati za potrebe zavezniskih operacij. Na področju standardizacije je zato NATO COGB naredil pomemben korak. Na podlagi začetne študije je center Natu uradno predlagal pripravo usklajenega standarda za usposabljanje na področju gorskega bojevanja. Predlog so tako Nato kot partnerske države sprejele in podprle, center pa je bil imenovan za skrbnika standarda, ki bo eden od osnovnih doktrinarnih Natovih dokumentov za področje gorskega bojevanja.

NATO COGB v svoje dokumente vključuje naučene lekcije in preizkušene prakse, ki so na voljo poveljujočim strukturam. Za nadaljnji razvoj področja gorskega bojevanja je center začel razvijati tudi koncept gorskega bojevanja, na podlagi katerega bo zavezništvu in partnerjem začrtal smer razvoja v naslednjih desetletjih. S tem so povezana različna strateška predvidevanja glede kompleksnih varnostnih vprašanj. Posebno pozornost namenjamo različnim virom ogrožanja, v katere so npr. vključene tudi pričakovane težave človeštva s klimatskimi spremembami ter z vodnimi in

Bojevanje v gorskem okolju določajo spremenljivi okoljski dejavniki in prilagodljiv človeški dejavnik.
Arhiv NATO COGB

Posebej bi rad izpostavil sodelovanje s Planinsko zvezo Slovenije (PZS). S podpisom pisma o sodelovanju z NATO COGB je bila tudi uradno potrjena vloga PZS pri našem nadaljnjem razvoju ter vzajemni podpori pri izvedbi aktivnosti. Namen sodelovanja je spodbujanje dobrega imena obeh organizacij znotraj civilnih in vojaških skupnosti ter predvsem skupno zanimanje za sodelovanje v okviru prizadevanj za mir in upoštevanje človekovih pravic, ohranjanje gorske narave, spodbujanje prijateljstva obiskovalcev gora, negovanje spomina na padle vojake v gorah, proučevanje in raziskovanje zgodovine gorskega sveta ter proučevanje zgodovine in razvoja planinstva oz. gornišstva, smučanja ter gorniške in smučarske opreme. S sodelovanjem obe organizaciji prispevata k procesu posredovanja izkušenj s področja tehnike gorskega reševanja in razvoja zmogljivosti opreme za gorsko reševanje, pridobljenih pri svojem delu in usposabljanju.

Natov center odličnosti za gorsko bojevanje je začel delovati leta 2015. Arhiv NATO COGB

drugimi energetske viri, kjer je korelacija z gorskimi območji znanstveno potrjena.

Strateški pregled varnostnih razmer zahteva celovit pristop. Nestabilne razmere in novi nekonvencionalni viri ogrožanja pogojujejo dinamičen, vsestranski in prilagodljiv odziv na krize. Gorski svet kot izrazito zahtevno okolje pri tem ni izjema, še več, prav gorata območja pogosto predstavljajo žarišče izvora novih kriz, saj npr. ponujajo zatočišče ekstremističnim skupinam. Za optimalno izvajanje operacij v gorskem okolju smo zagotovili pregled obstoječih zmogljivosti in zagotovili podlage za nadaljnji razvoj in preoblikovanje gorskih enot. Še posebej to velja za enote, ki so večnacionalne, oziroma so pod poveljstvom zaveznitva. S potrditvijo ustreznih standardov in zagotovitvijo povezljivosti pa bodo dani pogoji za učinkovito izvajanje operacij v gorskem svetu.

Bojevanje v gorskem okolju določajo spremenljivi okoljski dejavniki in prilagodljiv človeški dejavnik. Okoljski dejavniki so vreme, višina, težavnost terena, itd. Ti dejavniki vplivajo na osebje, opremo in postopke delovanja ter narekujejo posebne zahteve in omejitve ter na drugi strani priložnosti. Šele ko nas zahtevne razmere gorskega sveta več ne omejujejo oziroma postanejo celo naš zaveznik, lahko govorimo o ustrezni pripravi. Teže dostopna območja zahtevajo temeljito spoznavanje in pripravo pred delovanjem. Teren omejuje mobilnost in predvidljive manevre, drastično podaljšuje čas gibanja, omejuje učinkovitost nekaterih orožij in otežuje oskrbo. Vreme, ki je odvisno tudi od letnega časa, lahko skupaj s terenom močno vpliva na mobilnost, preživetje in taktične postopke. Slednji trije sklopi so bistvenega pomena za uspešno izvedbo nalog v gorskem svetu. To posledično zahteva posebno tehnično opremo, širši spekter specialističnih znanj in višjo psihofizično pripravljenost. Za doseg tega cilja center izvaja vrsto eksperimentov, s katerimi

želi optimizirati človeške in tehnološke dejavnike ter s tem zagotoviti minimalne standarde za delovanje zaveznitva na misijah in operacijah: fizična priprava vojakov gornikov in prehrana, aklimatizacija, pravila oblačenja, uporaba tehnične opreme in možnosti improvizacije, zoperstavljanje nevarnostim snežnih plazov, energetska samozadostnost, uporaba avtonomnih sredstev (dronov).

V zadnjem obdobju je aktualno povečevanje intenzivnosti sodelovanja med Natom in Evropsko unijo. Center odličnosti je vzpostavil vsebinsko osredotočeno sodelovanje s pobudo EU o usposabljanju in skupnem naboru zmogljivosti za gorsko bojevanje (angl. European Union Mountain Training Initiative – EU MTI), kar zagotavlja primer povezovanja zanimanj in ciljev EU ter Nata. NATO COGB ima tudi status opazovalca v Mednarodnem združenju vojaških gorskih šol.

Preoblikovanje zaveznitva in njenih držav članic je neprekinjen proces, ki je usmerjen predvsem na razvoj ustreznih zmogljivosti, ki omogočajo skupno in skladno delovanje. Preoblikovanje vojaških zmogljivosti v sodobnem in kompleksnem varnostnem okolju je pomembno predvsem z vidika inovativnosti, mednarodne povezljivosti ter celovitega pristopa. Robustne oborožene sile zaveznitva in njenih držav članic so bile že pred dobrim desetletjem zamenjane z lahkimi in mobilnimi enotami, ki naj bi se bile zmožne prilagajati novim nalogam. Proces zagotavljanja novih zmogljivosti je tako danes veliko bolj kot v preteklosti usmerjen v procese t. i. pametne obrambe. Tudi Slovenska vojska se seveda ne želi in ne sme izogniti spremembam, ki jih ji narekujejo strateški cilji RS ter potrebe ostalih držav članic zaveznitva in njenih partnerjev. RS s prevzemom vloge države ustanoviteljice NATO COGB aktivno in vidno sodeluje v procesu preoblikovanja poveljniške strukture zaveznitva. ●

10-letnica ustanovitve ZVGS

Ob 10-letnici ustanovitve Združenja vojaških gornikov Slovenije (ZVGS) je bila v Nato Centru odličnosti za gorsko bojevanje v Poljčah 23. novembra 2017 slavnostna akademija. Udeležili so se je številni ustanovni člani in simpatizerji ZVGS ter mnogi visoki gostje in številni predstavniki organizacij in društev, s katerimi združenje uspešno sodeluje. Slavnostni govornik, prim. dr. Vasja Klavora, je v svojem nagovoru spomnil tudi na nekatere dogodke iz prve svetovne vojne, ki so zelo zaznamovali kraje, kjer so se bile najtežje bitke, in na pomen negovanja tradicije in spomina na ta dogajanja ter številne vojake, žrtve te nesmiselne morije.

Pred desetimi leti, 23. novembra 2007, prav na dan generala Maistra, se je začelo uspešno delovanje in potovanje ZVGS po vseh skrivnih in mnogokrat še neraziskanih poteh vojaškega gorništv, pogosto polnih dvomov, vprašanj in pomembnih odločitev, ki so spremljala delovanje združenja vse do danes. Osemindeset ustanovnih članov ZVGS je takrat postavilo temelje za delovanje vojaških gornikov in simpatizerjev, ki vse do danes s svojim delom skrbijo, da se tradicija vojaškega gorništv nadaljuje in razvija tako, kot so si zamislili ustanovni člani združenja. Zanesljivo si prav veliko ustanovnih članov pred desetimi leti ni predstavljalo ali celo upalo, da bo njihova pobuda naletela na tako plodna tla in da se bo razvilo združenje, ki povezuje številne občudovalce gora in gorske narave, spoštovalce tradicije vojaškega gorništv in zgodovine gorskega bojevanja ter častilce spomina na vse padle in umrle v gorah.

Iz prvega negotovega tipanja in dilem, kam se uvrstiti, kako se organizirati in predvsem, kako se programsko uveljaviti, so se vedno bolj jasno in konkretno izrisale poti in oblike našega delovanja, ki je postajalo vedno bolj določeno, razvejano, opaženo in cenjeno. Vse to so, kot radi rečemo, "delo in rezultati našega članstva", brez katerega številnih nalog dejansko ne bi mogli izpeljati, a je kljub temu treba vendarle povedati, da so odločilno vlogo odigrali tudi številni posamezniki, med katerimi moramo še posebej izpostaviti našega neumornega častnega člana Janeza Kavarja, za kar mu gre iskrena zahvala.

Skupaj z rastjo in širjenjem združenja so se večale tudi naše ambicije biti vidni in prepoznavni v domovini pa tudi zunaj naših meja ter vzpostaviti sodelovanje s sorodnimi združenji, strokovnimi organizacijami in inštitucijami. S podpisom sporazuma smo vzpostavili tudi temelje za konkretno sodelovanje s Planinsko zvezo Slovenije. V združenju smo zelo ponosni na dosežke našega pevskega zbora Gorščaki, na delo študijske skupine, ki poskuša iztrgati iz pozabe dogodke in osebe, ki so v preteklosti v številnih,

zgodovinsko usodnih trenutkih naše zgodovine pomembno vplivali na krepitev narodne zavesti in domoljubja, kot tudi na razvoj pohodništva, gorništv, alpinistike, smučanja, strokovnega izrazoslovja, športnega turizma itd. ○

Združenje vojaških gornikov Slovenije je praznovalo deset let delovanja.

Foto: Tomaž Pirjevec

DESET LET ZDRUŽENJA VOJAŠKIH GORNIKOV SLOVENIJE

Uzpon mora biti doživetje

Danilo Cedilnik – Den

Življenje Danila Cedilnika, ki je poleti 2017 praznoval 70 let, je že več kot pol stoletja tesno povezano z gorami. Kot otrok je iz domačih Guncelj, ki so danes del Ljubljane, zahajal v bližnje Polhograjske Dolomite, potem so prišli na vrsto plezališče Turnc in obiski domačih hribov, ki jih je začel v študentskih časih osvajati po vedno bolj zahtevnih smereh. Leta 1970 je bil prvič na veliki odpravi v tujini, v Hindukušu. Tam je bil ponovno devet let pozneje, v vmesnem času pa še na treh odpravah v Himalajo (Makalu, 1972 in 1975 ter Kangbačen, 1974).

Danilo Cedilnik - Den Arhiv Danila Cedilnika

V tem času je bil tudi inštruktor v novoustanovljeni alpinistični šoli v Manangu, kjer je z Nejcem Zaplotnikom in dr. Jožetom Andlovicem začel ureničevati Kunaverjevo zamisel o alpinističnem usposabljanju domačinov. Sledili so Andi in evropski hribi, vmes plezanje in nenehno odkrivanje domačih gora. Bil je odličan plezalec, a mnenju, da mu preplezana stena tudi v časih, ko se je temu najbolj posvečal, ni pomenila največ, prikimava. Tak je tudi vtis ob branju dveh njegovih knjig; obe, *Congma je hodil spredaj* in *Sledovi ptic*, sta zelo poetični.

Den, ki je kot likovni pedagog poučeval na osnovni šoli v Šmartnem pod Šmarno goro, je v hribeh našel tudi navdih za svoje likovno ustvarjanje. Gore so prevladujoč motiv mnogih njegovih grafik, tudi razstave akvarelov najbrž ni imel nihče višje kot on. Slike vrhov, ki jih je naslikal sredi Karakoruma, je razstavil prav tam. V gore še vedno zahaja z nezmanjšanim veseljem. Pa tudi v plezališča – za plezalne vodnike je izrisal skice smeri tako rekoč v vseh smereh v Sloveniji, Istri in na Tržaškem. Pa rad gre na velik vrt ob domači hiši, kjer so mu letos med drugim dozorevali paradizniki kar petnajstih različnih vrst.

Bili ste eden od devetih otrok v času, ko je bilo življenje, vsaj v materialnem pogledu, pri nas še zelo skromno. So vas, ko ste začeli zanimati za "nekoristni svet", čudno gledali?

Ja, časi res niso bili lahki. Oče je moral, da smo lahko skromno živeli, zelo trdo delati. Ampak ob nedeljah, ko si je vzel prosto, nas je kljub utrujenosti vedno peljal v Polhograjce. Včasih so bile to precej dolge ture. Seveda so nas čudno gledali, saj takrat pohodnikov ni bilo, ampak so se na nas sčasoma navadili.

Ste se takrat okužili s hribi in plezanjem?

Morda, ampak stvar, ki je name napravila zelo močan vtis, je bilo plezanje v Turncu – *na fraj*, seveda, kamor

me je peljal starejši brat Milan, ko sem imel kakšnih deset let. Kasneje, ko sem jih imel 16 ali 17, me je bratranec peljal pozimi na Jalovec. Nekoč pa sva, prav tako pozimi, šla do Cojzove koč. Nameravala sva prespati v zimski sobi, a sva zgrešila in prišla pod Kogel in bivakirala v Gamsovem skretu. Ko sem šel v srednji šoli s svojim profesorjem Dolganom pozimi na Krn, so mi med prisilnim bivakiranjem precej pomrznili prsti. To so bile prve izkušnje. Kot srednješolec sem s prijatelji kar veliko hodil v hribe, tudi pozimi, ampak plezati sem začel kot študent, ko sem se vpisal v AO Matica. V Guncljah nas je bilo šest alpinistov, brata Silvo in Viki Grošelj, Marjan Brišar, Slavko Švegelj, Rado Šerjak in jaz. Mislim, da so bile takrat Gunclje poleg Mojstrane vas z največ alpinisti.

Vaš mladostni idol je bil menda Hermann Buhl.

Eden iz klape, mislim, da Šerjak, je prinesel njegovo knjigo o Nanga Parbatu in seveda smo jo vsi navdušeno brali. Sicer pa sem, ko sem prišel na Matico, gledal starejše alpiniste z velikim občudovanjem in se jih niti ogovoriti skoraj nisem upal. Franceta Zupana, Šraufa, Tonača, Petra Janežiča, Bora Krivica, Tineta Miheliča z Akademskega AO in še mnoge druge. No, s Šraufom sem kasneje veliko plezal. Sem imel pa že na začetku srečo. Ko sem nekoč pozimi soliral Uroševo grapo v Mojstrovki, sem dohitel dva plezalca in eden, bil je Boro Krivic, mi je na nekem skoku rekel: "Na, naveži se zraven." Že naslednji vikend smo bili na skupni turi. Tako sem prišel v super klapo, v kateri so bili poleg Krivica še Šrauf, Mitja Košir, Marjon. Mislim, da so bili takrat to naši najboljši plezalci. Imel sem srečo, da so me takoj vzeli zraven. Skupaj smo šli leta 1970 v Hindukuš, ki je bil odlična izkušnja.

Kako pa je bilo plezati s Šraufom?

Zabavno, zanimivo, vedno je bilo lušno. Bil je odličen plezalec, vztrajen in trmast, po naravi malo koleričen. Veliko sva lezla pozimi in poleti, nekatere zelo težke stvari, tudi čez več hudih izkušenj sva šla skupaj.

Huda preizkušnja je za alpinista tudi smrt soplezalca. Že leta 1969 se je na primer ponesrečil Silvo Grošelj, kasneje Nejc Zaplotnik. Kako je to vplivalo na vas?

Vsaka smrt je bila šok, a par dni po pogrebu si že pozabil in smo spet šibali naokrog. Šok je bil predvsem za starše. Malo smo jim lagali, češ, da gremo samo do neke planinske koč, in hodili plezat. Po Silvovi smrti je Viki staršem obljubil, da ne bo več plezal, a je imel pri meni skrito opremo in hodil na skrivaj trenirati na Turnc. Veliko soplezalcev je šlo. Včasih je bilo plezanje bolj nevarno. Manj smo se varovali, navezovali smo se z najlonskimi vozli okrog pasu, ni še bilo čelad in plezalnih pasov, oprema je bila nasploh slaba.

Zdi se, da niste imeli nikoli tako močno izražene želje po alpinističnih uspehih kot nekateri drugi plezalci, da ste bili manj tekmovalni. Je ta vtis pravičen?

Nedvomno, sem pač drugačen karakter. Vedno me

je zanimala celotna pustolovščina, ne samo osvojeni vrh ali preplezana stena, ampak tudi vzdušje, tovarištvo. Vzpon mora biti, vsaj zame, doživetje. Včasih smo se prepirali, ali je alpinizem šport ali ni. Seveda je šport, je pa tudi nekaj drugega, ima neko dodatno vrednost, vzbuja veliko čustev. Če jih ne bi, najbrž alpinisti ne bi toliko pisali, fotografirali, predavali. Vsak šport ima svoj specifikum, alpinizem, kjer so doživetja zelo močna, ima tudi veliko filozofskih razsežnosti.

Na zgodnjih odpravah je bilo govora celo o tem, da imena tistih, ki so prišli na vrh, sploh ne bi objavili. Cilj je bil, da nekdo osvoji vrh, zanj pa so delali vsi člani odprave. Dosegel ga je, če je bila odprava uspešna, le tisti, ki je bil ob pravem vremenu na pravem mestu. Če je nekdo na primer slabše prenašal višino, je bil za odpravo izjemno pomemben, ko je organiziral transporte v višinske tabore, da v steni plezalcem nikoli ni zmanjkalo opreme ali hrane. Bil je izjemno koristen za odpravo, pa čeprav ni stal na vrhu. Lahko napravim primerjavo z nogometom, kjer nešteto krat ponavljajo ime tistega, ki je dal gol, čeprav brez celotne ekipe nikoli ne bi prišel do priložnosti za strel. Nekoč so bile velike odprave nujnost. Oprema je bila neprimereno slabša, ni se načrtno treniralo, bili smo po službah. Kasneje je hitro prodril individualizem, uveljavil se je alpski stil. Ne predstavljam si, da bi leta 1975 na Makalu lahko plezala naveza v alpskem stilu.

Kaj imate za svoj največji dosežek v športnem pogledu?

Prav gotovo to, da lahko danes pripovedujem te stare zgodbe. Omeniti moram južno steno Makaluja, čeprav nisem bil na njegovem vrhu. Bil sem odlično pripravljen. Na taboru 5 sem igral orglice, verjetno je to svetovni rekord (*smehi*), pa čeprav sem vmes lovil sapo. Štartal sem proti vrhu, a sem moral obrniti. Imel sem smolo, v koleno mi je priletel kos ledu.

*Jutro drugega dne
v prvenstveni smeri
Krivic-Cedilnik
v Široki peči
Arhiv Danila Cedilnika*

Odprava Hindukuš 1970,
z leve Bor Krivic, Danilo
Cedilnik - Den, Mitja
Košir, Lojze Šteblaj,
Stane Belak - Šrauf
Foto: dr. Tomaž Ažman

Če ne bi pravočasno obrnil, mi ne bi mogel nihče pomagati. Smo pa v Hindukušu na obeh odpravah zlezli par imenitnih stvari. Na prvi sva s Krivicem potegnili novo smer na Kišmikan, ki je takrat veljal za sedem-tisočaka, kasneje pa so mu namerili nižjo višino. Na drugi smo z Zoranom Bešlinom in Vikijem Grošljem v hitrem in zelo tveganem vzponu - plezali smo ne navezani - v enem dnevu dosegli vrh Gumbaz-e-Safeta (6800 m), kjer smo brez vsega bivakirali. Imam pa tudi kar nekaj zelo lepih prvenstvenih smeri v naših hribih. Dobro se spominjam prvega zimskega vzpona čez Direktno smer v Špiku s Krivicem in kar zahteven solo vzpon na še nepreplezani 6500 metrov visoki vrh v pogorju Kangčendzenge.

Alpinizem se je od časov, ko ste bili sami najbolj dejavni, zelo spremenil. Kako gledate na primer na množično naskakovanje Everesta v zadnjih letih, ko se ga lotevajo celo ljudje, ki še v baznem taboru ne vedo natančno, kako nataktniti dereze?

Spremembe v alpinizmu nasploh so razumljive. Pred kratkim je nekdo v Planji ponavljal smer, ki sva jo kot prva preplezala s Krivicem in ima zdaj oceno šest. Midva sva plezala v gojzerjih, kar je čisto nekaj drugega kot v plezalkah, ki jih takrat ni bilo. Kar se tiče Himalaje - včasih je bila v dolini pod osem-tisočakom ena odprava spomladi in ena jeseni. Za več ni bilo nosačev, ni bilo dovolj hrane. Potem je država Nepal ugotovila, da lahko dobro zasluži, zgradili

so ceste v visokogorje, tako da lahko pripeljejo hrano, zgradili so *lodže*, na razpolago je bilo vedno več nosačev. Nedvomno je dobro, da lahko od tega mnogi domačini živijo. Razvpiti Everest je res dostikrat na tapeti, pa čeprav je v Himalaji veliko lepih gora, kjer je zelo malo ljudi. Ampak očitno si ga mnogi neznansko želijo. Napeljali so vrvi nanj, oprema je veliko lažja in toplejša, problem je čakanje. Ne bi si želel stati v vrsti samo zato, da bi lahko prišel na vrh Everesta. Poleg tega si ne predstavljam, da bi lahko šel mimo umirajočega človeka, ne da bi mu vsaj poskušal olajšati trpljenje. To so slabe plati komercialnega alpinizma. Sam sem za klasični alpinizem, ki pa ni več moderen. V mislih imam plezanje naveze in da se ti, razen če ni nujno, preveč ne mudi. Saj je zraven še toliko drugih stvari. Gledaš okrog in doživljaš stvari, se usedeš, pogovarjaš, fotografiraš. Sicer pa zelo občudujem vrhunske vzpone današnjih alpinistov, zlasti mi je všeč moderni pristop Marka Prezlja in mladih plezalcev, s katerimi se naveže na vrvi.

Bili ste med prvimi inštruktorji alpinistične šole v Manangu, ki je nastala na pobudo Aleša Kunaverja. Vam je bila ta vloga kot pedagogu in alpinistu pisana na kožo?

Ko sem se vrnil z drugega tečaja kot vodja šole, sem ravnatelj v šoli, kjer sem bil zaposlen, rekel, da sem bil ravnatelj v veliko višji šoli kot on, saj je tečaj potekal na 3500 metrih. (*smeh*) To je bila izjemna izkušnja. Kunaver je bil vizionar v svetovnem merilu.

Z Zaplotnikom sva bila inštruktorja, Andlovic je bil zraven kot zdravnik. Napisati sva morala program čisto od začetka. Pripravil sem na primer plakate o nevarnostih v gorah, ki sva jih izobesila med teoretičnim delom tečaja, med praktičnim pa smo ogromno plezali po okoliških hribih. Predvsem sva jim skušala vcepiti misel, da so oni tam doma, da smo popolnoma enaki, da nismo mi *sahibi* (gospod v arabščini, op. p.). Mislim, da nama je kar dobro uspelo. Na tečaju niso bili le Serpe, temveč tudi nosači iz drugih plemen in nekaj predstavnikov nepalske vojske. Z Nejcem sva imela več kot 30 tečajnikov, ki so morali na koncu opraviti izpit. Dobili so značke in diplome, s katerimi so lahko več zaračunali za svoje delo. Naslednje leto, ko sem bil vodja, nas je bilo že šest inštruktorjev. Čez leta se je izkazalo, kako pomemben je bil ta tečaj. Nimam sicer podatkov, a slišati je bilo, da je bilo smrti med višinskimi nosači, ki smo jih naučili uporabljati dereze, cepin in se varovati, veliko manj.

Kako so se skozi čas spreminjali motivi, zaradi katerih ste zahajali v gore?

Po velikih odpravah v 70-ih letih sem raje šel v Ande in druge gore, kjer si v nekaj dneh gor in dol. Kasneje sem cepin vse bolj zamenjeval za čopič. Ko smo imeli 2005. leta jubilejno odpravo na Ama Dablam (ob 30-letnici druge odprave na Makalu, op. p.), sem šel do 6000 metrov, ko pa bi čez nekaj dni lahko poskusil priti na vrh, sem se odločil, da ga raje *namalam*, in napravil sem nekaj akvarelov. Ko smo šli nekaj let kasneje na bolj

pohodniško odpravo v Karakorum, sem na Concordii (na stičišču ledenikov Baltoro in Godwin-Austen, op. p.) napravil 12 akvarelov in jih razstavil v jedilnem šotoru. S ščipalkami za perilo sem jih obesil na vrvi in morda imel najvišjo slikarsko razstavo na svetu.

Ko sem najbolj intenzivno plezal, slovenskih hribov sploh nisem kaj dosti poznal. Poznal sem vsak oprimek v Tamarju, Vratih, Krmih, drugega pa ne. Pred 20, 30 leti sem začel odkrivati, kako je naš gorski svet lep, zadnja leta sem na primer do podrobnosti spoznal Trento, njene kozje stezice. Z gorami se lahko ukvarjaš vse življenje, le cilje si prilagajaš. Pred nedavnim smo z Vikijem Grošljem in Rafom Vodiškom, s katerima tudi sicer veliko plezam, preplezali Slovensko v Severni triglavski steni. Tja smo šli ob 50. obletnici Vikijevega prvega vzpona in bilo je odlično.

Kakšni so vaši načrti za prihodnost?

Poleti, ko lahko zračim prostore, se veliko ukvarjam z grafikami, kar zaradi barv in razredčil precej smrdi. Jeseni in pozimi pa je čas za čopič in slikanje. Kar se hribov tiče, zadnja leta hodim najraje novembra in decembra. V dolini je megla in minus deset stopinj, v hribih pa malenkost snega in lahko hodiš po soncu v kratkih rokavih. Z Vikijem in Rafom se ravno dogovarjamo za grebensko prečenje z Macesnovca na Rjavino, morda pa se nam bo pridružil še Ivč Kotnik. Torej, želim naslikati še kakšno dobro sliko, rad bi imel pregledno razstavo, pa da bi še velikokrat stal na kakšnem vrhu in tiho strmel v daljavo. ●

Gore so motiv na mnogih Cedilnikovih likovnih stvaritvah. Na sliki akvarel Mt. Everesta.

Vladimir Habjan

Visoko nad Dolomiti

Polet z ultralahkim letalom

Malce zaleta po travnati stezi, v hrbet čutim rahel pospešek, nos se hitro dvigne in že poletiva. Tako enostavno je doživeti vzlet z ultralahkim letalom WT9 dynamic survey slovaškega podjetja Aerospool, ki ga upravlja pilot Matevž Lenarčič. Takoj zaokroživa nad malim letališčem v Slovenskih Konjicah in že imam možnost opazovati deželo iz zraka.

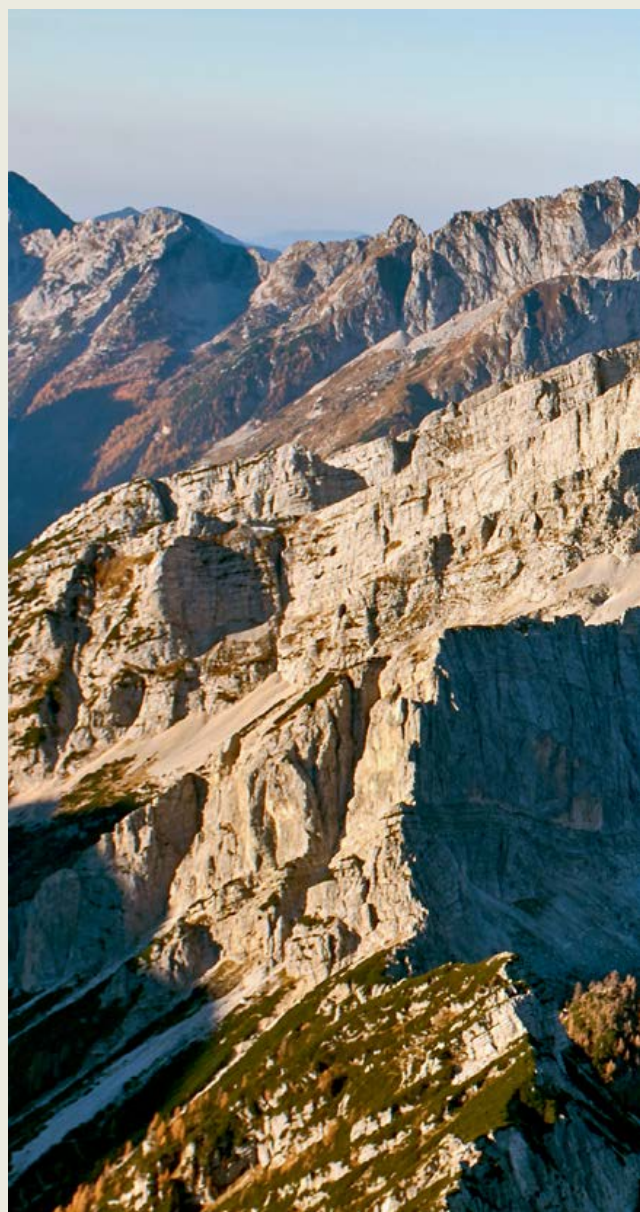
Dokaj hitro pridobivava višino. Na obzorju vidim belo paro iz zloglasnega šestega bloka termoelektrarne Šoštanj. Nenadoma se ostro nagneva in pritisk me stisne ob bok letala. Zaokroživa nad ravnino, ki je zdaj videti povsem postrani. Potem Matevž letalo spet zravna. Hm, le čemu je bilo tega treba? Morda je to test, ki ga ob vsakem poletu s sopotnikom, za katerega ne ve, kako se obnaša v zraku, izvede Matjaž, da se prepriča, kako ob takih dogodkih ali morebitnih turbulencah reagira sopotnik. Sam sem tega dokaj dobro vajen. Letel sem že z mnogimi letali, enkrat tudi z ultralahkim, pa večkrat z različnimi helikopterji in mi tovrstne vijuge ne predstavljajo posebnih težav. Niso ravno prijetne, a se jih da navaditi. "Enkrat sem enega peljal na polet, ki je trajal tri ure, pa se ni upal niti pogledati skozi okno," pove Matevž.

Matevž tu in tam na družbenih omrežjih objavi fotografije s preletov Alp, imam tudi njegovo knjigo *Alpe. Kot jih vidijo ptice*. Vse to so bili magneti, ki so me vlekli z njim v zrak. Matevž je alpinist, ki vsako leto še spleza deset do petnajst plezalnih smeri, *zategne* tja do V+. Svoje čase je veliko plezal z Bogdanom Biščakom, Radom Fabjanom, Jankom Humarjem, Igorjem Škamperletom in drugimi, s katerimi ima še vedno stike.

Julija sem bil na njegovi tiskovni konferenci projekta Green Light, World Flight 2017, ki je potekala ob zaključku poleta nad Sredozemskim morjem. Zanimalo me je, kako se je lotil tega projekta. "Če hodiš v hribe, je *fajn*, če pa to postane rutina, pa ne več. Treba je bilo osmisliti osnovno dejavnost. Dolgi poleti okoli sveta so bili adrenalinski, če pa ni nič dodatnega, pa nekaj manjka. To vleče, da ni samo kurjenje bencina. Po naključju sem spoznal dr. Griša Močnika, ki je raziskovalec na Institutu Jožefa Stefana in se ukvarja s črnim ogljikom. S kolegi v podjetju Aerosol je naredil dovolj majhen prototip za merjenje črnega ogljika, da smo ga lahko spravili na ultralahko letalo in tako smo ga leta 2012 pilotno merili. Rezultati so bili presenetljivi, odziv strokovne javnosti pa tudi ugoden. Takih meritev ni do takrat delal še nihče, niti jih ni lahko meriti. V bistvu smo sesuli mantro, da so aerosoli črnega ogljika lokalni problemi. V resnici so regionalni in globalni problem, saj smo našli onesnažen zrak tudi okoli severnega tečaja. Če priznavamo elemente, ki

prispevajo k segrevanju planeta, je takoj za ogljikovim dioksidom (60 odstotkov) drugi največji onesnaževalec črni ogljik (25–30 odstotkov)," pove Matevž. Mednarodni projekt je leta 2012 stekel in poteka še zdaj, imajo celo vizijo do leta 2021.

Tiskovna konferenca in pogovor z Matevžem sta bila ravno priložnost za dogovor o skupnem poletu. Lepi jesenski dnevi so bili kot nalašč za izvedbo. Kratka elektronska pošta, kje in kdaj naj bom in naslednji dan že

hitim v Slovenske Konjice. Nisem si upal preveč piti, saj v letalu ni veliko možnosti za opravljanje potreb. To se sicer počne tako, da se polulaš v kondom, ki sem ga našel v žepu poleg sedeža. Dobro da nisem težak, saj za 310 kg letalo več kot stokilogramski posamezniki niso najboljša izbira. Jaz jih imam pa precej manj. Matevž je kar sam letalo odzvelkel iz novega hangarja, ki so ga zgradili pred leti. Potem je bilo treba kar nekaj časa čakati, da je pripravil vse potrebno za polet. Letalo je polno računalnikov, motor, navigacija, vse je digitalno. Prostora v kabini je tako malo, da se komaj obrneš. Ko sedim, imam med nogama komandno palico, ki se premika vzporedno s tisto, ki jo ima Matevž. Kaj vzeti s sabo, je bila precejšnja dilema. Problem namreč nastane ob turbulencah, zato moraš vse, kar imaš mobilnega, ves čas držati v rokah ali imeti v žepih. Spet pritiskanje na sto gumbov, pri čemer ima Matevž kar priročno tablico, da česa ne pozabi, da je končno vse pripravljeno za vžig in motor le zarohni.

Matevž našteva gore, ki jih preletiva. Sva na višini okoli 2500 metrov in Kamniško-Savinjske Alpe so že pred nama. Kakšen dan! Kakšni čudoviti pogledi! Kot bi imel gore na dlani. Kar dviga me. Matevž pove, da ima v srečo, ker je bilo za soboto napovedano poslabšanje

in je včeraj (letiva v četrtek) začel pihati jugozahodnik. Do Pohorja je bil stržen močen, vidljivost bi bila sicer dobra, a bi bilo letenje nemirnejše. Ponoči pa se je umirilo, stržen se je spustil proti jugu in danes je popolnoma mirno. V slabem vremenu je dobro, če poznaš gore, saj veš, kje so doline, kam piha veter, iz katere smeri, da se lahko izvlečeš iz težav, pove Matevž.

Ojstrica, Planjava, Skuta ... "Na Grintovcu pa ni nikogar." Ura je blizu pol devetih, morda je še prezgodaj. Letiva mimo "moje" Kočne, lepo se vidijo grebeni, ki potekajo na južno stran. Čez Storžič, mimo Karavank se približava Julijcem. Zdaj so glavni vrhovi na levi, na Matevževi strani. Mimo letijo Martuljske gore, severna stena Špika je v senci, pa Jalovec, Mangart ... "Presneto dobra vidljivost je danes," komentira Matevž. Verjamem, da res. Kdo drug kot on lahko to potrdi. Zdaj se javi Italijanom, saj bova kmalu preletela mejo. Včasih se ne javijo takoj, tokrat so očitno na mestu. Matevž večkrat ponovi, do kod greva, kaj bo trasa poleta. "Cortina d'Ampezzo," ponavlja. Končno le razumejo. Škoda tega pogovora, da mu nisem mogel pokazati Šinauca, zanimive gore, ki je bila do nedavnega še zaprta za obisk, saj je imela vojska tam radarsko postajo, ki se je dobro videla.

*Jalovec z verigo
Mojstrovk nad Planico
Foto: Matevž Lenarčič*

Marmarole (v ospredju),
zadaj gorska velikana
Antelao (levo) in
Monte Pelmo
Foto: Matevž Lenarčič

Severna stena Montaža je impresivna, še je v senci. Razlagam, kod poteka Kugyjeva smer, ki je iz te perspektive res dobro vidna. Kar naenkrat so pred nama karnijski vrhovi, gore nad Mokrinami na desni, skupina Zuc dal Bora in Sernia na levi. Lej ga, lej, Hoher Trieb, na katerem sem bil pred tremi dnevi, pa Sasso Nero, kjer sem bil pred štirimi! Ne morem kaj, da ne bi našteval vse vrhove na obzorju. Na vseh pomembnih sem že stal in to je odlična priložnost za preverjanje spomina. Tiarfin, skupina Monfalconov, Spalti di Toro, pa zadaj Cima dei Preti, Col Nudo, na desni Pesarinski Dolomiti, skupina Cogliansa, Peralba, Brentoni ... Nori Karnijci, lepi, privlačni.

Od kod veselje do letenja, me zanima. "Dvojčki smo zračni. V bistvu me je bilo v hribih na začetku zelo strah, sem imel kar probleme dol pogledati. Dobro se spomnim vzpona na Begunjščico, ko sem imel 7 let, sem se kar plazil. Ko pa začneš plezati, to ni več problem. Kasneje sem začel leteti še s padalom, ki pa so bila na začetku precej slaba." Matevž se še spominja poleta s Turske gore, ko je komaj uspel pristati na prvi jasi v Logarski dolini. "Paše mi, ni kaj," pove. Ima letenje kakšne vzporednice z alpinizmom, ga vprašam. "Tam imaš vibram, tu imaš avion, gre pa za enako stvar. Povsod je malo adrenalina, moraš se pripraviti, ambient je podoben. Gore težko postaviš v prostor, ko pa letiš čeznje, je to lažje. Strah je prisoten tako kot pri alpinizmu, le da je zadeva malo bolj dokončna, če gre tu kaj narobe ..." Je pa razlika v tehniki, tu je več strojnih zaved in računalnika. Pravi, da se mu ni bilo zoprno tega naučiti, kasneje pa je postalo rutina. Matevž je opravil PPL (Private Pilot Licence), ki je osnovna licenca tudi za komercialno letenje, kasneje še izpit za ultralahka letala, ki je v pristojnosti nacionalne zakonodaje.

Prečkava dolgo dolino reke Piave, ki je ločnica med Karnijci in Dolomiti. Pred nama se pojavijo mogočne silhuete. Prvi – drugi najvišji v Dolomitih – je Antelao. Na desni je veriga Marmarol, ki se veže nanj. Na severnih straneh je nekaj malega snega, prej, na nižjih gorah, ga ni bilo skoraj nič. Kako človek sploh pride do svojega letala? "Leteti sem začel star čez 30 let, prej sem letel s padalom. Veliko denarja nisem imel, izpit pa sem si plačal s fotografijami, ki sem jih posnel iz zraka. Takrat se je zračne fotke še dalo prodati. Podjetje smo sprva imeli trije, deset let smo delali za razvoj turizma v Zgornji Savinjski dolini in marketing, potem pa smo se naveličali. Do letala je težko priti. Večnoma s krediti, z veliko tveganja in s pomočjo sponzorjev. Leta 2002 sem imel kanadski avion, narejen na Češkem. Aviacija denar samo kuri, nič ni od njega, pa že taki mali avioni so velik strošek. Z normalno službo in poprečno plačo si tega ne moreš privoščiti. Zdaj sva v podjetju zaposlena dva, razvoj je omejen, tako kot misli, da je treba, saj ni potrebe po rasti. Naložbe si težko privoščiva, vsake toliko skombinirava za novega, s tem da starega prodamo. Tole letalo je staro dve leti."

"V Civetti imam pa eno prvenstveno, prečenje celotne stene z Bogdanom Biščakom," pove Matevž, ko letiva čez to mogočno goro s strašljivim zahodnim ostenjem, kjer se je odvijala alpinistična zgodovina. Že prej sem na desni občudoval vrhove Sekstenskih Dolomitov, Zwelfer, Tri Cine, pa Cristallo in Piz Popeno, v daljavi rdeči Hohe Gaisl. Zdaj letiva više, saj so vsi ti vrhovi tritisočaki. Mraza ni čutiti, kot pravi pilot, je le pozimi hladneje. Matevž ves čas fotografira skozi malo lino, ta čas pa letalo vodi s koleno. Polet je miren, prav nič tresenja. Pred Marmolado zavijeva na desno. V daljavi so beli vrhovi, prav gotovo Presanella,

skupina Ortlerja, v daljavi izstopa visoki Wildspitze, Stubaiski ledeniki in veriga Zillertalskih Alp. Tu in tam v kabini zapiska, Matevž pravi, da preletavava vojaške cone. "Kaj so tele bele plošče, nad katerimi letiva?" me vpraša. To bi pa težko rekel, niso neki visoki vrhovi. Vseh je seveda preveč, da bi jih poznal, že to, da so ti znani najvišji, je veliko. Matevž se javi Avstrijcem. Letiva namreč ravno čez dolino Drave.

Na levi so zahodni obronki Visokih tur, kjer izstopa Hochgall. Pred nama so beli ledeniki z vrhovi Dreiherrnspitze, Rötspitze, Grossvenediger idr. Približava se toliko, da je videti celo ledeniške razpoke. "Danes je res dobra vidljivost, a za fotografiranje je bolje, če so vrhovi malce pobeljeni." To rad verjamem, saj tam, kjer ni skal, prevladuje preveč nevpadljive rjave barve jesenskih trav. Zdaj se usmeriva proti najvišjemu, Grossglocknerju, in sicer od zahoda. "Iz te smeri ga pa še nisem preletel, od tu je precej drugačen," komentira Matevž. Sam vrh, kjer se vedno vidijo ljudje, kot pravi pilot, preletiva čisto blizu. In res, nekaj ljudi je prav na vrhu, nekaj tik pod njim. Čez južno stran zaokroživa na severno, da se odkrije stena z lednim žlebom Pallavicini. Ledenikov je vsako leto manj, pravi Matevž. Prav žalostno je vse to videti. Postavna špica Wiesbachhorna je na severu, midva pa letiva mimo Sonnblicka, kjer je meteorološka postaja. Tudi tu merijo vsebnost črnega ogljika, pove Matevž.

Koliko je sploh onesnažen zrak v naših gorah, ga vprašam. "To, kar vidimo, so aerosoli, ki so različnih barv, v glavnem pa gre za črni ogljik. Nanj se nalepijo še drugi in to postane še veliko bolj škodljivo. Uživamo marsikaj, česar sploh ne vemo, tudi po gorah. Vse pa je odvisno od trenutnih razmer, kje je mešalni nivo, znotraj katerega vse skupaj plava. Poleti je to malo više, pozimi niže. Če je inverzija nizka, je v hribih *fajn* zrak. Poleti

pa termika vse premeša in grejo nesnage tudi do 4000 metrov. Na taki višini smo ga izmerili v Indiji. Veliko onesnaženosti prihaja iz severne Italije, iz Padske nižine, kjer je ogromna industrijska cona. Letos smo merili okoli Monte Simone, kjer je res umazano. Ko letiš čez Benetke, sploh ne vidiš nič naprej. Vse to prihaja k nam. Od nas gre pa naprej, iz Šoštanja v glavnem v Avstrijo in na Madžarsko." Najčistejši zrak je torej po frontah, ko pritisne severni veter in prepriha doline.

Zadnji višji gori sta Hochalm Spitze in Ankogel, naprej pa je ena sama nižina. Še so hribovi, a tako nizki, da je videti vse enako. Na severu si ogledujeva vršiček Watzmanna in skalni barieri Hochköniga ter Dachstein. Na južni strani izstopa Hochgolling, najvišji vrh Nizkih tur. Kje so Gesäuse, zanima Matevža. Precej bolj na vzhodu, kolikor je meni znano. Pa to je manjša skupina, ki sicer slovi kot odličen plezalski poligon. Zato ga pa Matevž tudi pozna. Daleč na jugu je veriga Karavank, pa Grintovci. A do tja je še daleč, skoraj celo uro letenja.

Ko so visoki ledeniški vrhovi že daleč za nama, letiva visoko nad pokrajino, ki jo prekrivajo meglice. Matevž potegne zaveso, da nama sonce ne priblija preveč v obraz. Ves čas se pogovarjava s slušalkami in mikrofonom, saj drugače ne gre. Čas je za recapitulacijo. Kakšna izkušnja je zate danes tale polet, vprašam Matevža: "Vesel sem, ko pride kakšen pod 80 kg, ker takih skorajda ni več. Vsak normalni človek ima zdaj čez 100 kg ..., potem pa težko dihaš. Gore si v glavnem ti dešifriral, sam poznam tiste osnovne še iz časov, ko sem delal knjigo o Alpah. Sem si mislil, ti se kar šopiri, zapomnil si itak ne bom nič ..."

No, jaz sem samo na glas razmišljal. Zadnji višji kucelj je bila Konjiška gora. Tam naju je tudi prvič malce bolj streslo. Po treh urah leta je že delala termika. ●

Vrnitev s pogledi na Grossglockner od zahoda

Foto: Matevž Lenarčič

V pogorje Balkana

Odprava na Durmitor

Bilo je leto 1953 in šušljalo se je, da bo organizirana odprava v gore Balkana. V alpinističnem odseku PD Maribor so stekle priprave za Durmitor¹, kar bo za mariborski alpinizem velik podvig. Podrobnosti so pripravljali starejši člani, mlajši pa smo predvsem pobirali novice, ki so padle z mize.

Na sestanku pred šolskimi počitnicami je načelnik Lojze Kraiger razkril seznam udeležencev. Počasi je bral ime za imenom in na koncu prebral še moje. Upal sem, da bom zraven, in bilo mi je, da bi počil od veselja. Bil sem najmlajši in šel bom daleč, v skrivnostno Črno goro, kjer so pokrajina in prebivalci tako bojevit, da jih Turki kljub petstoletni zasedbi Balkana niso podjarmili. Tako v mojih šolskih spominih.

Z vlakom smo šli najprej do Sarajeva. Bil je sončen dan, ko smo prispeli v prestolnico Bosne. Z Viktorjem Hazlerjem - Fičem sva stala pri oknu, ko je vlak zapeljal mimo skupine deklet. Fič me je dregnil pod rebra. Vlak je ustavil in nekaj nas je poskakalo iz vagona, ostali pa so podajali prtljago skozi okna. Sredi dela so pritekla tista dekleta in nas obkročila. Nasmihali smo se in zlagali prtljago v piramido. Ko smo bili vsi zunaj, je eno deklet pristopilo in zaklicalo: "Dobrodošli, Slovenci!"

Bile so predstavnice *Planinarskog društva Sarajevo*. Rekle so, da nam bodo razkazale mesto in nam delale družbo do odhoda večernega vlaka proti Črni gori. Fič je predlagal, da bi jih kar vpisali v naše društvo in

vzeli s seboj. Zame so morda malo prezrele, sem pomislil, nasmejanega in veselega Fiča pa so obletavale kot ose kozarec medu. Obiskali smo nekaj znamenitosti, nato odšli na most, pred katerim so ustrelili prestolonaslednika Franca Ferdinanda, ter nato dalje, v staro mesto na kosilo. Zvečer pred odhodom vlaka poslavljanja kar ni bilo konca, za kar je Fič, ko je tekkel za vlakom, trčil s čelom v steber svetilke, tako so ga očarale lepe Bosanke. Med vožnjo mu je za spomin zrastle lepa, debela buška.

Oddrdrali smo v noč in zdramil me je Lojze, ko je glasno govoril, naj česa ne pozabimo. Zunaj je bila tema. Presedli smo na *ćira* (vlak ozkotirne železnice) in čakali na odhod, ki je bil predviden šele čez tri ure. V bližini smo opazili dvoje medlo razsvetljenih oken. Lojz in Fič sta ugibala, da bi lahko bila gostilna, in trije smo šli to preverit. Res je bila, majhna, slabo razsvetljena in zadimljena. Okrog edine mize je sedelo nekaj mož. Večina je nosila volnene jahalne hlače in jopiče iz ovčje kože. Pred seboj so imeli drobne stekleničke.

Lojz je naročil tri sladke. Dobili smo vsak svojo stekleničko, ki smo jo spili na dušek. Bilo je žganje, vendar precej milejše kot naše. Lojz je naročil še tri in zraven nekakšen malinovec proti žeji. Pri vratih se je pojavilo še nekaj naših, točaj je pridno dolival, in oglasila se je pesem, najprej rahla in mirna, sčasoma pa vedno glasnejša. Ko smo ob svitu končno krenili, se je med bosanske hribe razlegala glasna slovenska pesem.

Ćiro je več ur sopihal in ropotal skozi soteske, na končni postaji pa nas je čakal tovornjak, velik in močan italijanski OM. Ponjave ni, je povedal visok in postaven voznik. Lepo vreme je in lepa je tudi okolica. Mimogrede je še omenil, da dobimo skupino sopotnikov iz Beograda. Ob Črnem jezeru je nov hotel in turisti že prihajajo, je dodal z zanosom.

Naložili smo prtljago in posedli nanjo. Vozili se bomo po kamniti cesti preko mostu čez znameniti kanjon Tare do Žabljaka. Da je vožnja na tovornjaku po slabih cestah na prtljagi bolj udobna kot na klopi, se je kmalu potrdilo. O črnogorskih voznikih smo že nekaj slišali in kmalu ugotovili, da ni bilo pretirano. Cesta, vrezana v strmo pobočje, je bila ponekod tako ozka, da se je ob pogledu čez rob stranice videlo naravnost v prepad. Dame iz Beograda so zato stale na sredi

¹ Durmitor ima površino 390 km² in 48 vrhov prek dva tisoč metrov. Danes je to narodni park. Ime naj bi bilo keltskega izvora in pomenilo gore mnogih voda.

Pogorje z vrhom
Bobotov Kuk

Arhiv Srečka Klemenca

kot na tramvaju in se držale letev za podporo ponjave ter gledale v bližnje skale, da ne bi videle praznine pod nami. Lojz pa meni na uho: "So kot tvoj maček, ki sede na štedilnik in gleda v kot, kadar je okregan." Čez manjši hudournik je namesto mostu ležalo nekaj debel v razmiku širine koles in voznik je pred njimi komaj kaj zmanjšal hitrost. Na mostu čez kanjon Tare je ustavil, da smo sestopili in pogledali v sotesko. Dame so raje ostale na kamionu. Rekle so, da jim je dovolj globin. Zvečer pred hotelom pa, ko smo raztovarjali opremo, je ena med njimi izdabila: "Koliko vam plate, da to radite?" (Koliko vam za to plačajo?) Nismo vedeli, ali se norčuje ali res ne razume, za kaj gre. Vodstvo je odločilo, da bomo prespali v hotelu, zjutraj pa ob jezeru poiskali prostor za tabor. Ko sem v sobi odprl nočno omarico, so mi vratca ostala v roki. Zanimivo doživetje, sem pomislil in to pri zajtrku glasno omenil. Smejal se je samo Fič, načelnik pa je razložil, da moramo to sprejeti z razumevanjem, ker je hotel še nedokončan.

Po zajtrku smo prtljago znosili na jaso ob zalivu jezera, obdanem z debelimi drevesi. V bližini je žuborel potoček, ki nam bo dajal pitno vodo, in onstran jezera se je iz gozdov dvigala gora kot hrbet mogočnega medveda, ki nam kaže svojo zadnjo plat – Medjed (2287 m). Postavili smo težke vojaške šotore, kuhinjo in na obali še ognjišče za taborni ogenj.

Prve dni smo obiskali nekaj vrhov in si na dolgih pohodih ogledali pogorje, saj kaj dosti literature o njem nismo imeli. Srečali smo tudi pastirje – čobane, katerih ovce so se pasle daleč naokoli. Njihove planšarske kočice so dvokapnice, postavljene na okvir iz zložene kamenja, kakšnega pol metra visoko – imenovane katun. Ponujali so nam sveže in kislo ovčje mleko. Katuni so stali daleč vsaksebi, uro ali dve hoda je bilo do naslednjega. V kakšnem je bival le pastir, v drugem družina. Ženske, ki so predle volno, so nam ponujale tudi sir; le kruha so imeli malo. Če nas je kateri od pastirjev videl od daleč, je zakričal: "Druže, koliko ima sati?" (Tovariš, koliko je ura?) Zanimivo, občutek za čas je obstajal, čeprav jim v tej samoti verjetno ni veliko pomenil.

Beograjskim študentom iz sosednjega tabora, ki so nas povabili k svojemu ognju, je načelnik Lojz obljubil, da jim bomo pokazali, kako plezamo, kako se navežeta plezalca in varujeta s klinom ali brez njega. "Bomo tudi mi naredili nekaj za pomoč nerazvitim," sem ga slišal iz teme, ko smo se po obisku spotikali preko drevesnih korenin proti taboru.

Na dan, ko je bil predviden počitek, smo s študenti res odšli med strme skale. Udeležencev je bilo veliko in bali smo se zdrsa katerega teh živahnih, a strmin nevajenih mladincev. Razpeli smo dve vrvi, ob katerih so se vzpenjali. Prikaz je bil zabaven, za zaključek pa je Fič prikazal še *abzajl* in se po vrvi spustil preko previsa. Požel je bučen aplavz.

Pri sestopu si je neko deklo poškodovalo gleženj. Načelnik in Roman Pukl sta ji ga povezala, ostali pa so ob vrvi previdno sestopili. Treba jo bo nesti, je godrnjal

Pogled z Bobotovega Kuka Arhiv Srečka Klemenca

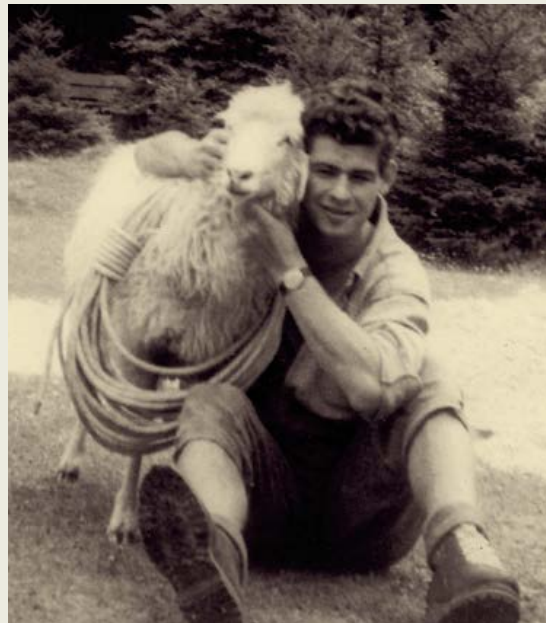
Člani odprave nekje v Durmitorju. Od desne: Roman Pukl, Viktor Hazler-Fič, pred njim Lojze Kraiger; od leve: Rudi, Marica, Lojze Petelinšek - Lojz, Srečko Klemenc - Sreča, nad njim Berto Bahun, desno Nezir Arhiv Srečka Klemenca

Čakanje na prevoz v Plevlji Arhiv Srečka Klemenca

Katun, v ozadju Bobotov Kuk
Arhiv Srečka Klemenca

Srečko Klemenc (avtor)
Arhiv Srečka Klemenca

Lojze. Na srečo *punca* ni bila velika niti obilna, pogledal sem Lojzeta in se javil: "Bom jaz". Prikimal je in pričel vleči vrv, Roman pa je poiskal primerno špranjo za varovalni klin.

Navezal sem se in s hrbtom proti dekletu sedel pred njene noge, da me je objela preko ramen. Lojze in Roman sta mi jo pripela na hrbet. Dvignil sem se in ugotovil, da ni pretežka. Del poti čez s travo poraslo skalovje je bilo vse tiho. Vsi so strmeli navzgor, le Fič se je zopet vzpenjal. Mi hoče priti naproti? Z rokami sem se oprijemal skal in pazil na vsak korak.

Prenekateri kamen se je pod dvojno težo sumljivo podal. Lojze in Roman sta popuščala vrv, na pol poti pa me je pričakal Fič in z nasmejanim obrazom vprašal, ali bom malo počil. Ustavil sem se. Ne. Hoditi je laže kot ponovno vstati, sem se mimogrede spomnil na tistega pol teleta, ki sem ga nekoč v poletni vročini moral nesti v Šmartno na Pohorju.

Kakšen izraz je imelo dekle, žal nisem mogel videti. Fič jo je pobožal po licu: "Nemojte se plašiti. U dobrim rukama ste," (Ne bojte se, ste v dobrih rokah) je povedal v lepi srbohrvaščini. Koraku v položnejši teren je sledil rahel aplavz. Mislim, da prvi v mojem življenju. Prijatelji so med tem že improvizirali nosila, na katerih jo bodo odnesli v dolino, študentje pa so poleg pouka o plezanju lahko videli še reševanje z gora.

S Fičem se nisva mogla nagledati Bobotovega Kuka (2522 m, najvišji vrh Durmitorja), ki naju je spominjal na Špik. Menila sva se, kako bi bilo preplezati njegovo severno steno. Posebno dolga ni, a gora je lepa in z njo tudi stena. Le v sredini ima rjav madež kot rahlo udarjena hruška.

"Tam je krušljivo," je opozoril Fič. "Najlepše bi bilo, če se iz vznožja stene povzpneva kar na vrh, toda tisti rjavi *flek* je ravno na tej liniji. Če bi prišla do tja, bi ga obšla po levem robu, kjer je skala videti zdrava."

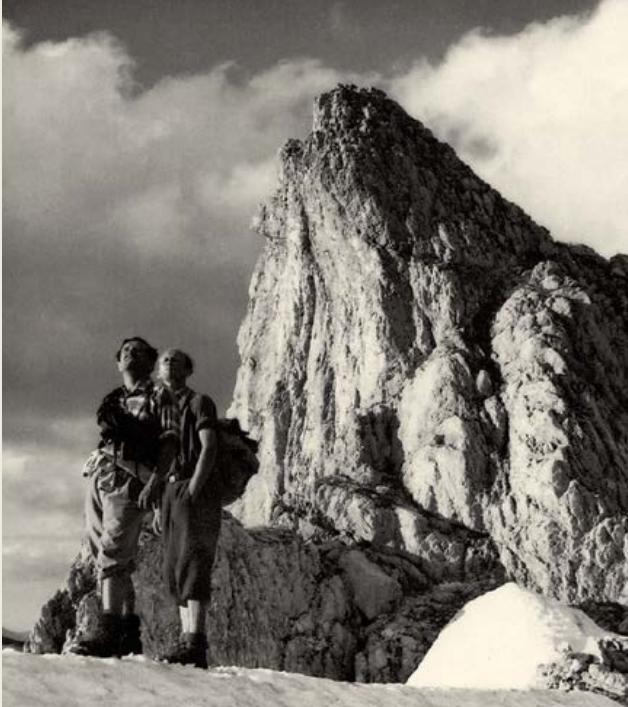
Zvečer je načelnik poslušal najin načrt, premišljujoče

nagnil glavo, dvomil, a ga na koncu sprejel in dovolil. Takrat še nismo imeli najlonskih vrvi. Izraz najlonke je pomenil izredno priljubljene ženske nogavice, dosegljive le na črnem trgu. Plezali smo še z *manilo* ali konopljo, pa ne takšno prepovedano in v papir zavito. Če se je ta vrv zmočila, je postala toga in trda. Ni več tekla in plezalca sta jo morala izpenjati, da sta napredovala. So pa nekateri že imeli vrvi iz poželjive snovi, ki ni vpijala vlage. Ta je ostala mehka in tekla gladko skozi vponke, vendar teh vrvi ni bilo lahko kupiti. Planinska zveza jih je dodeljevala društvom z uspešnimi alpinističnimi odseki, kar pa mi nismo bili. Alpinizem v Mariboru je bil še v povojih in o njem so na Gorenjskem kovali šale, da imamo na Štajerskem strme samo gorice.

Pred vzponom, ko sva imela že vse pripravljeno, je načelnik Lojze pred naju položil v kolobar zvito in povezano vrv. Bila je prava najlonka, popolnoma nova. Vojaško zelena, svetlikajoča se in gladka. Od kod jo je dobil, ni povedal, le smehljaj se je, ko sva ga gledala brez besed. Raztegnila sva jo, vsi so jo otipavali in odobravajoče kimali, nato sva jo po alpinistično zvila za jutrišnji vzpon.

Proti steni Kuka sva se vzpenjala po visoki rebri. Pastir v katunu spodaj je moral še spati, kajti tokrat ni klical *Koliko ima sati*. Hodila sva hitro in molče. Ko so naju sončni žarki začeli ogrevati, sva bila že pod steno. Zlezla sva na vrh snežišča, se navezala, prestopila krajno poč in vstopila v steno. Soliden, trden apnenec, dovolj oprimkov in tudi špranj ni manjkalo.

"Če bo skala takšna, bo užitek," se je smejal Fič. Vrv je enakomerno tekla preko ramena in skozi dlani, se ustavila, ko je zabijal varovalni klin, in ponovno tekla. Ko sem zakričal, da je le še nekaj metrov vrvi, se je ustavila. Slišal sem zabijanje in zven klina, nato se je vrv napela in slišal sem klic Pridi! Oprijel sem se stene, hitro našel potrebne prijeme in stope, se enakomerno

Lojz Petelinšek in Berto Bahun, za njima Kamena devojka
Arhiv Srečka Klemenca

dvigal, na pol poti izbil klin in priplezal do Fiča. Stal je na ozki polički. Prvi raztežaj je bil za nama in oba sva bila navdušena. "Ko bi le tako ostalo".

Vedela sva, da apnec prinaša presenečenja, in plezal sem naprej. Bila sva že visoko, ko zaslišiva iz globine: "Čovjče! Kuda ideš? Vrati se!" (Človek, kam vendar rineš? Vrni se!) Bila sva previsoko, da bi ga lahko odkrila. Tičati je moral nekje med borovci in kar je videl, je bilo zanj očitno tako čudno, da je pozabil vprašati, koliko je ura.

Naprej ni šlo tako lepo. Oprimki niso bili zanesljivi in špranje so bile puhle. Morala sva biti na mestu, kjer je imela hruška udarnino. Za raztežaj sva porabila precej več časa. Stena je postala položnejša, a tudi bolj krušljiva. Iskala sva smer in trdno skalo in se nekako prelisčila do daljše police. Stena nad nama je kazala trdnejše razmere in vzbujala zaupanje. Sonce je bilo preko zenita in ura je kazala dve popoldan.

Nekaj morava pojedsti. V zagonu nisva pazila na čas in ko sva gledala v globino, sva menila, da sva vsaj na polovici stene, če ne više. Na polici sva se lotila jedi.

"Poglej, Fič, ta konzerva je še od UNRRA². Ata jo je hranil in pravi, da so v njej jetra morskega psa v olivnem olju in da dajejo moč." Smehljaj se je, jedel in pridno namakal kruh v olje, pri tem pa sukaj vrat in skušal videti steno nad seboj.

"Mislim, da imava večji del poti za seboj. Skala je zo-pet trdna in pred večerom bova zunaj," je glasno razmišljal. "Hrane ne bova več potrebovala." Toda vode je zmanjkalo in Fič mi je prepustil zadnje požirke. Jaz ne potrebujem veliko, je rekel, in tudi znojim se nikoli. Res, na njem še nisem videl kaplje znoja. Bil je nekaj posebnega.

Izpod stene sva slišala glasove. Štiri osebe so se pomikale preko melišča proti Kamenim devojkam. To so lahko samo naši. Visoko v steno so se nerazločno slišale posamezne besede. Zakričala sva. Niso naju slišali. Zvok se očitno ni prenašal v obe smeri enako. Pono-vila sva klice, in ustavili so se. Skušala sva jih opozoriti, a brez uspeha. Nekaj časa so stali. Verjetno pa naju s pogledom niso mogli izslediti, zato so nadaljevali pot. Nekoliko žalostna sva pospravila nahrbtnik in se za-gledala navzgor:

"Tukaj levo, nato malo v desno in navzgor. Zgoraj je videti zelo navpično, če ni celo previsno. Potem pa bi moralo biti bolje. Greš ti ali grem jaz?" je vprašal Fič.

"Dobro, pa grem." Pod navpičnim delom, ki sva ga ogledovala s počivališča, sem iskal špranjo. Našel sem samo eno trdno in vanjo zabil klin. Splezal sem do rahlo previsnega dela.

"Samo še nekaj metrov imaš," sem zaslišal. Nisem pogledal navzdol. S trebuhom sem se skoraj dotikal stene in leva roka je iskala oprimek, da bi se potegnil nekoliko više in našel oporo za desno nogo.

"Ja! Vidim poličko. Dovolj bo."

Še nekaj poizvedovalnih prijemov in stopinj in prijel sem za poličko. Bila je majhna, nad njo pa trebušasta skala. Dvignil sem se ob njenem robu in ko sem bil z glavo nad njo, ugotovil, da je pravzaprav luska, ki je že rahlo odstopila od stene. Dvignil sem se za dva raztežaja roke in jo z nogo previdno potipal. Bila je trdna. V višini glave sem zabil klin. Lepo je zapel in zadišalo je po kremenu. Vpel sem vponko, potegnil vrv, ki je tekla od mojega pasu v globino, z eno roko napravil zanko in se vpel. Bil sem varovan. Nekaj sekund sem se še držal za vpeto vrv in opazil, da luska, na kateri stojim, ni tako zanesljiva, kot sem upal. Bila je kot mlečni zob prvošolca, in pogled je iskal špranjo, s katero bi izboljšal varovanje. Gora je bila radodarna in zabil sem še en klin. Zaklical sem in Fič je pričel izbijati. Poslušal sem, kako je zaklical Pridem!, nato pa vlek vrv in skrbel, da je bila rahlo napeta. Kmalu je priplezal pod mene.

"Tu ni prostora za dva, moraš naprej. Poskusi levo, desno je vse gladko."

Našel je prijeme, me obšel in se ustavil, ko so bili njegovi čevlji v višini mojih ramen. Slišal sem, kako brska po skali in išče oprimek. Opazoval sem njegov desni čevlji, katerega konica se je opirala na majhen skalnati zob. Dolgo ne bo vzdržal, sem pomislil, sam pa se nisem upal premakniti, bal sem se, da bi se moj "mlečni zob" zamajal. Čutil sem, kako se steguje in išče z rokami. Nagniti se nazaj in pogledati navzgor si tudi nisem drznil.

"Kako stojiš?" je rekel polglasno.

"Slabo, zdi se mi, da se stojišče ziblje."

"Če ti stopim na ramo, bi morda dosegel oprijem."

"Pa stopi." Stopil mi je na levo ramo, čez čas še na desno, se naprezal, pa nič. Luska, na kateri sem stal, je pri vsakem gibu bolj popuščala.

"Štant miga, Fič!"

"Manjka mi deset centimetrov."

"Stopi na glavo!"

² United Nations Relief and Rehabilitation Administration. Povojna pomoč Organizacije združenih narodov – predvsem v hrani – državam, prizadetim med drugo svetovno vojno.

Fič pri vajah na
Uršlji gori
Arhiv Srečka
Klemenca

Z obema čevljava mi je stopil na vrh lobanje – pritisk je popustil in čevelj za čevljem je izginil v višino. Vrv je stekla, se občasno ustavila in zopet tekla. Nekje na polovici vrvi je zapel klin.

"Še osem do deset metrov, Fič!"

Počasi sem podajal vrv in ponovno je zapel klin.

"Pridi! Potegnili te bom čez trebuh," je veselo prišlo iz višine in vrv se je napela. Izbil sem oba klina, si pustil pomagati čez trebušasto pečino in po trdni skali z dobrimi oprijemi je šlo lepo navzgor. Stena je bila v senci in vročine ni bilo. Izmenično sva plezala dalje in dosegla vrh.

Skozi zavest nama je steklo nekaj zelo pozitivnega, zadovoljnega in osrečujočega. Fič je pristopil in prijel sem ponujeno roko. Bila sva na najvišji točki in pod nama je bila čudovita divjina, prepredena z dolgimi sencami vrhov, ki jih je risalo zahajajoče sonce.

"Mislim, da sva zlezla prvenstveno," je prišlo iz Fiča. "Kmalu bo tema, poiskati morava pot navzdol. Če nama sestop prepreči kakšen skok, kjer se bo treba *abzajlati*, se nama lahko zgodi, da bova tudi bivakirala."

"Ali ni bilo rečeno, da gre z vrha planinska pot?"

"Ja, rečeno je bilo."

Žejna sva bila, zelo žejna. Toda čutara je bila prazna. Sonce je medtem naglo lezlo za obzorje in po kotanjah pod nama se je nabiral mrak. Grev! Zvito vrv si je oprtal kot nahrbtnik in začel sestopati. Brez težav je šlo in še pred temo sva bila na sedlu. Poskakovala sva

po grušču. Hotela sva priti čim nižje. Bila sva brez svetilke in vedela sva, da tabora to noč ne bova dosegla. Lune, ki bi nama razsvetlila pot, tudi ni bilo. Bilo pa je čudovito nebo s tako velikimi zvezdami, kot jih še nisem videl, in njihova svetloba je zadostovala, da sva držala smer. Bila sva že daleč pod grebenom, po katerem sva se zjutraj vzpenjala in zašla med borovce. Hodil sem spredaj, odtraval vejo za vejo in nenadoma izgubil tla pod nogami. Padel sem za višino moža in obsedel v nekakšni vrtači.

"Kje si?"

"Tukaj spodaj." Tipal sem okoli sebe. Pod nogami imam trdna tla in sedim v jami ali vrtači. Bil sem hudo utrujen in pomislil sem, da imam prislruhe, ko slišim kapljanje vode. A kapljanje kar ni ponehalo.

"Si poškodovan?" se je oglasil Fič.

"Tiho! Vodo slišim." Z roko sem drsel pred seboj, saj oči niso zaznale ničesar. Kapljanje je nenadoma utihnilo, ko sem na roki začutil debele kaplje.

"Skušal bom nabrati nekaj vode." Snel sem nahrbtnik, izvlekel čutaro, odvil pokrov in iskal kapljajočo vodo. Nenadoma je kaplja glasno padla v aluminijasto posodo. Sedaj jo je slišal tudi Fič. Molčala sva in prisluškovala kapljicam. Vsaka je imela nekoliko drugačen glas in nama povedala, da se v čutari nabira voda, počasi, a vztrajno.

"Pridi bliže, samo pazi, da ne padeš name."

Borovci so zašumeli in na glavi sem začutil Fičevo roko.

"Aaa, tukaj si." Še je šumelo nad menoj, potem je zdrsnil k meni v jamo. Ponudil sem mu čutaro.

"Ne. Ti najprej."

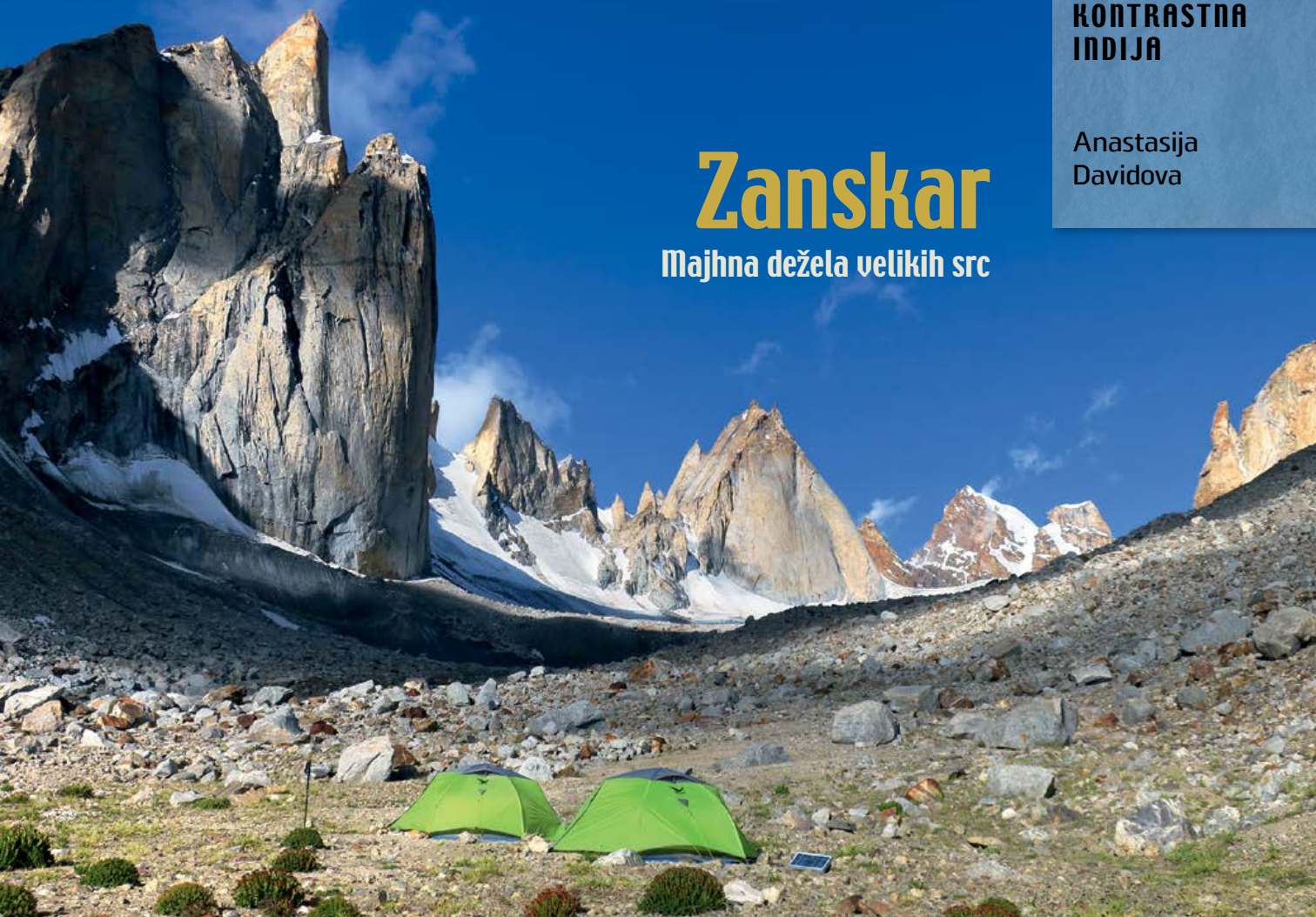
"Ne. Pij!" Pri vsej tisti žeji sva se ponujala z vodo. Ne spomnim se več, kdo je popustil, toda Fič je o tem še večkrat pripovedoval. Ugotovila sva, da sediva v nekakšni vrtači, še kar na varnem. Izmenično sva držala čutaro pod nevidno pipo in pila. Do tabora ne bova našla, sva vedela, in sklenila tam prespati. Razrahljala sva vrv in sedla nanjo. Izpraznila sva nahrbtnik in vanj porinila noge. Udobno ni bilo, nabrala sva še nekaj vode in utrujena zaspala.

Ob svitu sva se pretegnila in ugotovila, da voda kaplja iz ostanka snega nad jamo. Visoko sva še bila in Črno jezero, obdano s temnimi gozdovi, je ležalo globoko pod nama.

Pred jezerom sva morala skozi tabor beograjskih študentov. Ni jih bilo veliko videti, menda so še spali. A ko so naju zagledali, je postalo živahno. Prilezli so iz šotorov in vse vprek govorili, da so naši v skrbeh, in naju trepljali po ramenih. V tabor sva prišla po zajtrku. Lojz naju je že od daleč gledal, nato pa se obrnil proti jezeru in gledal nekam v Medjed. Rokovanje, čestitanje in vprašanja, kako je bilo. Moral je biti zelo zaskrbljen; bil je vodja in nama ta vzpon dovolil. Sam se njegove skrbi tedaj nisem zavedal. Čestital nama je z obema rokama. Vprašanja so se prehitela, jaz pa sem bil lačen in bi rad popil tudi nekaj toplega. Berto in Lojz sta menda pomislila tudi na to in okrog ognjišča začela ropotati z lonci. ●

Zanskar

Majhna dežela velikih src

Bazni tabor smo postavili v dolini Rangtik v pogorju Haptal na višini 4900 metrov. Foto: Anastasija Davidova

Norbert Sandner (Alpin and Climbing Patagonia Manager, predstavnik podjetja Patagonija v Evropi) me je nekoč vprašal, katera odprava je bila zame najtežja. Pa sem mu odgovorila, da je bilo vseh devet posebnih in na vsako sem šla dobro pripravljena, tako da za nobeno ne morem reči, da je bila zelo težka. Z vsake prinesem nove izkušnje, ki mi pomagajo v prihodnjih plezalnih izzivih. Med plezalno zahtevnejše vzpone štejem Aljasko 2008, kjer sem v navezi z Moniko Kambič in Majo Apat ponovila dve smeri v stenah The Stump in Eye Tooth. Tura od baznega tabora in nazaj je trajala 46 ur, in to brez spanca. Leta 2006 sem skupaj z Miho Bogatajem in Petrom Jeromlom pod okriljem Planinske zveze Slovenije šla v Himalajo. Za vse tri je bil to prvi obisk Himalaje, zato smo bili prepuščeni sami sebi; pogrešali smo koga z izkušnjami. Leta 2013 sva se s Tino Di Batisto kot druga ženska naveza v treh dneh povzpeli na vrh Fitz Roya po smeri Afanassieff. Bil je prelepo in želja z moje prve odprave iz leta 2004 se je uresničila.

Anastasija Davidova in Matija Jošt
Foto: Anastasija Davidova

Izkušnje so se nabirale in zaželela sem si plezanja na šest tisoč metrih nad morjem. Poleti 2015 sem na pobudo Matica Jošta z njim obiskala gore v pogorju Raru v indijski Himalaji. V dolini Tettleh in gorah nad njo sva prebila dober mesec in splezala na tri deviške vrhove. Mislim, da je bil to velik preizkus zame: da nisem po štirih dneh plezanja in iskanja prehodov odnehala tik pod vrhom, da sem zaupala vase in v soplezalca. Matic je že imel izkušnje s plezanjem na tej višini, za njim je bilo že kar nekaj odprav v Himalajo in ves čas je deloval kot človek, na katerega se lahko zanesesh. Je oseba, ki ne pritiska na soplezalca in ga vedno upošteva. Kako je potekala najina odprava v indijsko Himalajo, lahko preberete na spletnih straneh Planinske

zveze Slovenije <http://pzs.si/novice.php?pid=10479> in v najinem spletnem dnevniku <http://raru2015.blogspot.si/>.

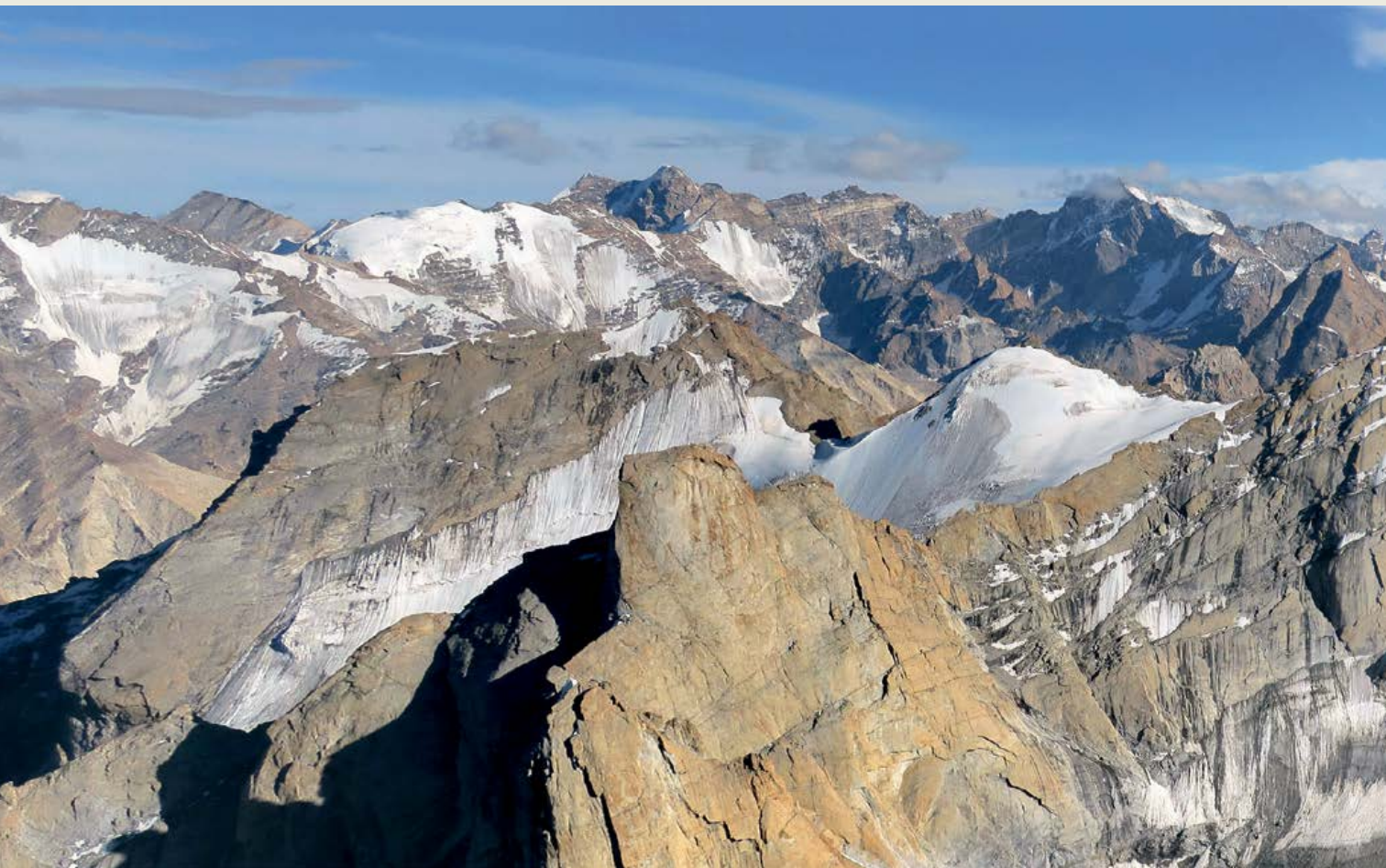
Po Himalaji sva se odločila še enkrat obiskati alpinistično slabo raziskano območje v Zanskarju, tokrat v pogorju Haptal, kjer ni odmevnih imen gora, ni pretirano visoke nadmorske višine, ni preveč zahtevne logistike. So pa hribi, kamor le redko zaide človeška noga, če sploh, in so deviške stene. Niže ob glavni cesti, ki te pripelje iz Kargila do Paduma, so vasi in so stranske doline, ki skrivajo svoje gore. Tudi domačini ne hodijo nanje, ampak ostajajo v dolini, kjer ne manjka vsakodnevnega dela na polju, vrtu in doma. Zime trajajo od novembra do aprila, zato morajo ljudje poleti pridelati dovolj hrane zase in krme za živino. Bila sva prisotna, ko so pobirali pšenico in kosili travo s srpi ter jo posušeno zlagali na strehe hiš. S takim shranjevanjem krme izboljšajo toplotno izolacijo svojih domov. Na koncu žetve vsak klas posebej poberejo ročno, pšenico pa po nekaterih vaseh izluščijo s stroji.

Zamisel za odpravo se je porodila, ko sva doma rado vedno gledala slike iz preteklega leta in se začela zanimati za eno izmed dolin, ki sva jih videla s ceste pred Padumom (glavno mesto Zanskarja). Izbrala sva dolino Rangtik Tokpo v pogorju Haptal in se odločila za enako časovno obdobje kot prvič. Dolina je do danes doživela le en dokumentiran obisk alpinistov, t. j. dveh španskih plezalcev leta 2009, ki jima je uspelo opraviti prvi pristop na Shawa Kangri, 5728 m.

Odprava je trajala od 20. julija do 15. septembra 2016. Med 3. in 6. avgustom sva za aklimatizacijo opravila vzpon na zahodni vrh Remalaye, 6266 m. Vrh so poimenovali domačini in je viden iz doline. Povzpela sva se na njegov zahodni vrh, saj glavni zaradi padajočega kamenja in talečega ledu ni bil primeren za začetek avgusta, ko so temperature čez dan kar visoke. Z vrha Remalaye sva dobro videla stene, ki obkrožajo petkilometrski ledenik. Dolino obkroža več vrhov, visokih do šest tisoč tristo metrov, ki ponujajo plezanje tako v kopnih stenah kot v snegu in ledu. Najde se tudi več nižjih skalnih stolpov in sten.

Najin glavni cilj je bil preplezati nove, pretežno skalne smeri na neosvojene vrhove. Po zbranih informacijah je bil najbolj izzivalen cilj velikanska jugovzhodna stena na koncu ledenika, ki je udeležence odprave Cerro Kisthwar 2015 spominjala na Fitz Roy, ko so jo opazili ob pogledu z vrha Chomochior.

Vendar pa je poletje prineslo precej padavin in zaradi nestanovitnega vremena sva v skalni steni 14. avgusta opravila le poskus vstopa v zahodno steno Phobran-ga, ki je visok blizu šest tisoč metrov, in 16. avgusta poskus vzpona v jugovzhodnem stebru H8, 6193 m. 20. avgusta nama je uspelo opraviti verjetno prvo ponovitev edine smeri, ki je bila preplezana v stenah, ki so obkrožale bazni tabor, in sicer Rolling Stones (500 m, D+, v ledu do 65°, v skali UIIA V+), ki se konča na vrhu Shawa Kangri (GPS: 5728 m). Leta 2008 sta jo prva preplezala španca Luc Pellissa in Sergi Ricart.

Plezalca sta opravila tudi prvi pristop na goro. Oblika vrha spominja na kozorogov rog, zato sta jo poimenovala Shawa Kangri (shawa v ladaškem jeziku pomeni rog).

Glede na slabo vremensko napoved sva se 25. avgusta odločila, da pospravimo bazni tabor in da greva na ogledni trekning v sosednjo dolino, ki je slabše alpinistično raziskana. Tako sva obiskala dolino Shimling in Denyai. Obe sta obkroženi s privlačnimi šesttisočaki, popolnoma neobljudeni in alpinistično neobdelani. Menim, da bodo informacije, ki sva jih zbrala, zelo koristne za nadaljnje odprave.

Vendar se je po 3. septembru vreme izboljšalo. Odločila sva se, da po snežnih vesinah severne stene še enkrat poskusiva splezati na še neosvojeni vrh H8. 5. septembra zjutraj sva se odpravila iz vasi Tungri, 3500 m, v dolino Rangtik, 5600 m, kjer sva prespala pod jugovzhodno steno H8. Naslednji dan sva poskus vzpona v severni steni končala približno šest tisoč metrov visoko. Nizke temperature in trd ter steklen led so naju v zgornjem delu tako upočasnili, da sva se odločila za vrnitev v dolino.

Doživetje v Zanskarju, druženje z domačini in spoznavanje njihove kulture so posebni darovi, ki mi bodo ostali za celo življenje. Ljudje v Ladaku še živijo z naravo, spoštujejo družino in si sami pridelujejo hrano na majhnih površinah, ki jih vsakodnevno namakajo z vodo iz potokov ledeniških voda. Imajo tradicijo in ohranjajo običaje, delijo dobroto in so

odkritosrčni. Vse to sem imela priložnost doživeti med najinim dvomesečnim obiskom te majhne dežele velikih src. Če ne bi toliko časa preživela v dolini, ne bi spoznala njihovega življenja, to pa je nekaj pozitivnega, kar je prineslo slabo vreme. Ne vedo za olimpijske igre, verjetno nimajo *penzije*, socialnih pomoči in zavarovanja. Tudi odpadkov ne. Vsi imajo približno enako veliko premoženje in si medsebojno pomagajo. Med njimi ni bilo čutiti opravljanja, nevoščljivosti in hudobe. So samo prebivalci Sveta, ki živijo na svoj in prvinski način. Hvaležna sem jim za vso dobroto in pomoč.

Zelo zadovoljna sva tudi z izbrano agencijo (<http://www.skitpotravel.com>), s katero sva se povezala zgolj po naključju. Yeshi Dorjay, ki organizira trekinge, je videl najino poročilo z odprave Raru 2015, in ker je to blizu njegove rojstne vasi Tungri, me je prosil za panoramsko fotografijo iz doline Tetleh Nala. In smo se povezali. Vse to se je zgodilo na dan, ko sva z Maticem začela razmišljati o ponovnem obisku gora Zanskarja. Zaupanje agenciji se je obrestovalo in dobila sva še več, kot sva pričakovala. Tega pa se ne da kupiti. ◉

Za pomoč se iskreno zahvaljujemo Planinski zvezi Slovenije, Komisiji za alpinizem, Slovenski vojski, podjetju Patagonija, Treking - Sportu, distributerju opreme Petzl v Sloveniji, AMM, zastopništvu očal Adidas v Sloveniji, TopAtletu, Iglu športu, Marmotu, Medexu in Garminu..

*Panorama z zahodnega vrha Remalaye
Foto: Anastasija Davidova*

Še nekaj na temo podnebnih sprememb

Spremembe ledenikov na Kibu in Chacaltayi v 50 letih

Šesta številka *Planinskega vestnika* letošnjega leta je bila tematsko namenjena podnebnim razmeram, ki seveda tudi gorskega sveta niso obšle. O vzrokih, gotovo jih je več, ne morem govoriti, saj si še strokovnjaki niso enotni glede tega. Res pa je, da običajni ljudje, ki se gibamo pogosteje v gorskem svetu, najprej opazimo nazadovanje ledenikov in manjšo snežno odejo.

Tudi sam skušam nekaj prispevati k tej problematiki. Imel sem srečo, da sem več kot petdeset let opazoval zmanjševanje ledenikov, najprej na Zelemem snegu pod Triglavom, kasneje v Visokih Turah, posebej pa še na drugih celinah, zlasti v Afriki z najvišjim afriškim pogorjem Kilimandžarom s Kibom in Mawenzijem ter v Južni Ameriki, kjer sem obiskoval Cordillero Real s Chacaltayo nad bolivijskim La Pazom.

Starejša generacija smučarjev in planincev se še spominja poletnih smučarskih tekmovanj pod Prisojnikom in na Triglavskem ledeniku. V sedemdesetih letih je bilo po navadi letno prvenstvo v slalomu na snežišču pri Koči na Gozdu, veleslalom pa na ledeniku, klubi so občasno trenirali tudi v Vratih, nad Česko kočo in na Ledinah. Šestega avgusta 1975 je bil kot

običajno organizator Smučarski klub Radovljica, ker ima naša občina v tistem obdobju občinski praznik. Start veleslaloma je bil vkopan visoko pod Müllerjevim kaminom pod Triglavom; na precej odprti progi so tekmovalci dosegali čas nad minuto, to pomeni, da je bila proga daljša od kilometra. Cilj je bil pri kamniti glavici nad Steno. Podobno je bilo s slalomom. Takrat so se odlikovali brata Kozelj, Bojan Križaj in Boris Strel. Na ledeniku so se ob ugodnih razmerah preizkušali tudi v hitrostnem smučanju. Če se prav spomnim imen, sta prednjačila Andrej Klinar in Miran Gašperšič. Opremo in smučji je na Kredarico pretvoril legendarni Psnak iz Radovne s svojimi konji. Ko smo se nekdanj namenili na Grossglockner, smo prespali včasih na stari Hofmanci/koči Hofmanshütte in v temi kmalu prikolovratili na ledenik

Kibo (1988), s poti proti koči Kibo. Na skrajnem levem robu je ledenik Kersten, bistveno manjša sta Decken in Rebman, vidimo ostanke Ratzela in desno Vzhodno ledeno polje. Foto: Janez Pretnar

Kibo ima leta 2000 le še manjša ledenika, ledenika Ratzel ni več, seraki so na Vzhodnem ledenem polju.

Foto: Janez Pretnar

Pastirica/Pasterza. Ko se danes pripeljem s skupinami na ploščad, je ledenik globoko spodaj, gazi, ki so se včasih vlekle proti koči na Adlersruhe, pa ni več toliko. Večina obiskovalcev gore se je preselila v Kals, na južni pristop.

Kibo, 5890 m, in Gillman's Point, 5685 m, v Tanzaniji

Prvič sem bil na Kilimandžaru 1976. leta. Takrat so bile kočice, ki so jih zgradili Norvežani v okviru pomoči Tanzaniji, na običajnem pristopu iz Maranga še čisto nove. Imel sem priložnost, da sem se takrat prvič in zadnjič od kočice Kibo z unimogom, terenskim tovarnjakom, peljal z njimi do kočice Horombo. Res vratolomna vožnja! S pokojnim Matjažem Černetom sva se odločila, da greva še prej z vodnikom na težji Mawenzi. Uspelo nama je, zato tudi prilagam sliko z Mawenzija s pogledom proti Kibu, kjer se dobro vidi, koliko snega in ledu je bilo takrat na gori. No, naslednji dan naju je "zmanjkalo", tako da sva se komaj privlekla na Gillman's Point. Kasneje sem to večkrat nadoknadil z vzponi na Uhuru Peak, 5890 m, z drugimi skupinami v kombinaciji z Merujem, Mt. Kenijo in Ruwenzorijem v Ugandi.

Na fotografijah vidimo, kako so se ledeniki krčili. To velja zlasti za Vzhodno ledeno polje/Eastern Icefield, ki je v štiridesetih letih iz enotnega stopničastega ledenika nazadovalo v posamezna ločena ledeniška polja in serake. Ledenik Ratzel v bližini Gillman's Pointa je popolnoma izginil, ostali pa so se krepko skrčili. Verjetno je podobno stanje tudi na severozahodni strani Kiba z velikim Severnim ledenim poljem, ki z ledom in snegom hrani več ledenikov. Nikoli ni bilo priložnosti za vzpon s Shire, posnetki s kenijske strani in narodnega parka Amboseli pa so zaradi oddaljenosti premalo natančni.

Chacaltaya, 5396 m, v Boliviji

Podobno je z ledeniki v Andih, ki sem jih lahko opazoval pri vodenju skupin po andskih državah, zlasti v Boliviji. Enaka zgodba je z nazadovanji ledenikov v Mehiki, čeprav je tam treba upoštevati še aktivno ognjeniško delovanje Popocatepetla. To delovanje je z nanosom pepela povzročilo izginotje ledu na gori in zmanjšanje ledene površine na Ixtaccihuatlu, ki služi kot nadomestni vzpon. Višina Ixte, kot jo poimenujejo skrajšano, je še vedno spoštljivih 5286 metrov. Skoraj identično se je zgodilo z zaledenitvijo Ampata in sosednjih vrhov, ko je bruhal ognjenik Sabancaya. Ta je dodobra načel ledene gmote, da so začasno skoraj izginile. Vendar ima vsaka zgodba dve strani – zaradi izginotja ledu na vrhu Ampata, 6310 m, so namreč našli mumificirano truplo deklice Juanite. O njeni zgodbi in žrtvovanju lahko zveste več v muzeju v perujski Arequipi.

Cordillera Real nad La Pazom je bila zaradi rudniških cest že dolgo lahko dostopna. Za to ni naključje, da so si podjetni planinci in ljubitelji smučanja v štiridesetih letih prejšnjega stoletja omislili preprosto vlečnico. Chacaltaya, 5396 m, s svojo višino ostaja v senci veliko bolj znanega šesttisočaka Huayne Potosija, ki je zaradi dostopnosti in koč kar oblegan. Ima pa Chacaltaya to posebnost, da se z avtom lahko pripeljete na višino 5150 metrov in tako občutite veličastje gorskega sveta z razgledi na sosednje gore, modrino jezera Titicaca, ob dobri vidljivosti pa tudi na stožce ognjenikov na čilski meji. Seveda pa lahko staknete višinsko bolezen, če niste dobro aklimatizirani, a to je že druga zgodba. Dolgo so se ponašali z nazivom najvišjega smučišča na svetu, potem pa so se razmere drastično spremenile – zaradi upadanja padavin in dviga temperatur se obseg in debelina snega in ledu zmanjšujeta.

Kibo leta 2007. Posnetek z istega mesta kaže samo še posamezne serake, ki jih neusmiljeno topita sonce in od sonca osvetljena vulkanska kamenina.

Foto: Janez Pretnar

Letalski posnetek Chacaltaye okrog leta 1940. Dobro je viden ledenik, ki sega daleč v dolino. Foto: neznan avtor

Chacaltaya leta 1983; s parkirišča so bile razpoke še dobro vidne. Foto: Janez Pretnar

Chacaltaya leta 2016 kaže žalosten pogled na golo melišče. Foto: Janez Pretnar

V začetku osemdesetih let sem še uspel doživeti čar smučanja. Kot člana večje planinske skupine sva z Markom Štendlerjem edina imela s seboj smuči. No, smuka ni bila kaj posebnega, saj nisva bila še dobro aklimatizirana, vendar smučala sva! Čeprav je bilo smučišče prepreženo z manjšimi, sicer nenevarnimi ledeniški razpokami, se je dalo smučati prav z vrha do konca ledenika, ki je segal precej pod kočo in parkiriščem. Ob kasnejših obiskih Chacaltaye se je ledenik hitro manjšal, kar nazorno kažejo priložene fotografije. Ledenik sta predstavljali dve neizraziti kotanji in ko ju je ločil pas skrotja, se je proces nazadovanja še pospešil. Konec devetdesetih let žičnica ni mogla več delovati, posamezni smučarji so sicer še silili gor; da so napravili nekaj zavojev. Danes pa o ledeniku ni nobenih sledi. Grušč in morene kdaj pa kdaj prekrije na novo zapadel sneg, ki pade v veliko veselje domačinov in naključnih obiskovalcev. Planinska koča je občasno odprta, že dolga leta jo oskrbuje moj znanec. Pomembnosti ledenikov in oskrbe z vodo so se zavedali že predinkovski narodi. Skrbno so načrtovali in gradili akvadukte, ki delujejo še danes. Od ledenikov je odvisen tudi milijonski La Paz. Vode, ki jih zbirajo v akumulacijah, napajajo vodovod in številne hidrocentrale, v verigi zgrajene s sedla Zongo, spuščajoče se v vlažno amazonsko območje. Na Chacaltayi že desetletja deluje geofizikalna postaja, ki je bila posodobljena. Danes je to najvišje delujoča postaja te vrste. V okviru Svetovne meteorološke organizacije proučuje tudi globalne vremenske spremembe. Problem globalne otoplitve (*Calentamiento global*) so ovekovečili tudi na dveh znamkah, ki sta izšli leta 2010, na znamki v vrednosti 2,5 boliviana je Chacaltaya z ostankom ledenika, na tisti za 10 bolivianov pa je letalski posnetek iz leta 1940, ko je bila Chacaltaya še globoko zaledenela. ◉

Chacaltaya na znamkah z ostankom ledenika leta 2010 in slikana iz letala leta 1940, ko je bila Chacaltaya še globoko zaledenela.

Turno smučanje na Štajerskem? "Čuj, ka' si ja nor!"

Pusterwald in Bretstein

Scharnitzfeld obeta lepo smuko. Foto: Tanja Jankovič

Vedno, kadar me turne smuči odpeljejo na avstrijsko Štajersko, se ne morem načuditi, koliko odličnih gora premore ta dežela za turno smučanje. Na južni strani Nizkih Tur sta tovrstna prvaka gotovo skorajda že razpita Preber in Greim. O Prebru smo nekoč že pisali (*Planinski vestnik*, 3/2007), pa tudi Greim je opisan v domači turnosmučarski literaturi.

Lansko sezono (2016/17) smo turni smučarji iskali sneg po bližnji in daljni okolici, pa vendar je večinoma škrtalo pod drsnimi ploskvami. Ker je nekaj snežnih obrokov padlo bolj severovzhodno, smo se spomnili dveh odročnih, neturističnih dolinic, po katerih smo nekoč že *dričali*. Tam notri ga je moralo biti zadosti ... in res je bilo tako. Pusterwald in Bretstein. Zakotni dolini, da se ju je nekoč še cesar usmilil in ju oprostil davkov. Toliko o strateškem razmisleku vladarjev glede poselitve odročnih območij – nekoč. In danes?

Pusterwald

Položna in dolga ledeniška dolina leži na tisoč metrih nadmorske višine in jo na levi in desni obkroža veriga gora. Spodaj je obroč porasel s temnimi smrekovimi gozdovi, zgoraj pa ležijo že na prvi pogled idealna pobojca za bele užitke. Redke kmetije so razmetane po dolini, strnjeno naselje okrog cerkve šteje le nekaj deset hiš. Petsto prebivalcev Pusterwalda se preživlja z gozdom, lovom in govedorejo. Stacionarna turizma praktično ni, planinskih koč prav tako ne.

Jesti in spati je mogoče v eni sami gostilni, še pred leti so bile tri. Mogoče pa je najeti kar nekaj ličnih samoskrbnih koč prav na samem izhodišču turnih smukov. Pusterwald je bil naseljen že v času Ilirov in Kelto. Kasneje so prišli Rimljani in kopali srebro in zlato. Zlato so izpirali tudi še pred kratkim. Tako si sproti lahko ogledamo izpiralne naprave v slogu Divjega zahoda. Sledi Slovanov, ki so sicer šarili vsepovsod, v ledinskih imenih Pusterwalda ni zaslediti. Turistično poskušajo Pusterwald tržiti pod sloganom Majhen košček Kanade! Naziv nas spominja na že omenjeno odročnost, pa tudi na hlad, kar pa v povezavi z zimo navadno pomeni tudi sneg.

Od kulturnozgodovinskih znamenitosti ob poti do izhodišča velja omeniti vojvodski prestol na Gosposvetskem polju, zibelki Karantanije, ki stoji neposredno ob poti. Zelo navduši tudi pogled na ohranjeno srednjeveško mesto Breže/Friesach prav na koncu Gosposvetskega polja. Mestece je vredno vsaj hitrega ogleda, če nam pri povratku ostane kakšna urica časa.

Izhodišče v
Scharnitzgrabnu
Foto: Tanja Jankovič

Turnosmučarske vstopne točke so tri, in sicer v tri stranske doline. Po vrsti so to: Fuchsgraben, Scharnitzgraben in zadnja Hinterwinkel, ki je pravzaprav zatrep glavne doline. Vse tri stranske doline so izhodišča za več turnih smukov. Na vseh izhodiščih so urejena parkirišča in table s preglednimi kartami, na katerih so poleg turnih smukov označena zaščitena območja, ki se jih velja izogibati.

Fuchsgraben je prva stranska dolina, ki se odcepi levo prav iz glavnega zaselka. Glavni turnosmučarski vrh je Schießbeck, 2275 m, ki ga je mogoče doseči po več variantah. Pri Fuchsgrabnu je malce moteče, ker na vrhu skorajda dosežemo smučišče Lachtal na drugi strani gore in pa vetrne elektrarne na grebenu.

Prijazni in neobljudeni
tereni
Foto: Tanja Jankovič

Morda je zaradi tega Fuchsgraben manj obljuden kot naslednji Scharnitzgraben, ki je osrednje turnosmučarske izhodišče Pusterwalda. Od tod imamo na voljo kar pet turnih smukov in sicer na Grosser und Kleiner Hansl, 2315 m, in 2217 m, Scharnitzfeld, 2282 m, Hühnerkolgel, 2242 m, in Steineck, 2260 m. Težavnost vseh tur je podobna, torej precej enostavna in v kategoriji lahkih turnih smukov. Tri od teh tur, in sicer Malega Hanzla, Scharnitzfeld in Hühnerkolgel, boste našli tudi v podrobnejšem opisu. Tretjega izhodišča Hinterwinkel, ki je obenem tudi zatrep Pusterwalda, ni mogoče zgrešiti. Dovo je zložen, tako da ni težav niti takrat, ko morda cesta ni najbolj splužena. Na koncu je označeno parkirišče in od tam

Skromne domačije v Bretsteinu Foto: Tanja Jankovič

se napotimo na Hohenwart, 2363 m, Velikega Hanzla od zadaj, ali pa na Breiteckkoppe, 2144 m. Vse ture v Hiterwinklu odlikuje precejšnja samotnost. Hohenwart je sicer glavna trofej pusterwaldskih turnih smukov in poleg dolžine vzpona je tehnično nekoliko zahtevnejši. Cepin in dereze za vršno strmino so priporočljive.

Bretstein

Dolina Bretstein je severni dvojajčni dvojček Pusterwalda. Je še za odtenek malce bolj odročna, turistično prav tako premore gostilno s prenočišči. Turnosmučarsko se od Pusterwalda vseeno pomembno razlikuje. Domala vsi turni smuki v Bretsteinu ležijo na

desnem bregu doline in so obrnjeni na jug. Kombinacija nebesne lege in geografskih koordinat za turnega smučarja pomeni, da se bo tja napotil ob koncu visoke zime (februar–marec) in zelo verjetno našel prvi pravi firn sezone. Ker sta Pusterwald in Bretstein bližnji sosedi in ker je smiselno priti vsaj na dve turi nankrat, bomo po prvem dnevu enostavno zamenjali dolino, če bodo razmere tako kazale. Z vrhov se namreč lepo vidijo tudi pobočja sosednje doline. Konkurenca v najboljšem smislu besede.

Tudi v Bretsteinu so izhodišča udobno dostopna. Morda malce manj tista iz stranske doline Authal, pač pa vsa ostala neposredno z glavne ceste, ki vodi po dnu doline. Tako kot v Pusterwaldu tudi glavna cesta

Hohenwart se na ogled postavi.

Foto: Tanja Jankovič

Pogled v dolino Bretsteingraben

Foto: Tanja Jankovič

Vremenska fronta
se bliža.
Foto: Tanja Jankovič

skozi Bretstein nima posebnih strmih mest, zato se samega dovoza ni treba bati niti po sneženju. Glavni turni smuki v Bretsteinu so Zinkenkogel, 2233 m, Hochschwung, 2196 m, Schattnerzinken, 2156 m, Seitner Zinken, 2164 m, in Schrattnner Kogel, 2104 m. V opisih bomo podrobneje predstavili turna smuka na Hochschwung in Schrattnner Kogel. Hochschwung nas pritegne že s samim imenom

(nekako kot "visoka vnema", tudi "visoki kup"), vizualno pa z lepo vršno streho, ki jo imamo ves čas pred očmi. Schrattnner Kogel pa je skrita miniatura, na kateri se bomo zagotovo do sitega navijugali. Tudi ostale našete ture so precej podobne, kot je podobna večina imen teh gora (der Zinke pomeni roglj ali zob), in jih s pomočjo topografske karte ne bo težko samostojno raziskati. ●

Informacije

Kako v Pusterwald in Bretstein: Podrobno opisovanje potovanja je v času sodobnih navigacijskih naprav in spletnih pripomočkov postalo pravzaprav odvečno. Zato na tem mestu podajamo le nekaj vsebinskih poudarkov.

Za vse, ki se odpravljamo iz Ljubljane ali okolice, je najprimernejša pot čez Ljubelj in skozi Celovec. Vinjete ne potrebujemo, razen za krajši odsek pri Celovcu, ki pa se ga lahko ognemo z vožnjo skozi mestno središče. Pot zaradi tega ni nič daljša, le malce več se zamudimo. Od Celovca proti severu po udobni cesti prečimo celotno Gosposvetsko polje. Za dvestokilometrsko pot bomo porabili skupaj nekaj manj kot tri ure.

Čisto druga pesem je dovoz za štajerske in koroške turne smučarje. Iz Maribora smo skozi Gradec na cilju v uri in

pol in to večinoma po avtocesti. S Koroške je potovalni čas podoben, razdalja pa le kakšnih 130 km. Skratka, oboje zelo na dosegu roke in smučarskih zavojev.

Literatura: Kurt Schall, Adi Mokrejs: *Schitouren-Atlas Österreich Ost*. Schall Verlag, 2005; Günter in Luise Auferbauer: *Schitourenparadies Österreich*. Styria, 2003.

Zemljevid: *Wölzer Tauern - Sölkta - Rottenmanner Tauern - Maßstab*, WK 203, Freytag & Berndt, 1: 50.000.

Spletne povezave: www.pusterwald.at/.
www.freizeitkarte.at/pusterwald/index_winter.htm.
www.poelstal.gv.at/.
www.poelstal.info/de/.
<https://vimeo.com/92587523>

Scharnitzfeld, 2282 m, in Hühnerkogel, 2242 m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

Ker bo oba vrhova brez težav v enem dnevu obdelal tudi manj nabrušeni turniški smučar, opis za oba vrhova podajamo skupaj.

Zahtevnost: Nezahtevni turniški smuk. Če smo pozni, moramo biti pozorni na plazovno izpostavljenost vzhodnih pobočij pri vzponu na Scharnitzfeld.

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema, plazovni trojček
Višinska razlika: 1450 m (pri opisani kombinaciji)

Vrh Hühnerkogla je skoraj kopen, a smuka je bila odlična. Foto: Tanja Jankovič

Kleiner Hansl, 2315m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

Kleiner Hansl je prirčna turnosmučarska miniatūra, kot nalašč za vsakogar, ki mu je estetski trenutek na turah še posebej po-

memben. Na dostopni poti do planine Wildalm prečkamo ducat mostičkov, sama planina pa ima lepo izolirano lego v smi-

slu "daleč od ponorelega sveta". Tudi če je vzhodno pobočje videti uborno s snegom, je dovozna cesta praviloma lepo belo zalita.

Idilična Wildalm pod Malim Hanzlom Foto: Tanja Jankovič

Scharnitzfeld, 2282 m, in Hühnerkogel, 2242 m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

Izhodišče: Parkirišče (spluženo) pri napravah za izpiranje zlata (Goldwasch-Anlage), 1265 m, Pusterwald. Cena parkiranja je simpatično vabilo na pijačo v okrepčevalnici. Včasih je mogoče peljati tudi više – upoštevajte prometno signalizacijo! V Scharnitzgraben zavijemo z glavne pusterwaldske ceste pri opuščeni gostilni pri mostu (Bruckenwirt).

WGS84: N 47,322446°, E 14,326959°

Čas vzpona: 4 h

Sezona: December–marec

Vodnika: Kurt Schall, Adi Mokrejs: *Schitouren-Atlas Österreich Ost*. Schall Verlag, 2005; Günter in Luise Auferbauer: *Schitourenparadies Österreich*. Styria, 2003.

Zemljevid: *Wölzer Tauern - Sölkta - Rottenmanner Tauern - Maßstab*, WK 203, Freytag & Berndt, 1: 50.000.

Opis: Od izhodišča se neugrešljivo napotimo po zložni gozdni cesti, kmalu pridemo do desnega odcepa (most) za Wildalmhütte, kamor vodi tura

na Kleiner Hansl. Mi pa nadaljujemo naravnost po cesti, ki poteka vseskozi po dnu doline potoka Scharnitz. Na nekaj cestnih okljukih so možne manjše bližnjice. Še preden dosežemo planino Scharnitz, 1724 m, (konec gozdne ceste), se svet pregledno odpre. Nadaljujemo vzpon v zatrep doline. Naklonina se počasi in vztrajno povečuje. Še preden dosežemo sedlo Stailertörl, 2090 m, se obrnemo desno in spet zložneje dosežemo mizasti vrh Scharnitzfelda, 2282 m. Od tod je možen podaljšek tudi na Gr. Hansl, kar pa zaradi manjšega protivzpona smučarsko ni posebej smiselno. Lepše je odsmučati nazaj po smeri vzpona do približno 1800 metrov nadmorske višine, si spet nadeti kože na smuči in se povzpeti še na sosednji Hühnerkogel, 2242 m. S Hühnerkogla odsmučamo po prostranih pobočjih nazaj v Scharnitzgraben in udobno po gozdni cesti do izhodišča.

Tomaž Hrovat

Kleiner Hansl, 2315m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

Zahtevnost: Nezahtevni turni smuk

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema, plazovni trojček

Višinska razlika: 1050 m

Izhodišče: Parkirišče (spluženo) pri napravah za izpiranje zlata (Goldwasch-Anlage), 1265 m, Pusterwald. Cena parkiranja je simpatično vabilo na pijačo v okrepčevalnici. Včasih je mogoče peljati tudi više – upoštevajte prometno signalizacijo! V Scharnitzgraben zavijemo z glavne pusterwaldske

ceste pri opuščeni gostilni pri mostu (Bruckenwirt).

WGS84: N 47,322446°, E 14,326959°

Čas vzpona: 3 h

Sezona: December–marec

Vodnika: Kurt Schall, Adi Mokrejs: *Schitouren-Atlas Österreich Ost*. Schall Verlag, 2005; Günter in Luise Auferbauer: *Schitourenparadies Österreich*. Styria, 2003.

Zemljevid: *Wölzer Tauern - Sölkta - Rottenmanner Tauern - Maßstab*,

WK 203, Freytag & Berndt, 1: 50.000.

Vzpon: Od izhodišča se neugrešljivo napotimo po zložni gozdni cesti, kmalu pridemo do desnega odcepa (most) za Wildalmhütte, kamor vodi tura na Kleiner Hansl. Tu sledimo dostopni poti, ki na več mestih prečka manjše potoke. V zgornjem delu dostopa do planine je možna precejšnja bližnjica po sicer strmi markirani poti. Odločimo se glede na snežne razmere. Na planini Wildalm, 1752 m, si bomo gotovo vzeli čas za počitek in razgled. V nadaljevanju jo uberemo po izrazitem žlebu proti levi in brez težav dosežemo vrh malega Hansla.

Spust: Smučamo po smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Hochschwung, 2196 m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

Hochschwung velja med bretsteinskimi firm turami za prvega med enakimi. Njegova zadnja strmina, ki jo imamo sicer

pred očmi ves čas vzpona, po naklonini in izpostavljenosti močno spominja na našo Krnovo streho. Torej prvovrstna tura, pra-

va poslastica, vendar v pomrznjenih razmerah lahko tudi precej zahtevna.

Po smuki s Hochschwunga se nam lahko samo smeji. Foto: Tanja Jankovič

Schrattner Kogel, 2104 m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

Schrattner Kogel je sicer nižji od sosednjega vrha Seitner Zinken, 2164 m, pa vendar pri izbiri med levo in desno pre-

mami enakomerna vzhodna vesina prvega. Sicer pa, kakor komu ljubo, nasmučali se bomo v obeh primerih lepo!

Zahtevnost: Zahtevni turni smuk v zgornjem delu, ostalo nezahtevni turni smuk

Pogled na sosednji Seitner Zinken s Schrattnerkogla Foto: Tanja Jankovič

Hochschwung, 2196 m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

PLANINSKI VESTNIK | januar 2018

Zahtevnost: Zahtevni turni smuk v zgornjem delu nad lovsko kočo, ostalo nezahtevni turni smuk

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema, plazovni trojček, srenači

Višinska razlika: 1075 m

Izhodišče: Označeno parkirišče deset metrov desno pod glavno bretsteinsko cesto, 1121 m, Bretstein. Če ga zgrešimo, bomo v naslednjem kilometru dosegli zadnje parkirišče, ki je obenem izhodišče za druge turne smuke (Schattner Zinken, Schrattnner Kogel, ...)

WGS84: N 47,369839°, E 14,335803°

Čas vzpona: 3 h

Sezona: Februar–marec

Vodnika: Kurt Schall, Adi Mokrejs: *Schitouren-Atlas Österreich Ost*. Schall Verlag, 2005; Günter in Luise Auferbauer: *Schitourenparadies Österreich*. Styria, 2003.

Zemljevid: Wölzer Tauern - Sölkta - Rottenmanner Tauern - Maßstab, WK 203, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: Od izhodišča se napotimo čez most in po travniku mimo kmetije

Koine. Dosežemo gozdno cesto in po njej pridemo do prve planine Tubay. Tu nadaljujemo po gozdni cesti, ki vodi po orografsko levem bregu potoka Seebach. Na nekaj mestih gozdno cesto smiselno prečimo in po kakšni uri dosežemo svet nad gozdno mejo. Na naši desni je manjša lovsko kočica. Hochschwung je nezgrešljivo pred nami, nadaljujemo po zatrepu. Ko dosežemo vršno strmino, se je ne ustrašimo (navidezno je lažje levo na greben, vendar ni prehodno!), temveč zagrizemo vanjo proti desni. Tu bodo gotovo potrebni srenači. Zdrs na dolgem izpostavljenem pobočju bi bil lahko tudi usoden, zato v primeru zares slabih razmer rajši obrnimo. Na maloprostornem vrhu s kovinskim križem nadenemo smuči in odsmučamo. **Spust:** Smučamo po smeri vzpona. Pri lovski koči pa glede na razmere ocenimo, ali bomo smučali po orografsko desnem bregu potoka. Ta smuk je dosti lepši, le nad planino Tubay nas čaka bolj ali manj zanimiv prehod čez potok. V nadaljevanju pridemo preprosto nazaj do izhodišča.

Tomaž Hrovat

Schrattner Kogel, 2104 m

Nizke Ture,
Wölzer Tauern

PLANINSKI VESTNIK | januar 2018

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema, plazovni trojček

Višinska razlika: 860 m

Izhodišče: Označeno parkirišče na koncu bretsteinske ceste, 1244 m, Bretstein.

WGS84: N 47,371786°, E 14,318651°

Čas vzpona: 3 h

Sezona: Februar–marec

Vodnika: Kurt Schall, Adi Mokrejs: *Schitouren-Atlas Österreich Ost*. Schall Verlag, 2005; Günter in Luise

Auferbauer: *Schitourenparadies Österreich*. Styria, 2003.

Zemljevid: Wölzer Tauern - Sölkta - Rottenmanner Tauern - Maßstab, WK 203, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: Od izhodišča, ki je obenem konec plužene ceste po dolini Bretstein, se napotimo naprej proti zatrepu glavne doline. Neplužena cesta je položna in po približno kilometru dosežemo prvi koči in odcep desno, ki pa nas ne sme zavesti. Nadaljujemo še slab

kilometer in dosežemo zelo moderno urejeno kočico Gamper. Tukaj zavijemo desno in po serpentinasti cesti zagrizemo v južno pobočje. Kmalu dosežemo čistino. Desno od nas je večja grapa s potokom. Vzpenjamo se ob njej proti sedlu in glede na razmere do sedla ali pa kar proti levi v pobočja Schrattner Kogla, 2104 m. Še pred vrhom dosežemo greben in po grebenski rezi pridemo na neprostorni in neoznačeni vrh.

Z vrha smučamo direktno proti vzhodu po strmem pobočju v krivuljah, ki se nikakor ne končajo. Ko končno dosežemo gozdno cesto, vozimo nekaj časa po njej, nato pa na primernem mestu zavijemo naravnost dol po čistinah do kočice Gamper. Do izhodišča se končno vrnemo v položnem in počasnem smuku.

Tomaž Hrovat

Orožnova kočča nekdaj in danes

Foto: Janko Arh

Strašno počasi sva se vzpenjali. Gazili sva mehak, puhast pršič, ki se je mlel pod nogami, in vsakokrat, ko sva naredili korak, je noga za malenkost zdrsnila. Gazili sva skozi strm gozd, med pustimi, zimsko golimi vejami, pod dokaj debelo odejo mehkega puhca se je skrivalo suho listje, ki ni zdržalo koraka. Vremenska napoved je bila obetavna, zato sva se odločili za vzpon na enega lepših bohinjskih razglednikov, za vzpon na Lisec. Pobočje, ki je prebivališče kač, naju je odvrčalo od vzpona v kopnem. Vendar pa je megla v pasovih lebdela pod nama in nad vrhom, ki naju je vabil. Vztrajno sva gazili in sopihali v vse bolj strmo pobočje.

Skozi veje sva opazili, da se je iz dimnika Orožnove kočče začelo kaditi, ter se razveselili prijetnega klepeta z oskrbnikom in toplega razvajanja ob peči. Prijateljci je zazvonil telefon s sporočilom, naj čim prej pride v službo zaradi bolniške odsotnosti sodelavke. Spogledali sva se in tehtali možnosti. Bili sva pod strmim, travnatim pobočjem, nedaleč od grebena. Zavedali sva se, da do vrha ob najini hitrosti in utrujenosti rabiva še kar nekaj časa. Mogoče je bil klic celo odrešitev od mučenja po pršiču? Ne, tistega dne res nisva obrnili z velikim obžalovanjem. "Ampak, pri Franciju se bova pa ustavili," sva si bili edini.

Ko sva vstopili v Orožnovo koččo, naju je sprejela topla jedilnica, od nekod se je prismejal oskrbnik Franci Beguš: "Samo še nekaj pripravim v kuhinji. Kaj bosta?" Toplina kočče ne pomeni le toplote iz peči, pač pa resnično prijazen oskrbnikov sprejem. Franci Beguš je bil pet let oskrbnik Kranjske kočče na Ledinah, letos pa se je odločil, da bo prevzel oskrbo Orožnove kočče tudi čez poletje. Pozimi namreč skrbi za koččo že

nekaj let, vsak teden od četrtega zvečer do nedelje. Ima kup zamisli, kako v osrčju bohinjskih planin ustreči planincem, jih *pocrkljati* z okusno hrano in udobjem ter jim pokazati kaj novega. Še preden sva v suhih majicah sedli za mizo, je med delom v kuhinji postregel z vrsto informacij o prijetni, leseni, novo postavljeni Orožnovi kočči.

Na stenah kočče so slike, ki nas popeljejo v preteklost, tisto daljno, ko je stala še prva Orožnova kočča, prva planinska postojanka Slovenskega planinskega društva, ter v le dobro desetletje oddaljeno gradnjo sedanje stavbe. Franci mi je svetoval, naj obiščem Lovra Vojvodo, češ da mi bo povedal veliko več. Obiskala sem ga v nekem deževnem zimskem popoldnevu in ko sem se zvečer vračala skozi Sotesko proti domu, so po vetrobranskem steklu avtomobila ropotale težke dežne kaplje, jaz pa sem bila polna vtisov. Dotaknilo se me je pripovedovanje Lovra Vojvode in spoznanje, koliko ljubezni je bilo vloženo v gradnjo sedanje stavbe. Ljubezni do preteklosti, do domače zemlje, do

Bohinjski planinci
in domačini
so upravičeno
ponosni na svojo
novo planinsko
postojanko.
Foto: Janko Arh

gora in planincev. Sicer pa je Lovro najprej poudaril, da do gradnje verjetno ne bi prišlo, če se ne bi za to dolga leta vztrajno prizadeval Lojz Budkovič. Resnično, kot je dejal, o koči je že marsikaj napisanega, pa vendar zagotovo ne bo odveč, če se zleknemo na sončen poletni travnik in se prepustimo nekaterim utrinikom iz preteklosti.

Pomen Orožnove koč v preteklosti ...

Leta 1893 ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (SPD) je imelo poleg planinske tudi narodnoubudiljsko vlogo, in tako je istega leta gostilničar in občinski tajnik iz Bohinjske Bistrice Josip Ravhekar predlagal gradnjo planinske koč. Odbor je predlog sprejel in sklenil, da se na planini Za Liscem zgradi koč. Priprave za gradnjo so stekle hitro in že marca 1894 so delavci pričeli pripravljati les. Pašna skupnost je dala zemljišče za postavitev koč, Bohinjci so sodelovali pri delih in s sredstvi. Les so sekali uro hoda daleč, v strmih pobočjih, in ga na saneh vlačili na gradbišče. Delo je bilo težavno, zamudno in brez dvoma tudi nevarno. Vendar so bili delavci pridni in vztrajni, koč je bil v prvih dneh julija že pod streho. Dolga je bila 11,5 metra, široka 6,5 metra in prav toliko tudi visoka. Kočo so slovesno odprli 15. julija 1894, to je bil praznik vse bohinjske doline. Imenovali so jo po takratnem predsedniku SPD, profesorju Franu Orožnu. Orožnovo koč so zgradili narodnozavedni Slovenci, ki so spoznali, kako Nemci stremijo k osvajanju naših gora. Prva slovenska planinska koč ima za slovensko planinstvo izjemen zgodovinski pomen, saj je sledila vrsta gradenj slovenskih planinskih koč in slovenskih planinskih poti s slovenskimi oznakami. Zapis na prvi strani spominske knjige v koči potrjuje, da so se planinci zavedali pomena gradnje:

"... Pozdravljajo sive me glave gora –
dežela slovenska dežela čudes, – bodi zdrava!
Po kateri radosti oko se solzeče mi plava,
ko tu na višavi stojim,
strmim..."

V naslednjih letih je obisk koč počasi rasel. Leta 1914 so se pričeli dogovori osrednjega odbora in odbora tržaške podružnice SPD, da bi Orožnovo koč predstavili na Črno prst. Razlog je bila oddaljenost koč za primorske planince. Sledila je prva svetovna vojna in leta 1921 je bila koč popolnoma oropana in razbita. Naslednje leto so jo za silo popravili, bila je tudi oskrbovana. Primorci so hodili na izlet na Črno prst, da so videli domovino, iztrgano iz njihovih rok. Bili so razočarani, saj je novo postavljena meja preprečila tudi načrte za prestavitev koč na Črno prst. Leta 1934 so stavbo temeljito obnovili, obiskovalo jo je lepo število planincev. Drugo vojno je koč pričakala odlično založena in v dobrem stanju, taka je bila v pomoč partizanom pri gradnji skrališč. Dan pred božičem leta 1944 pa je koč pogorela.

Po vojni so dobili Bohinjci v upravljanje postojanki pod Bogatinom in Vodnikovo koč na Velem polju ter nalogo, naj obnovijo eno od požganih koč pod Črno prstjo. Po vrsti dogovorov, raznih pritiskov in različnih interesov do obnove Orožnove koč ni prišlo, pač pa so začeli popravljati opuščeno karavlo na Črni prsti.

... in danes

Minilo je šest desetletij. Lojz Budkovič je večkrat spomnil na obnovo planinske koč na planini Za Liscem, na njen pomen, ob okrogli obletnici koč je izdal celo bilten z opisom zgodovine Orožnove koč.

Na prehodu v novo tisočletje so dejavnosti društva bolj ali manj mirovale. Na predlog Janka Arha je društvo sklenilo obnoviti Orožnovo koč. Takrat je prišel k Lovru Vojvodi Lojz Budkovič in ga prosil, ali bi sodeloval v gradbenem odboru pri novogradnji Orožnove koč. V času, ko je bil sklican občni zbor, je Lovro Vojvoda zbolel in ostal doma, občni zbor pa ga je imenoval za predsednika društva. "Stvari so se *poklopile*, saj sem ravno odšel v pokoj," se je nasmehnil Lovro. Ogromno energije in živcev je šlo ob urejanju papirjev, pridobitev dovoljenj je trajala strašno dolgo. Navedel je, da so morali pridobiti sedem požarnih dovoljenj za gradnjo, spisek trinajstih soglasij, celo soglasje od železnice naj bi pridobili. Ker so se javljali na razpis Fundacije za šport, so bili tik pred tem, da znova vse skupaj pade v vodo. "Toda vsi napor urejanja *papirologije* so se na koncu obrestovali, prav zadnji dan smo uspeli pridobiti vso potrebno dokumentacijo," se je spominjal Lovro Vojvoda. "Potem so stvari stekle. Organizirali smo delovno akcijo čiščenja prostora, prišlo je precej prostovoljcev, ki so složno, zagnano delali, bilo je lepo."

Po dobrih sto desetih letih so Bohinjci znova stopili skupaj in oktobra 2004 pričeli graditi temelje za novo koč. Prevoz je bil tokrat brez dvoma lažji, saj je helikopter Slovenske vojske opravil kar štiriinšestdeset preletov z gradbenim materialom. Izjemno je bilo sodelovanje domačinov – pri gradnji je sodelovalo več kot sto ljudi iz spodnje doline. Vse delo je bilo opravljeno prostovoljno, prispevali so tudi les za gradnjo.

Lovro Vojvoda ne skriva ponosa: "24 m³ lesa je prispevala Agrarna skupnost Bohinjska Bistrica, 20 m³ moja žena Marija, ostalo pa domačini. Glavni *cimperman* je bil Franc Rozman pa prostovoljci, domačini, koliko jih je prišlo delat!"

Ob pripovedovanju bivšega predsednika PD Bohinjska Bistrica sem začutila, kako velika je ljubezen Bohinjcev do domače zemlje, danes ali pa pred sto desetimi leti, kako pomembno je stopiti skupaj, kako lepo se je složno lotiti dela in prispevati k uresničenju cilja. Orožnova koča je za slovenske planince zgodovinskega pomena in kako zelo prav je imel Lojz Budkovič, ko je leta vztrajno opozarjal in končno tudi uspel z idejo, da se koča ponovno zgradi. Popolnoma sem razumela Lovra Vojvodo, ko je sredi stavka utihnil in se mu je utrnila solza sreče, ker je aktivno sodeloval pri vseh dejavnostih in ker je doživel moč ljudi, ki stopijo skupaj in zgradijo; ne samo stavbe, pač pa vse tisto neotipljivo, pa vendar najbolj dragoceno – srečo, veselje in prijateljstvo ob skupnem dosežku, ob prostovoljnem delu, ob zavedanju, da so bili del nečesa velikega. Zdi se mi, da je bilo pri gradnji¹ bistvenega pomena prav sodelovanje Bohinjcev.

Dela ne zmanjka

Franci Beguš oskrbuje kočo z veseljem, ima polno novih zamisli, kako še kaj popraviti, dodelati in izboljšati, da bi se obiskovalci dobro počutili. Stalni obiskovalci so Prijatelji Orožnove koče, največkrat pristopijo tudi s pomočjo, če je potrebno. Malenkosti se zbirajo v mozaik, v katerem nastaja slika z naslovom Tu je prijetno. Zdi se, da je majhna koča postala njegova mala sreča, saj že ob četrtnih popoldne prinaša v kočo

hrano, pijačo in vodo, ki jo potrebuje za oskrbo. Pozimi je cesta neprevozna in nošnja je kar dolga, vse od vasi Ravne. Poleti pa od ceste nosi stvari približno pol ure. "To je dobro," se veselo smeji, "da ohranjam kondicijo. Približno trideset kilogramov nesem naenkrat. Običajno nesem dvakrat, trikrat, poleg tega pa veliko prinesejo domačini. Vedo, kje imam stvari, ki jih je treba prinesiti, in stalno sodelujejo. Res so *fajn* ljudje." Francijeva velika želja je malce popraviti botanično pot, ki sta jo nad kočo leta 2009 osnovala in naredila Ivan Veber in Branko Zupan. Obljublja celo, da bo v poletnih mesecih poskrbel za strokovno vodenje med cvetjem. Verjamem, da mu bo uspelo, to bo pika na i planincu, ki obišče znano, cvetočo Črno prst nad kočo.

S prijateljico sva nazadnje le morali oditi v dolino. Obveznosti so naju dvignile iz tople jedilnice in od prijetnega druženja. Sestopali sva po ozki stezici, ki se je vila po zasneženem pobočju. Bili sva si edini: "Kmalu se spet vrneva, Lisec naju še čaka ter prijetno domača in topla jedilnica Orožnove koče!"

Ko sem se letos udeležila občnega zbora PD Bohinjska Bistrica, sem bila vesela srečanja s Francijem, Lovrom in skromnim Lojzom Budkovičem. Bohinjski planinci in domačini so upravičeno ponosni na svojo novo planinsko postojanko. Lovro Vojvoda je bil imenovan za častnega predsednika PD Bohinjska Bistrica in prisotni so imenovanje pospremili z bučnim ploskanjem. Lovro Vojvoda je kar žarel od sreče; očitno se planinci v Bohinju zavedajo, kako pomembno in odgovorno je, da si nekdo upa vzeti vajeti v roke in zastaviti delo. ●

Viri:

Budkovič, L. 2004. *50 let Planinskega društva Bohinjska Bistrica*. Bohinjska Bistrica. Strani 69–73.
Planinski vestniki, 1894–1950, 2014/7.

*Orožnova koča na planini Za Lisecem (izdajatelj razglednice Franc Pavlin)
Foto: Slavko Budkovič*

¹ Gradnja je podrobno opisal Matej Šurc v *Planinskem vestniku*, julij 2014.

Iskanja v kraljestvu Belina

Deveti konfin (930 m)

Ko dolga leta delaš v geodeziji, hitro opaziš kakšen *konfin*. Ko pa *konfin* dobi ime, postaneš pozoren in radoveden. Kakšen Deveti konfin? Zakaj ravno "deveti" in kje je? "Tam gori je, v slemenu Kolovrata, med Ježo in Očno, bogu za hrbtom," sem izvedela na Kambreškem. Ti na videz nezanimivi in pozabljeni griči v svojih nedrjih skrivajo prenekatero tako zgodovinsko kot duhovno skrivnost.

Po lanskem prečenju grebena, ki se je čez Sabotin nadaljevalo vse do Kuka nad Livkom, so mi za celotno zgodbo ostali samo še mali, proti vzhodu odmaknjeni griči, kot so Ježa, Deveti konfin in Očna. Poleti so bili prevroči, z nadležnimi mokrimi travami, klopi in podobnimi stvarmi. Zaključek sestavljenke se je odmikal. Jeseni, ko se listavci kitijo v barvah, je ves mesec padal dež in Deveti konfin se je decembra tudi brez mene razgalil do zadnjega lista. Tik pred novim letom se je odprlo nebo in v jasnem jutru se je zasrebrila slana. Tudi cesta iz Volč do Solarijev se je srebrila, a hrabra Metka nas je s svojim poskočnim, v zimske čevlje obutim konjičkom, srečno pripeljala na start.

Tolminska je tiho ždela pod nami. Značilne prosojne tančice, ki se dvigajo nad reko Sočo, so silile navzgor in se stapljale v luč novega jutra. Sledile smo oznakam, ki jih je na pretek, nazadnje se je izkazalo, da ob novih gozdnih vlakah in mestoma tudi zaraslem terenu orientacija ni tako enostavna. O podobnih težavah planincev sem brala tudi po spletu.

Deveti konfin je z gozdom porasla vzpetina, ki stoji na vzhodnem delu slemena Kolovrat nad vasjo Čiginj. Tabla in velika sveža markacija pod Solarji nam sporočata, da smo na pravi poti. A glej ga zlomka,

zalomilo se nam je že na samem začetku. Svet je zaraščen, požled pred leti je naredila svoje in nikjer ni bilo opaziti odcepa za star kolovoz, ki vodi mimo vojaške kaverne do ceste pod Ježo. Poti, ki na samem začetku obrne navzdol, se po nekaj minutah spusta pridruži nova gozdna vlaka. Znašle smo se na nepreloženem grebenu in hitro nam je bilo jasno, da bo treba nazaj. S pogledom smo skrbno tipale strm breg pod nami in nedaleč stran od parkirišča le odkrile v grmovju skrito stezo.

Pod vojaško kavno sledi jeklenica, ki nam pomaga čez kočljivi del, in po kratkem spustu smo že stale na spodnji cesti. Tu so nove table za Ježo, za Dom pod Ježo in Deveti konfin. Vse je jasno kot beli dan. Z makadamske poti kmalu opazimo novo oznako in ozka steza nas usmeri na desno, v breg nad nami. Steza vijuga po z drevjem poraslem pobočju in kmalu doseže greben. Zložen greben se razpotegne v razgaljeni vrh, ki ga po prihodu s te strani komaj opaziš. Klopca iz hloda in vpisna skrinjica sta nam dvignili samozavest, da smo v tem hladnem zaspanem jutru že osvojili prvi zastavljeni vrh.

Sledil je kratek spust po stezi skozi gozd in že smo stale na novem razpotju. Gozd je počival v tišini, nikjer ni bilo žive duše. Star zaraščen kolovoz tukaj obrne levo navzgor, višje zgoraj ga prekine nova gozdna pot oziroma vlaka. Kje je odcep za Deveti konfin? Bomo danes videle ta Deveti konfin? Na desno hitro opazimo našo pravkar prekinjeno smer in po njej dosežemo še eno staro gozdno cesto. Poraščen teren, ki se zložno dviga, se malce odpre in položi. Prišle smo do zajetne skale s prislono leseno tablico z napisom Deveti konfin, tik nad njo pa nam je velika sveža markacija z rdečo puščico kazala smer v desno. Odlično! Na dobri poti smo, da pridemo na Deveti konfin. Nadaljevale smo, kot je kazala rdeča puščica, proti vzhodu in uživale v prijetni hoji. Kmalu smo prišle do opuščene barake in velike kaverne. Markirana steza tukaj obrne levo navzgor, do velikega belega konfina. Tako velik je, da mi seže vse do ramen.

Na Devetem konfinu se stikajo meje devetih čiginskih posesti.
Foto: Olga Kolenc

Je to Deveti konfin? Veliki markaciji nam ne dasta odgovora. To ne more biti Deveti konfin, na sliki s spleta je bil videti čisto drugačen, bolj *nobel*, pa še kapico je imel. Je to Očna? Na eni izmed spletnih strani, kjer je opis poti za Očno, obstaja fotografija prav tega mejnika, pod njo pa piše, da je to Očna. Ajde, gremo naprej! Gola vzpetina, kjer so nekoč pele kose in je poleti dišalo seno, se prevesi navzdol in že smo med starimi strelskimi jarki. Čas, ko sonce potuje k ničelni točki v vesolju, daje pokrajini skoraj grotesken pridih. Narava se krči vase, umira. Gozd pritajeno ječi, nedavne rane polomljenih udov dreves so pod težo ledu zastale v krču. Čez breg je povlekel hlad, suho listje in trave so nam prekrili še komaj opazno stezo. Nekam bomo prišle, ni pomembno kam, pomembno je le, da pretegnemo svoje ude.

Dosegle smo tretjo, z drevjem poraslo vzpetino. Darja, ki nas je vpisala v knjigo, je dejala, da smo na Očni. V redu, pa bodimo na Očni, a kje je vendar Deveti konfin? Ta se neizpodbitno nahaja med Ježo in Očno, a kje, za vraga? Radovednost je naraščala predvsem zaradi kratkih razdalj, ki so med temi tremi hribi, kjer nam z gozdom poraščen teren ne dovoljuje razgleda. Saj smo vendar le "pretlačile" nekaj tega sveta, zdaj pa nas *zafrikava* ta kucelj! Kar vidim starega znanca, kako bi se pritajeno nasmihal. "Nimate orientacije, ne znate brati zemljevida, ne gledate označb!" Danes nam res ne teče prav gladko, a žive duše, ki bi pojasnila, kje se nahaja Deveti konfin, ni od nikoder.

Pod nami se širi dolina, z lahkoto bi jo dosegli z zmagom ali podobnim zračnim plovilom. Daleč nazaj je na samem vrhu stala stavba, od nje je ostal samo še s

travo porasel obris tlorisa. Po razgledu okolice obstojimo pred navpično zidano odprtino v bregu. Zlahka bi kdo padel vanjo, čudim se, da že ni, kajti v visoki travi jo z zgornjega roba sploh ne opaziš. Naravnost strašljiva je in ko smo zalučale kamen, je ta pristal nekje globoko pod nami. Le kaj bi to bilo, le čemu je to služilo, kajti kaverna ni, tudi jarek ni.

Hlad je kmalu zlezel za oblačila, vse do mokre tople kože. Poiskale smo zavetje, sledili sta malica in kosilo hkrati. Vse je bilo dobro, bolje kot doma, manjkala je le topla goveja župa. Sonce je bilo še visoko, svetilo sicer je, ni pa oddajalo niti najmanjše toplote. Treba je bilo nazaj, po poti prihoda, do avtomobila na Solarjih. Metka mi je ponujala še en požirek zdravilnega zvarka, pa sem ji svetovala, da mi ga prihrani še za Deveti konfin. Na malce razglednejših delih poti smo se zaman ozirale levo in desno, nobene vzpetine ni bilo več, kjer bi lahko dosegle naš glavni zastavljeni cilj.

Od dobrega poznavalca teh krajev sem kasneje izvedela del bogate zgodovine, ki jo v svojih nedrjih skrivajo ti zarasli, odmaknjeni in pozabljeni kuclji. Vidni obrisi tlorisa na Očni so ostanki cerkve sv. Florjana, ki je stala tu do leta 1511. Po vzpostavitvi meje jo je prepovedal vzdrževati sam cesar, saj so se tu združevali verniki z obeh strani meje, tako iz Benečije, kot z Volčanskega in Tolminskega. Izvedela sem tudi, da so na Očni ostanki betonskega *kesona*, premera 3,5 metra in globokega 8 metrov, kjer so imeli Italijani nameščen premični reflektor. Z njim so ponoči osvetljevali Mengore, Lom in Tolminsko mostišče ter kontrolirali premike na prvi frontni liniji soške fronte. Reflektor je posvetil nekaj trenutkov, nato so ga takoj spustili v

Greben Kalovrata
Oton Naglost

Deveti konfin
Foto: Iztok Sinček

keson in ga tako zaščitili pred granatami z avstro-ogrške strani Banjščic ali Bučenie, kjer so imeli Avstrijci topovske položaje.

Vrnile smo se na vzpetino, do tistega velikega starega *konfina*, ki ni bil Deveti konfin in ni bil Očna. Ta veliki *konfin* – zidana piramida, je mejnik z beneško-avstrijske meje iz leta 1511. Te oblike so postavljali na tiste točke, kjer se je meja obrnila v naravi, pri spremembi smeri za več kot 45 kotnih stopinj.

Kdo je Belin? Belin naj bi bil po izročilu eden glavnih urejevalcev tega sveta in v krajih zahodno od Soče so menda nekateri verjeli vanj še v letih pred prvo svetovno vojno. Deveti konfin in druga z Belinovimi kamni zaznamovana mesta so bili kraji moči, ljudje so jih obiskovali, da bi si tam obnovili energijo ali celo ozdraveli, saj je veljalo, da Belin pomaga pri ozdravitvah.

Od piramide smo se po poti pristopa spustile do opuščene barake in sledile stari gozdni poti. Ob njej nas je v zatišnem bregu pozdravilo nekaj trobentic. Za nekaj minut smo ponovno stale pred tisto veliko skalo, kjer na leseni deščici piše Deveti konfin, in veliko markacijo s puščico v desno, ki nam je poleg naše premajhne pazljivosti zmešala štrene. Vendar o tem čisto na koncu zgodbe. Že po nekaj naslednjih minutah hoje nam je bilo jasno, da smo v grmovju pod cesto zgrešile že drugi odcep. Samozavest mi je padla daleč pod dopustno mejo. Cesta se je položila, na levo se ji je priključila nova gozdna pot.

"Za vraga, kje pa smo? Poglejmo še malce naprej, do že vidnega malega prevala!" Glej, čudo čudes, po nekaj korakih smo že stale pred novo tablo z napisom Deveti konfin in veliko informativno tablo. Svet se je prevesil na sever, pogled nam je segel v breg pod Solarji, kjer nas je čakal avto.

Nič ni pisalo, kako daleč je do *konfina*. Fotografirala sem podatke na tabli, preveč jih je bilo in bili so preveč zanimivi, da bi jih moja glava še zmogla sprejeti. Ura je bila dve popoldne, dan je bil res najkrajši, a me

bi rade videle vsaj na daleč, kje je Deveti konfin. Tako da bomo vedele drugič. Le nekaj zavojev je bilo treba, morda je trajalo pet, morda kakšno minuto več, in že smo stale na cilju. Smeh je odmeval po gozdu in Belin je bil srečen. Kdaj je tukaj zadnjič odmeval smeh, smeh treh po srcu mladih deklet?

Z opisne table smo izvedele, od kod ime Deveti konfin. Tukaj se namreč stikajo meje devetih čiginskih posesti, priložen pa je tudi detajl velike mapne kopije. Čiginjci so vsako leto junija po slemenu kosili svoje senožeti, sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja pa so košnjo opustili. Izročilo pravi, da je stal na Devetem konfinu bel kamen, ob katerem so se poravnavali spori med beneškimi in tolminskimi lastniki. Beli kamni – energijske točke s pozitivnimi in zdravnimi učinki, povezanimi z božanstvom Belinom, so bili še na dveh vrhovih, trije na Belinu in dva na Očni. Znamenje ali svetišče Belina naj bi morda stalo tudi na grebenu Sv. Jakoba, od kasneje zgrajene cerkvice, posvečene sv. Jakobu, pa danes pričajo le ruševine.

Ljudsko izročilo med drugim navaja, da je pred prvo svetovno vojno na Devetem konfinu, Očni in na Belinovem vrhu (864 m), ki je vzpetina pod Očno, stalo devet belih kamnov. Pomen teh kamnov, ki naj bi jih postavili staroverci, pa tudi pomen in obstoj Belinovega vrha ostajajo nedorečeni. V našem prostoru in času smo ozavestili védenje o božanstvu Belinu in to védenje bomo prenesli tudi zanamcem. Praelementi, ki so jih na naših tleh uporabljali staroverci, vsekakor segajo v davno preteklost in si na podlagi ohranjenih izročil zaslužijo raziskavo.

Ostaja nam tudi zapis o pomenu belinove rože, tako so namreč prebivalci Kolovrata poimenovali arniko. V ljudskem zdravilstvu je bila lek za številne bolezni. Učinkovitejša od arnike naj bi bila le še belinova zel, ki je bila sestavljena iz mešanice devetih zelišč. Da je bilo zdravilo učinkovito, so morala biti zelišča nabrana na točno določen dan. Nabrana zelišča so nato dali v kamnito posodo, ki so jo pokrili s posebnim kamnom,

ki so mu rekli belinova kapa. Po 21 dneh so zeli posušili v senci, njihov poparek pa naj bi imel izredno zdravilno in krepično moč.

Deveti konfin je močno zaznamovala tudi prva svetovna vojna. Čezenj je potekala tretja italijanska frontna črta, katere ostanki so vidni še danes. Leta 1917 so ga kljub močni utrdbi z dveh strani napadle in zavzele enote 26. nemške divizije.

Hvaležne, ker nam je pot pokazal Belin, smo jo ubrale po novi vlaki navzdol in to v upanju, da si v iskanju odcepa prihranimo čas. Le malce nižje v gozdu smo naletele na zjutraj prehojeno in markirano pot in ji sledile do table pod Ježo. Razmišljale smo o sestopu do Doma pod Ježo, vendar bi nas ob povratku zajela noč. Znova je vmes posegel Belin in nas usmeril na stezo, ki vodi čez Ježo. A ne zastoni, na vrhu Ježe nas je na tleh čakal izgubljeni žepni fotoaparater in lastnica, ki ga sploh ni pogrešala, ga je bila resnično vesela. Dan je počasi ugašal, krotek greben, ki se v daljavi vleče do Kuka, se mi je zdel kot lepo zapečen božični kolač.

Drobile smo korake čez hrbet Ježe in kljub doseženim ciljem mi črv v moji glavi ni dal miru. Kako smo sploh lahko zgrešile tako enostaven in kratek pristop na Deveti konfin, če pa sta rdeča puščica in markacija kazali v desno? Žal mi je bilo, da ob povratku nisem še enkrat pobliže pogledala skale s prislonjeno tablo. Izognile smo se strmi, zjutraj prehojeni bližnjici, ki vodi s kaverne do Solarjev, ter se po vozni cesti zložno povzpele do parkirišča. Krn je zažarel, travne strnadi nad planino Kuhinja so me spomnile na čokolado. Tisto toplo in sladko lepljivo. Metka je ta dan že tretjič izrazila željo, da bi naslednje jutro odšle še na Krn. Darja bi tudi šla, jaz pa sem kljub svoji veliki ljubezni do Krna in povsem prepričana o sebi izjavila, da grem samo v primeru, če mi kdo nakaže tisoč evrov. Ustavile smo se ob vodnem izviro ob cesti, kjer je domačinka pravkar natakala vodo. Vprašale smo, če je ta voda zdravilna. Gospa je rekla, da tega sicer ne ve, ve pa, da vsaj ne vsebuje klora. Tako kot običajno, ko

naletimo na živ vodni izvir, smo si natočile novih zalog čiste vode.

Vožnja skozi Volče mi v spomin večkrat priključuje staro gospo, vhod v njeno stanovanje je bil tik ob cesti. Na poti s smučanja me je kolegica k njej odpeljala na čaj, ki ga nikoli ne bom pozabila, čeprav je od tega že več kot tri desetletja. Morda je bil ta poparek belinova zel, morda je imel vmes prste Belin, morda tudi ne, vem le, da ga je gospa sama nabrala. Bila je ena izmed tistih ljudi, ki jih nikdar ne pozabiš. Preden smo se poslovile, je prijazno dodala:

"Človek mora biti prijazen in dober do vseh ljudi, kajti nikoli ne veš, koga in kdaj v življenju lahko potrebuješ."

Po prihodu domov sem takoj preverila nekaj fotografij. Posebno tisto z leseno tablico za Deveti konfin in oznaki nad njo. Gledala sem in se čudila. Nato sem le povečala fotografijo in na začetku lesene deščice, ob napisu Deveti konfin, opazila mali trikotniček v levo! ●

Tolmin in Volče s Kolovrata

Foto: Oton Naglost

Na tem mestu bi morale zaviti levo, me pa smo nadaljevale v desno, kot kaže rdeča puščica.

Foto: Olga Kolenc

Aljaž Anderle

Zase se brigaj

Smuči počasi režejo smučino v svež napihan sneg. Mežikam v veter in škilim na okoliška pobočja. Zaradi velike nevarnosti plazov je moj edini namen ostati na varnem. Z manjšim moralnim mačkom sem odšel od doma ob objavljeni 4. stopnji nevarnosti plazov. Počasi v glavi povezujem varne *cone*, pripravljen na to, da se bom obrnil, če mi kaj ne bo všeč.

Nisem želel izzivati in komu dajati napačnega zgleda, zato sem odšel na poznano domačo lokacijo, predvsem zato, da bi se malo razgledal. Pričakoval sem, da bom sam, kvečjemu morda še kdo ... Optimist. Tam zgoraj so že množice ... Na smučeh, peš, s sankami, z otroki, s psi, kanarčki. *Ni da ni!* Z največjim zanimanjem opazujem ljudi okrog sebe. Kje se gibljejo, kaj počno, kako se odločajo, kako so opremljeni. Vedno znova sem predvsem šokiran nad številom ljudi, ki danes silijo pozimi v hribe. Dobesedno silijo, ker očitno jih precej tja sploh ne spada, saj se vedejo tako, da bi jih človek najraje za ušesa odvedel domov. Ampak raje za ušesa vlecimo sami sebe, saj imamo dovolj kosmata.

Pot, ki se pobočju smučišča izogne desno skozi izpostavljen gozd, je bila zaradi velikih količin novega snega seveda zaprta. Tam sem se ustavil in si pomel oči, ko sem videl, kako se je neka družina gladko usmerila nanjo. Oče, ki vse ve. In oni, ki mu zaupajo. Dva otroka. Mamica. Pa še pes. Kljub ograji in tabli, ki je opozarjala na nevarnost plazov in označevala njeno stopnjo. In niso bili edini.

Malo više, ko strmina postane hujša, začnem slediti smučini, ki so jo potegnili najzgodnejši junaki dneva. Pa ne dolgo. Ozka, prestrma in z neprimernimi zavoji me hitro odvrne od tega, da bi ji sledil. Poleg tega pa je prvotna smučina skoraj izginila v kraterjih *borderskih* čevljev. Medtem ko vlečem novo, razmišljam, da bo tudi moja kmalu napadel kak pešak v želji, da si olajša posledice dejstva, da bodisi ni dobro opremljen, ni telesno dovolj vzdržljiv ali pa je skregan z gorniško etiko. Morda pa vse skupaj.

Na polovici poti srečam dva deskarja, ki se spuščata v dolino. Ustavita se točno na razcepu – ena pot vodi po zaprti, plazovom izpostavljeni cesti, druga po smučišču, na katerem so solidne razmere. Dekle še pogleduje proti smučišču, fant pa ga le osvrkne in se spusti po cesti – mimo velike table z napisom "Prehod prepovedan! Velika nevarnost plazov!". Ona samo še skomigne z rameni in mu sledi ... Jaz pa gledam in se čudim. Trenutek oklevanja, ali bi jima kaj rekel, je mimo in že izgineta za ovinkom. Po eni strani nisem tam zato, da mi kdo od njiju reče, naj se brigam zase, saj sem bil pred kakimi tridesetimi leti ravno tako

Kaj bi se zgodilo, če bi bili tukaj morda pol ure prej?

Foto: Vili Vogenik

nespameten, po drugi strani bi jima pa naenkrat rad dal vse, kar lahko, zato da bi se mogoče kdaj izognila nepotrebni buški ali izkušnji, ki bi jima za vedno zaznamovala življenje.

Ob odjugu je izpostavljeno pobočje pričakovano odvrгло svoje snežno breme, in to točno takrat, ko je bil pod njim teptalni stroj. Seveda ga je plaz zasul. Na pomoč je priskočila ekipa naključno prisotnih gorskih reševalcev in ga hitro odkopala. Ko se je teptalec umaknil, so od zgoraj prigrmeli novi plazovi. Prav takrat sta se našla dva "Nezemljana", ki sta si dotične razmere razlagala kot nadvse primerne še za vzpon na bližnji dvatisočak.

Razloga, da se odpraviš na turo v razmerah, ki niso primerne za to, sta lahko dva: res veš, kaj delaš, ali pa misliš, da veš, kaj delaš. V to drugo kategorijo običajno pademo vsi, ki si domišljamo, da vemo dovolj in da imamo situacijo pod kontrolo. Seveda to velja le, dokler se stvari ne zakomplicirajo in kontrole ne prevzame situacija.

Iz leta v leto me je bolj groza hoditi po hribih in srečevati, kar srečujem. V Steni, na zasneženih pobočjih, v slapovih. V lovu za instantnimi doživetji z veliko kiča za nizko ceno je preveč nič in premalo tistega, kar zares šteje. Z malo zavedanja (ali celo brez njega) o tem, kako hitro lahko pride račun z najvišjo ceno.

V hribih s svojimi odločitvami vplivamo v prvi vrsti nase, posredno pa tudi na številne druge. Če torej sprejemamo nespametne ali nevarne odločitve, se moramo zavedati, da imajo vpliv na ljudi, ki nas opazujejo, ki so z nami v skupini, berejo naše *famozne* objave ali pa nam pridejo na pomoč. Čredni nagon je danes že tako ali tako najdejavnejše gibalno; kadar ljudje dvomijo ali nimajo znanja, se pogosto odločajo po zgledu drugih. Slepo sledenje pa se lahko hitro izkaže za kratko in nevarno ulico. Tudi zanašanje na sodobno opremo je psihološki fenomen: opremljenost med

obiskovalci gora je čedalje boljša. Te ravni pa ne dosegata usposobljenost za uporabo te opreme in zavedanje njenih omejitev. Zračna vreča na primer ne zagotavlja preživetja v plazu, le poveča možnosti za to. Preživeli smo desetletja dolgo dobo, polno prask in scenarijev iz rubrike "več sreče kot pameti". Hkrati pa tudi leta šolanja in nabiranja izkušenj, ki so postopoma prevzele primat nad odločanjem. Prevečkrat sem bil priča dejanjem, dogodkom, nesrečam in njihovim posledicam, da bi lahko bil ravnodušen do tega, kar se dogaja v gorah. In izključno zaradi tega si ne morem zatiskati oči pred bleščečimi novodobnimi gorniški turisti in njihovimi nastopi na odru. Pa četudi bo kdaj kdo rekel: "Zase se brigaj!"

Saj se brigam zase. Zato sem pa moral napisati tale spis. Mogoče ga bo pa kdo vzel resno. 📍

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Koliko ljubiteljev zime v gorah zna narediti prerez snežne odeje? In koliko jih to tudi zares naredi?

Foto: Vili Vogenik

Vablivo ... Bi šli kljub visoki stopnji nevarnosti plazov?
Foto: Aljaž Anderle

Prihod Rimljanov v Karnijske Alpe

Že stari Rimljani so razlikovali med Karnijskimi Alpami (imenovali so jih *Alpes Carnicae*) in Julijskimi Alpami (*Alpes Juliae*). Po Pliniju so prve poseljevali Carni, ljudstvo domnevno keltskega izvora. Iz železne dobe, ko so keltska plemena v Vzhodnih Alpah zagospodovala nad avtohtonim prebivalstvom, je arheoloških najdb veliko. Kelti so živeli v utrjenih naseljih, običajno na vzpetinah in trgovali z zelo oddaljenimi kraji po današnji Evropi in Sredozemlju. A širitvi Rimljanov proti severu, čez Alpe, se – tako je videti – niso resneje upirali. Celotno veliko kraljestvo, ki so mu Rimljani rekli *Noricum regnum* in se je razprostiralo čez večji del Vzhodnih Alp, je bilo leta 16 p. n. š. bolj ali manj mirno vključeno v rimski imperij. Južni del, gorato ozemlje nad današnjo Furlansko nižino, pa so Rimljani zavzeli že prej, v času Julija Cezarja in Oktavijana Avgusta.

Kolonija Aquileia (Oglej) je bila ustanovljena v 2. stoletju pred našim štetjem in je doživela nagel razcvet. Kmalu je Oglej postal eno največjih mest na svetu. Iz njega so Rimljani širili svoj vpliv proti vzhodu in severu. V Karnijskih in Julijskih Alpah sta bili kmalu za njim ustanovljeni še dve mesti: *Iulium Carnicum* (današnji Zuglio) in *Forum Iulii* (današnji Čedad/Cividale del Friuli). Ker se v tem prispevku osredotočamo samo na Karnijske Alpe, nas v prvi vrsti zanima cesta z imenom "Iulia-Augusta". Ta je povezovala Oglej, Iulium Carnicum, nato pa prečkala karnijski glavni greben in šla skozi Loncium v Ziljski dolini, pa naprej v Aguntum v Dravski

dolini, in nato proti zahodu, kjer se je pod današnjim prelazom Brenner združila s cesto, ki je tja gor prišla iz Verone. En krak ceste Iulia-Augusta pa je šel iz Ogleja proti severu, nato pa proti vzhodu v Virunum (pod keltsko metropolo na Magdalenski gori, središče rimske province Noricum). Ta krak je šel po dolini današnje reke Bele/Felle in je torej obšel Karnijske Alpe po vzhodni strani. Po severni strani Karnijskih Alp, torej po današnji dolini reke Zilje/Gail, je bila tudi zgrajena dobra cesta. Končno tudi številne arheološke najdbe v dolini Piave pričajo, da je morala dobra cesta obiti Karnijske Alpe tudi po zahodni strani. Vzdlž teh svojih "avtocest" so Rimljani imeli cestne postaje, ki so podpirale promet in trgovino. Številne od njih so do danes povsem izginile, a o mnogih drugih obstajajo dobri arheološki dokazi. Poleg na novo ustanovljenih rimskih mest in vojaških taborov so bile širom celotnih Alp na vzpetinah številne utrjene naselbine. Rimljani so jim rekli oppida (koren besede se je ohranil v številnih jezikih), po naše bi jim rekli gradišča. Po razpadu starega Rima so nekatere naselbine propadle, od drugih so se ohranile nemara samo starokrščanske cerkvice, spet v drugih pa se je življenje nadaljevalo v srednji vek.

Če gremo iz kraja Ponte nelle Alpi, kjer so odkrili bivališča in nekropole, ob Piavi proti severu, lahko pri sedanjem Castellavazzu obiščemo *Castellum Laebactium*, še naprej nekropolo in svetišče pri Pieve di Cadore, blizu Lozza di Cadore pa tudi nekropolo in utrdbo, ki je nadzorovala promet od vzhoda (čez prelaz Mauria) in proti severu (proti San Candidu /Innichen). Tam, kjer se iz Karnijskih Alp izvije reka Tilment, je zanimivo geološko območje – razsežno hribovje, ki so ga v zadnjih ledenih dobah preoblikovali veliki ledeniki. Na teh hribih so danes številna živahna mesteca,

Pieve di San Pietro nad dolino reke But
Foto: Vid Pogačnik

mnoga med njimi so se razvila iz predrimskih, rimskih in poznorimskih utrjenih naselij. Če boste kraje, kot so: San Daniele del Friuli, Buja, Artegna, Gemona, Osoppo, Ragogna, Col Monaco, Castel Raimondo in drugi, obiskali s kolesom, bo na turah kar nekaj vzponov in spustov. A obiska so vredni tudi z avtom. Naprej je cesta Iulia-Augusta šla po dolini Tilmenta (v jeziku Furlanov: Tiliment, v jeziku Rimljanov: Tiliaventum ali Taliamentum), na sotočju z Belo/Fello pa se je razcepila. Glavni krak je šel proti severozahodu in se blizu današnjega Tolmeča/Tolmezza še enkrat razcepil. Proti zahodu je šla cesta čez prelaz Mauria, od Ville Santine (Ibligo) pa en krak tudi ob potoku Degano proti severu. Ta krak je bil manj pomemben, saj ob koncu te doline ni dobrega prehoda čez Alpe. Pri kraju Raveo sta bili dve gradišči (Cuel Budin in Monte Soranti), višje pri Ovaru pa starokrščanska cerkev. Glavna cesta Iulia-Augusta pa je šla po dolini rečice But. Ta prometna povezava je bila zelo pomembna. Blizu današnjega Zuglia je bilo veliko mesto Iulium Carnicum, na hribih nad dolino so še danes številne stare cerkve, v Arta Termah so imeli Rimljani toplice (in so še danes). Ob koncu imperija so ti kraji hudo trpeli zaradi vpadov barbarov s severa. Iulium Carnicum je bil, potem ko so ga leta 808 opustošili Avari, opuščen. Prebivalci so se zatekli v kaštel nad njim, okrog današnje Pieve di San Pietro, sedež škofije pa so preselili v Čedad. Starokrščanska cerkev San Pietro danes imenujejo "mati vseh cerkva v Karniji". Podobno stara je tudi Pieve di San Floriano, blizu Illegia, in še številne druge "pieve" (beseda pomeni podeželsko cerkev s krstilnico, od katere so bile odvisne druge cerkvice, ki baptisterija niso imele). Višje v dolini rečice But je bilo rimsko mestece Sutrio, v današnji Paluzzi je bila cestninska postaja (*Statio Timaviensis*). En njenih stolpov stoji še danes. Nato pa se je cesta, ponekod široka zgolj 1,5 m, strmo povzpela na Passo di Monte Croce Carnico/Ploeken Pass, 1357 m. Na drugi, danes avstrijski strani, so številni odseki ceste še dobro ohranjeni, po njih gre markirana pot v Kötschach-Mauthen (*po slovensko Koče-Muta*). To je bil verjetno nekoč znani Loncium. Na bližnji planini (Würmlach Alm) najdeni napis v venetskem jeziku je jasen dokaz, da je prelaz v uporabi že vsaj od antičnih časov naprej. V kraju Mauthen je ohranjen stolp, tam je bila pomembna mitnica (kar nemška beseda Maut, ali naša Muta, tudi pomeni). V času Rimljanov je bilo še bolj pomembno bližnje mesto Gurina. Že od časov Keltov je stalo na sončni terasi nad današnjo vasjo Dellach, opuščeno je bilo šele v srednjem veku. Razcvet Gurine je temeljil na bogatih rudnikih na gori Jauken. Nazadnje pa se napotimo še po vzhodnem kraku ceste Iulia-Augusta, tistem po Kanalski dolini. Ob reki Bela/Fella so bile naslednje cestne postaje: pri Resiutti (*Statio Plorucensis*), pri Kluzah (Larice) in pri Žabnicah/Camporossu, blizu Trbiža (*Statio Bilachinensis*). Na skrajnem vzhodu Karnijskih Alp si je rečica Ziljica/Slizza utrla pot med Karnijskim Alpami in

Karavankami proti severu. Že sedlo pri Žabnicah je en najnižjih glavnih prelazov v Alpah (800 m), zato je bilo območje okrog današnjega kraja Thörl/Maglern vedno strateško zelo pomembno. Rimljani so imeli tudi tam cestninsko postajo, poleg nje pa še utrdbo in svetišče. Če obiščete Stražo/Hohenthurn in ruševine gradu Straßfried, boste občutili nekaj vzdušja iz tistih časov.

Potem ko je Rim izgubil oblast tudi nad temi kraji, je območje Karnijskih Alp ostalo poseljeno z romansko govorečimi ljudmi. Kljub vpadam številnih barbarskih ljudstev, kot so bili Goti, Langobardi, Avari, Slovani, in stapljanju z njimi (Langobardi in Slovani so tam ostali), so ljudje v tej gorati deželi ohranili svoj romanski dialekt, danes imenovan furlanščina. Z njim pa tudi svojo kulturo, tradicijo, navade in ponos. Danes se jezik Furlanov vedno bolj jasno ločuje od uradnega italijanskega jezika. ●

Gurina, Herkulov tempelj. Popolnoma obnovljen je v glavnem turistična atrakcija. Foto: Vid Pogačnik

Pieve di San Floriano Foto: Vid Pogačnik

Tatjana Cvetko

Kjer je volja, tam je pot

S slepimi na Triglav

Zgodaj spomladi je prišel Grega, starejši sin: "Mami, na Triglav bi šel. S slepimi. Ali boš zraven?" Sledilo je nekaj mojih nasvetov o smeri vzpona, kako zaprositi za ugodnejše prenočevanje, za obutev, za hrano in pijačo, kaj vzeti s seboj na pot. Ko sem v zbornici omenila idejo za pohod s slepimi na Triglav Mariji Štremfelj, je izstrelila kot iz topa: "Midva z Andrejem sva zraven!"

Vzpon v navezah nam je šel dobro, pravzaprav neverjetno dobro. Foto: Matevž Hribar

Sledile so priprave, nekaj v organizaciji Centra za slepe in slabovidne Iris iz Ljubljane, organizirali smo tudi spoznavanje in skupne plezalne vaje na Šmarni gori. Vse je teklo kot namazano. Kjer je želja, je tudi pot, bi se temu reklo.

In že je prišel dan odhoda, srečali smo se v Krmi. Štirje slepi in štirje slabovidni, športni pedagogi in spremljevalci Centra Iris, predstavnik Lions kluba in moja malenkost, planinska vodnica in – kot je pozneje v nekem prispevku napisal mlajši sin in fotograf Matevž – zaljubljenka v hribe. Malica, razporejanje prtljage, uvodni govor in že smo zakorakali po stezi,

za večino v neznanu. Slepi in slabovidni so se vsak svojega spremljevalca dotikali, držali za nahrbtnik. Ovire, zavoje, vzpone vsak zazna glede na gibanje svojega spremljevalca, ki hodi pred njim. Nekaj k lažji hoji pripomore tudi govorna komunikacija. Hodili smo, malce klepetali, se učili prisluhniti drug drugemu neverbalno. Prvi vodnjak nas je osvežil in odžejal, pri pastirski koči smo si privoščili malico. Tudi naprej nismo imeli težav. Pod Kalvarijo smo zavili levo proti Konjskemu sedlu in niti zadnje vzpetine do Planike nam niso vzele moči. Prevzeli so nas občutki otroškega veselja, čudenja in vznemirjenja. V strmini nad

Konjskim sedlom sem ustavila skupino za nekaj trenutkov: "Tisti, ki vidite, pogledjte planike, polno jih je." Miha vpraša: "Kakšne pa so planike, ali so bele?" "Bele, sivkaste, rahlo kosmate, lepe, nežne in ne dišijo," odgovorim.

"Kakšno je danes nebo, so oblaki na nebu?" vpraša Robi. "Modro je, močno modro in le tu in tam plava kakšen oblak." Nihče ne vidi solza v koticčkih mojih oči, ki vidijo planike in nebo in oblake in še mnogo več ...

Vsi smo srečni, ko pridemo do Planike. Na sedem ur trajajočem vzponu niti enkrat nihče ni zamrjal, da je utrujen, lačen ali žejen, da ima žulje. Čeprav se je pred kočo pokazalo, da so lačni in žejni in da imajo tudi žulje. Takoj po večerji smo šli počivat. Fantje, najstniki, niso mogli verjeti sami sebi, da so ob osmih zvečer že ležali v postelji.

Marija in Andrej sta prišla do Planike, ko smo že spali. Ob petih zjutraj smo se zbrali in se pozdravili pred kočo. Namestili smo plezalne pasove, čelade, nekateri opazovali, drugi le slutili sončni vzhod. V navezah smo se začeli vzpenjati. Dobro nam je šlo. Pravzaprav neverjetno dobro. Mi, ki vidimo, smo lahko samo občudovali svoje varovance, kako z rokami in stopali raziščejo teren in najdejo položaj, ki jim ponudi varno nadaljevanje. Na vrhu nas je objelo veselje. In neskončnost dežele, ki tam na vrhu nima meja. Slepri so otipali stolp, začutili božajoč udarec vrvi po

zadnji plati, ostali smo zrlji v daljave, hvaležni za dan, za izkušnjo ... ob zavedanju, da smo (še) na polovici poti. Sestop je bil za večino trši oreh, a še vedno znotraj obvladljivega. Le časovne razdalje med navezami so se podaljšale. Dobro kosilo, ki ga je postreglo prijazno osebje na Planiki, nas je osvežilo in napolnilo z močmi za sestop. Le ena trojka se je odločila za še eno noč in počitek v koči, ostali smo sestopili. Preko Konjskega sedla in čez Kalvarijo do pastirske koče. Prijetno kramljanje, šale in smeh so nam krajšali čas. Marija in Andrej, slovenski legendi Everesta in alpinizma, sta bila za skupino slepih kot vzgonski veter za jadralske. Vse je šlo gladko, medsebojna energija je vibrirala, ob nevihti pod Kalvarijo smo se zabavali, mokra obleka in mokra telesa niso pokvarila našega razpoloženja. Zdelo se je, da se pot tudi proti koncu sestopa nikomur ni zdela dolga ali celo predolga. A bilo je pravo olajšanje sezuti planinske čevlje in odložiti nahrbtnik. Ločili smo se z močnimi stiski rok in sijočimi pogledi.

Takrat je bil julij, vroče poletje. Ko to pišem, zunaj sneži. Bližajo se decembrski prazniki, udeleženci triglavske avanture se bomo kmalu srečali na "večerji v temi" in se za kratek čas vživeli v vlogo naših slepih in slabovidnih triglavske sopotnikov.

Letošnja izkušnja s slepoto me je obogatila, razmišljanje o doživetem pa mi je polepšalo veliko tihih večerov. ○

POHODNI ČEVLJI, IZDELANI S STRASTJO

ROJENI NA BAVARSKEM - NOŠENI PO CELEM SVETU

PRAVO EVROPSKO ROČNO DELO // LEPLJENA SESTAVA ČEVLJA //
MOŽNA MENJAVA PODPLATA // IZJEMNA TRPEŽNOST

Hanwag Friction II GTX®

Izolirani za mrzle dni, izdelani za uporabo na ledu in na skali ter za uporabo s polavtomatskimi derezami. Popolni za uporabo v visokogorju. Zahvaljujoč GORE-TEX® podlogi ter mešanici materialov Velour-, Cordura®- in neoprena so čevlji Friction II GTX® odlična izbira za zahtevne skalne terene, za sneg, led ter poletne dni v gorah.

WWW.HANWAG.DE

OUTDOOR FOOTWEAR
SINCE 1921

Ponosni na prehojeno pot

20 let Turnega kluba Gora

Turno smučanje ima v Sloveniji dolgo zgodovino. Že pred prvo svetovno vojno so člani prvega slovenskega alpinističnega društva Dren gojili smučanje kot pomemben del svojih gorniških aktivnosti.

Njihovo smučarsko tradicijo so med obema vojnama nadaljevali člani Turistovskega kluba Skala. Seveda takrat še niso razlikovali med alpskim in turnim smučanjem, saj sploh ni bilo žičnic in urejenih oziroma poteptanih prog. Po drugi svetovni vojni med organizirane aktivnosti za turne smučarje lahko štejemo postavitve zimskih markacij na Triglavski smučarski magistrali in drugod, pa tudi tečaje turnega smučanja in organizirane turne smuke, med katerimi je bil najbolj znan Triglavski smuk.

Osemdeseta leta prejšnjega stoletja so bila leta Bojana Križaja, nagradne igre Podarim-dobim in neskončno dolgih vrst za žičnice na slovenskih smučiščih. V senci te vsesplošne evforije nad (alpskim) smučanjem je tudi turno smučanje pritegnilo čedalje več navdušencev. K povezovanju turnih smučarjev je dodatno prispeval pojav računalniških mrež. Prva taka mreža je bila Decnet, v katero so bili povezani računalniki znamke VAX, in na tej mreži se je konec leta 1988 vzpostavila računalniška konferenca (danes bi ji rekli spletni forum) Gore. Čeprav je bila namenjena vsem gorniškim temam, so na njej zelo hitro zaživela poročila o trenutnih razmerah na turnih smukih – pozimi namreč razmere bistveno bolj vplivajo na turo kot pa v kopnih razmerah. Prav tako so se pojavili številni opisi turnih smukov.

Mreža Decnet, in z njo konferenca Gore, je imela omejen krog uporabnikov; poleg tega se je sredi devetdesetih uveljavil svetovni splet (internet) in

Decnet je postajal vse bolj zastarel. France Sevšek je leta 1995 postavil prvo turnosmučarsko spletno stran pri nas; sprva je vsebovala predvsem opise turnih smukov in fotografije, v začetku leta 1997 pa so se pojavili prvi opisi trenutnih razmer, ki smo mu jih pošiljali turni smučarji iz cele Slovenije. Junija tistega leta je France organiziral prvo srečanje turnih smučarjev na Rašici. Na tem srečanju je poleg predavanj in druženja vzniknila tudi pobuda o ustanovitvi turnosmučarskega kluba. Ideja je dozorela 2. decembra 1997, ko se je na Šmarni gori zbralo deset ustanovnih članov, sprejelo statut, za predsednika izvolilo Franceta Sevška in formalno ustanovilo Turni klub Gora. Po ustanovitvi smo se člani začeli redno sestajati, organizirali smo predavanja, se neformalno dogovarjali za skupne ture in se družili na raznih družabnih dogodkih. Vzoredno s tem je France svojo turnosmučarsko stran prenesel pod okrilje turnega kluba in njena obiskanost je začela strmo naraščati. Zlasti poročila o razmerah na turnih smukih so doživela nesluten razmah. Zadnjih 15 zim je skoraj vsak dan najmanj eno poročilo, ob lepih vikendih pa je objavljenih na duca-te poročil z različnih koncev.

Čeprav so z leti mnogi posamezniki in klubi postavili svoje spletne strani in forume, kjer se tudi objavlja poročila o turnih smukih oziroma o snežnih razmerah, vsi ti forumi ostajajo bolj ali manj na lokalni oziroma društveni ravni. Nasprotno pa na Razmere v gorah Turnega kluba Gora prihajajo poročila iz cele Slovenije in število dopisnikov (bralcev pa je še mnogo več) močno presega število formalnih članov TK Gora. Javljajo se celo dopisniki iz tujine. Priljubljenost spletne strani TK Gora temelji deloma na prepoznavnosti, ki si jo je ustvarila kot prva taka stran, mogoče pa še bolj na dejstvu, da je po svoji zasnovi razmeroma preprosta in razen pisanja poročil o turah in pripadajočih fotografij (ter GPS sledi) ne omogoča dosti

Fotografija z ustanovitve TK Gora
Foto: Bojan Pograjc

drugih možnosti. Prav slednje, to je, da se ne morejo pojaviti odgovori in komentarji tujih objav (kar je običajno ena osnovnih funkcij spletnega foruma), je onemogočilo *prepuščavanje*, ki se tako rado zgodi na forumih in ki mnoge tudi odvrne od objavljanja.

Od januarja 1997 do poletja 2017 se je na strani Razmere v gorah nabralo preko 12.500 objav; te objave je prispevalo skupno 801 različnih dopisnikov (za primerjavo: TK Gora ima formalno 50 članov). Čeprav so poročila o turnih smukih iz preteklih sezon dobesedno lanski sneg, ima arhiv razmer na TK Gora vseeno nezanemarljivo vrednost, saj iz njega lahko razberemo marsikaj zanimivega o zgodovini in razvoju turnega smučanja pri nas. Med drugim lahko ugotovimo, da so največkrat opisani Begunjsčica, Viševnik in Mojstrovka, kar najbrž pomeni, da so to najbolj popularni turni smuki pri nas.

Vendar pa opisi razmer oziroma opravljenih tur še zdaleč niso omejeni na Slovenijo; sodeč po številu poročil so avstrijske gore slovenskim turnim smučarjem enako domače kot Julijci ali Karavanke, Viševa, Montażeva in Kaninska skupina v Italiji pa sploh. Tako rekoč ni evropske smučarske destinacije, od koder ne bi že kdo poročal. Prav tako so člani oziroma dopisniki smučali na drugih kontinentih: v Maroku, Libanonu, Turčiji, Armeniji, Iranu, Čilu, na Aljaski, v Boliviji. Zanimiva je statistika objav z nekaterih najvišjih vrhov: v 20 letih je bilo 111 objav z (zimskega) Triglava, 50 objav z Grossglocknerja, 15 objav z Mont Blanca in 11 objav z Elbrusa. Precej nepričakovan je tudi podatek, da je o Haute Route (Chamonix–Zermatt) 13 objav, medtem ko je z domače Triglavске smučarske magistrale zgolj 6 objav. Enako število objav (6) je tudi z Visokega Atlasa v Maroku ...

Marsikdaj se je zgodilo, da je nekdo poročal o dobrih razmerah na neki turi in naslednji dan je bilo na tisti turi pol Slovenije. Še en dan kasneje tam ni bilo več tako idealnih razmer ... Niso pa poročila o razmerah namenjena zgolj informaciji, kam se trenutno splača iti, kje je še dovolj snega, do kam se lahko pripelješ z avtom ipd. Poročila z bolj oddaljenih ali manj poznanih tur lahko še čez leta vsebujejo uporabne informacije za morebitne ponavljavce. Včasih zgolj kot ideja, pogosto se tudi zgodi, da dopisniki dobimo prošnjo, naj bolj podrobno opišemo potek ture, težavnost in dostop do izhodišča ter podamo druge informacije za tiste, ki tam še niso bili.

Prvi zapisi na strani Razmere v gorah so bili skoraj izključno suhoparni podatki o razmerah. Z leti so poročila postajala čedalje bogatejša, daljša in so vsebovala tudi vedno več osebne note. Ti osebni dodatki so naredili spletno stran še bolj privlačno in so tudi dopisnike bolj povezali med seboj. Ščasoma je dozorela ideja, da bi se spoznali v živo. Maja 2009 smo vse dopisnike in bralce Razmer povabili na turnosmučarski piknik. Poleg znanih obrazov iz TK Gora je prišlo kar nekaj zvestih dopisnikov ter drugih ljubiteljev turnega smučanja, ki smo jih dotlej poznali zgolj virtualno. Ob hrani in pijači smo uživali v klepetu, obujanju

spominov, izmenjavi izkušenj in kovanju načrtov za naslednjo sezono. Piknik je odlično uspel, zato ga odtlej organiziramo vsako leto ob koncu smučarske sezone. Zadnji dve leti je posebna žirija izbrala tudi najboljše fotografije, ki so spremljale objave v tisti sezoni, kar je skupaj z razglasitvijo zmagovalcev ter podelitvijo nagrad je še dodatno popestrilo piknik.

Upam si trditi, da objave o razmerah v zasneženih gorah do določene mere povečujejo varnost zimskih obiskovalcev gora. Da se ne bi spuščal v predolgo utemeljevanje te trditve, naj navedem, da je najbolj obiskani turnosmučarski forum v Avstriji postavila salzburska služba za varstvo pred plazovi ali da ima koroška GRS na svoji spletni strani samo eno povezavo na kako slovensko spletno stran – to je stran TK Gora. Zato objave na Razmerah v gorah nimajo samo zabavne vrednosti, ampak so prispevale k varnosti, kvaliteti in razmahu turnega smučanja.

Spletna stran ni edina pomembna dejavnost TK Gora. Priljubljena so tudi predavanja, ki jih redno organiziramo že od svoje ustanovitve. Doslej se je zvrstilo že 336 predavanj, ki so pokrila zelo širok spekter tem, kot so smučanje, alpinizem, planinstvo in popotništvo, *trekingi*, prva pomoč, vremenski pojavi, varstvo pred plazovi, predstavitev strokovne literature, zgodovina planinstva, kolesarjenje, uporaba lavinske oziroma ledeniške opreme, padalstvo in še marsikaj. Skozi predavanja smo obiskali malodane vse dežele sveta. Med predavatelji so bili legendarni slovenski alpinisti, himalajci, gorski vodniki, zdravniki, strokovnjaki za vreme, razvijalci smuči, pisци strokovne literature ... in seveda mnogi smučarji in gorniki, ki so delili svoja doživetja v gorah. Čeprav so bili nekateri predavatelji res zveneča imena, so vsi predavali brezplačno. Če smo le mogli, smo se jim oddolžili z drobnim darilcem – kako majico ali kapo z napisom TK Gora.

Turni klub Gora je v dveh desetletjih obstoja svojim članom dal kar veliko, vse od skupnih tur do zabavnih druženj ob različnih priložnostih. Za širšo gorniško javnost je pomembno turnosmučarsko obveščanje, ki zajema tako objave na spletni strani kot predavanja. Zato smo člani TKG lahko upravičeno ponosni na prehojeno pot. ○

Karikature članov TK Gora so delo Andreja Kelenca. Foto: Igor Jenčič

Zaton češko-slovenskega zavezništva

V lanski oktobrski številki smo se spomnili 120-letnice Češke podružnice SPD v Pragi, ki je bila v tedanjem planinskem dogajanju skoraj dve desetletji izredno aktivna, nato pa je s prvo svetovno vojno in razpadom monarhije praktično čez noč ugasnila. Popolnega mirovanja ni bilo, a naroda sta se takrat znašla vsak v okvirih druge državne tvorbe, od katerih nobena ni čutila posebne potrebe po nekdanjem sodelovanju. Čehi so se povezali s Slovaki in poslej lahko hodili v Visoke Tatere, ki so jim bile prej zaprte, Slovenci pa so se s svojim, z rapalsko mejo zelo okleščanim ozemljem priključili kraljevini Jugoslaviji.

Češka koča je imela veliko srečo, da med vojno ni bila požgana. Tudi kasneje kljub obnovam ni bila povečana, zato je do danes ohranila svoj videz tipične češke kmečke hiše. Foto: Andrej Trošt

Nemci in aktivna germanizacija, kar je gnalo nacionalni boj, ki je po naših gorah sejal nove planinske poti in koč – vse to je izginilo in izgubilo dotodanji smisel. Slovensko planinsko društvo je nenadoma zaman iskalo nove izzive in ideje za svoj obstoj. Našle pa so jih predvsem mlajše generacije, ki so se v večji meri začele posvečati alpinizmu in turnemu smučanju, kar je v naslednjem desetletju pripeljalo do tako imenovane menjave generacij na čelu SPD, ki so jo povzročili Skalaši.

Po zapisih Jiříja Čermáka, najvidnejšega med češkimi plezalcami iz obdobja delovanja praške podružnice, je sodelovanje po razpadu monarhije še najbolj prizadel zakon, ki je zapovedoval, da se morajo ukiniti vse podružnice tujih društev, ki so nekoč delovale znotraj državnih meja. Šlo je za zakon, ki je imel namen zapreti predvsem nemške klube in njihova turistična društva na področju nove češkoslovaške države, podružnica SPD v Pragi pa je tedaj na nek način postala "kolateralna škoda". Bogato knjižnico in zalogo svojih številnih publikacij je predala Klubu češkoslovaških turistov (KČT).

Povezava nekdanjih planinskih zaveznikov s Slovenci je bila komaj še opazna. Turisti so prihajali, a ne več tako množično in organizirano. Češka koča na Spodnjih Ravneh pod Grintovcem je v medvojnih letih živela predvsem ob spominih slovenskih planincev in domačinov, ki so zanj zgledno skrbeli. Tako so ji sredi tridesetih let zamenjali streho in popravili pot iz doline.

Občasno je Vestnik še poročal, kaj se dogaja v deželi graditeljev Češke koč. Treba je priznati, da so bili Čehi na svojih tleh zelo aktivni, saj je imel njihov glavni klub KČT sredi tridesetih let več kot 120.000 članov, gospodaril je s stotinami planinskih koč in hotelov ter skrbel za nekaj deset tisoč kilometrov markiranih poti. Naklada njihovega mesečnika **Časopis Turistu** je štela kar 60.000 izvodov, v precejšnji meri pa je bila pridobljena s članarino. Bogati proračun jim je

omogočal, da so v božičnem času uspešno izvajali obdarovanje otrok revnejših družin.

Naša tedanja planinska organizacija je lahko seveda zgoj fantazirala o tako obsežnem programu, kot ga je imel KČT, ki je s svojim delovanjem segal krepko preko delovanja naših planinskih društev. Bilo je sicer nekaj drobnih poskusov, da bi se obnovilo predvojno sodelovanje, vendar razen nekaj bežnih srečanj naših in čeških funkcionarjev, ki so prišli predvsem občudovat Bled, Bohinj in Kranjsko Goro, zamisel ni zaživela.

Nastopila je druga svetovna vojna, ki je ponovno prekinila planinski turizem. Češka kočica je imela v primerjavi z večino naših koč ogromno srečo. Čeprav so se v njej večkrat na kratko ustavili partizani, njena lokacija ni omogočala daljšega bivanja, zato je okupator ni požgal in vojno je preživela v dokaj zadovoljivem stanju. Domačini z Jezerskega so že leta 1945 očistili kočico in prinesli nazaj pohištvo, ki so ga pred vojno znosili na varno v dolino. Spomladi leta 1949 je kočica iz rok PD Kranj tudi uradno prešla v upravljanje Jezerjanov, ki so postali njeni dolgoletni, zgledni skrbniki. V petdesetih so z Zgornjih Ravni do kočice potegnili vodovod, konec šestdesetih pa iz doline še težko pričakovano tovorno žičnico za lažjo in nemoteno oskrbo. Kočo so kasneje večkrat prenovili, kljub temu pa je ohranila svoj izvorni zunanji videz vse do današnjih dni. Ko je leta 1967 na naslov Planinske zveze Slovenije iz Ostrave priromalo pismo, je povzročilo pravo malo presenečenje, saj je v njem tamkajšnji planinski klub spraševal, ali Češka kočica, postavljena leta 1900, še vedno stoji in ali morda obstajajo shranjene vpisne knjige izpred prve svetovne vojne. Prejeli so odgovor, da je s kočico vse v najlepšem redu, knjig pa žal niso uspeli najti.

Manj sreče je imela njihova druga, Koritniška kočica pod Mangartom, odprta leta 1909. Po rapalski razmejitvi se je znašla pod Italijo, ki ji nekaj let ni posvečala pozornosti, saj se je bolj ukvarjala z ureditvijo nove meje in njenega zavarovanja kot s turizmom. Propadajočo kočico je odkupil *Club Alpino Italiano* (CAI) iz Trsta, jo usposobil in ponovno odprl 10. oktobra 1926 pod novim imenom, *rifugio Claudio Suvich*. Koča ni bila rentabilna, saj njena lokacija v Loški Koritnici ni bila ugodna za vzpon na Jalovec, za vzpon na Mangart pa je na sedlu že obstajala prenovljena, prvotno še avstrijska *Manhart hütte*. Prišla je zima 1932, ki je poleg obilice snega prinesla še tatove. Ti so vlomili skozi streho in odnesli vse pohištvo, vrata in okna pa pustili na stečaj odprta. Slabo grajena lesena zgradba ni bila kos razmeram, in se je sesedla, je v letniku 1933 poročala revija *Alpi Giulie*, kjer je še omenjeno, da storilcev niso uspeli odkriti. CAI Trieste se je odločil, da kočice na tej lokaciji ne bo več obnavljal.

Nekaj več stikov v obdobju po drugi vojni je bilo zaslediti na področju alpinizma. Po novi ureditvi obeh držav potovanja v tujino, zlasti na zahod, še zdaleč niso bila preprosta, vendar so tako eni kot drugi

Ko so se v zgodnjih šestdesetih začele češke naveze pojavljati v naših Alpah, jih je bilo treba jemati zelo resno. Tako je bilo tudi pri prvi ponovitvi Čopovega stebra v zimskih razmerah. Srečanje z reševalci na Velem polju. Foto: Kazimir Drašler

občasno uspeli plezati tudi tam. Večinoma so seveda oboji pridobivali izkušnje v domačih gorah, Čehi predvsem v Krkonoših in Tatrah, prosto plezanje pa pilili v znamenitih stolpih peščenjaka, v narodnem parku Český Raj, severovzhodno od Prage. Zaradi tesnejših navezav s Sovjetsko zvezo sta se Čehom zelo približala Kavkaz in Pamir. Alpinisti so se med seboj srečevali, izmenjavali informacije, Planinski vestnik je občasno poročal o zahtevnih vzponih Čehov, ki so se dokaj lahko udeleževali množičnih alpinističnih taborov v Sovjetski zvezi. Aktivno so gojili zimski alpinizem in se odkrito pripravljali na svoja prihodnja dejanja v gorah Pamirja, Hindukuša in Himalaje. Ko so se v zgodnjih šestdesetih začele njihove naveze pojavljati tudi v naših Alpah in začele nizatati prvenstvene smeri, jih je bilo treba jemati zelo resno. ●

Koritniška kočica pod Mangartom, ki so jo Čehi postavili leta 1909, je za rapalsko mejo nekaj let še živela kot italijanska kočica, po tem pa je propadla. Danes lokacijo prerašča gozd, temelji pa so še vidni. Foto: Michele di Bartolomeo

Povezane planinske organizacije Evrope

Ustanovljeno Evropsko združenje planinskih organizacij

Zadnje novembrsko soboto lanskega leta je v Nemškem planinskem muzeju v Münchnu potekala ustanovna skupščina Evropskega združenja planinskih organizacij (*European Union of Mountaineering Associations, EUMA*).

Ustanovno listino EUMA je podpisalo trindvajset planinskih zvez, med njimi tudi Planinska zveza Slovenije (PZS), v petčlansko predsedstvo s štiri-letnim mandatom z možnostjo ponovne izvolitve pa je bil kot eden od treh podpredsednikov izvoljen predsednik PZS Bojan Rotovnik. Člani predsedstva EUMA so še predsednik Roland Stierle iz Planinske zveze Nemčije (DAV), namestnik predsednika Jan Bloudek iz Planinske zveze Češke (CHS) ter podpredsednika Ingrid Hayek iz Planinske zveze Avstrije (OeAV) in Juan Jesús Ibáñez Martín iz Planinske zveze Španije (FEDME).

Predsedstvo EUMA, z leve Bojan Rotovnik, Ingrid Hayek, Roland Stierle, Jan Bloudek in Juan Jesús Ibáñez Martín
Arhiv DAV

O začetkih, razvoju in ciljih EUMA je predsednik PZS Bojan Rotovnik za *Planinski vestnik* povedal, da je bila v različnih oblikah mednarodnega sodelovanja planinskih organizacij že več kot dvajset let prisotna potreba po učinkovitem povezovanju nacionalnih planinskih zvez na evropskem nivoju. "Aktivnejše obdobje tovrstnega povezovanja se je začelo leta 2009 s sestankom v Trstu, ki so ga organizirali kolegi iz Planinske zveze Italije (CAI) in na katerem so sodelovali tudi predstavniki PZS. Od ideje do ustanovitve EUMA je preteklo osem let in v tem času je bilo

potrebno mnogo usklajevanja, saj ni bilo enostavno poenotiti različnih interesov in želja evropskih planinskih zvez. Kljub nekaterim črnogledim napovedim so se ustanovne skupščine udeležili predstavniki planinskih zvez iz kar petindvajsetih evropskih držav, od tega jih je triindvajset podpisalo ustanovno listino, med njimi seveda tudi PZS. Vse to je dobra popotnica novi organizaciji in v PZS upamo, da bo EUMA pridobila pomembno vlogo predvsem v odnosih z EU pa tudi v še boljšem sodelovanju med nacionalnimi planinskimi zvezami. Planinstvo je v svetovnem merilu najrazvitejše in najbolj vsestransko ravno v Evropi, zato je bil že skrajni čas, da smo se evropske planinske zveze povezale in začinjamo skupno pot na področju, kjer do sedaj skoraj nismo sodelovali, in sicer pri zastopanju interesov planinstva na ravni EU." Ustanoviteljice nove planinske organizacije so nacionalne planinske zveze Albanije, Avstrije, Belgije, Cipra, Črne gore, Češke republike, Francije, Grčije, Hrvaške, Italije, Lihtenštajna, Makedonije, Malte, Nemčije, Nizozemske, Norveške, Poljske, Romunije, Slovaške, Slovenije, Srbije, Španije in Velike Britanije.

Kaj naj bi nova planinska organizacija prispevala k planinskemu svetu?

Obstaja zelo širok spekter možnih oblik sodelovanja in skupnih aktivnosti nacionalnih planinskih organizacij Evrope, a zagotovo se bo EUMA v prvih letih delovanja posvečala predvsem iskanju enotnih stališč do predlogov dokumentov Evropske unije s področja gora ter do uveljavljanja teh stališč na ravni EU v različnih fazah sprejemanja dokumentov. Zagotovo pa je takšna organizacija lahko odlična osnova za boljše spoznavanje med sorodnimi planinskimi organizacijami in možnost, kako prek tega priti do izmenjave primerov dobre prakse ali do novih oblik bilateralnega sodelovanja, kar lahko koristno vpliva na vse sodelujoče organizacije.

Statut EUMA omogoča različne oblike interne organiziranosti, in tako bo predsedstvo v letu 2018 pripravilo predlog, ki ga bodo uskladili s članicami in z

obema regionalnima organizacijama, z Združenjem planinskih organizacij Alpskega loka (CAA) in Združenjem planinskih organizacij Balkana (BMU). Kot pravi predsednik Rotovnik, naj bi v različnih mednarodnih planinskih organizacijah čim manj podvajali področja dela oz. naj bi se poskušalo doseči čim več sinergijskih učinkov. "Tako kot na nacionalnem nivoju je tudi na mednarodnem nivoju za prostovoljno delo težko pridobiti ustrezno usposobljene posameznike, ki morajo poleg znanja in izkušenj z določenega področja obvladati angleški jezik v tolikšni meri, da lahko samostojno delujejo v mednarodnih organizacijah," je razložil Rotovnik. Glede podpore novi organizaciji je dejal, da zaenkrat (ker je nova) še ne more imeti podpore EU, ima pa kot prva planinska organizacija, ki deluje na območju Evrope, zelo dobre možnosti, da se aktivno vključi v različne postopke v EU. "Glede na podporo skoraj vseh planinskih organizacij Evrope in glede na podporo tako regionalnih planinskih organizacij, kot sta CAA in BMU, kot tudi Mednarodnega združenja planinskih organizacij (UIAA), pričakujemo tudi priznanje reprezentativnosti za področje planinstva s strani EU," je še dodal Rotovnik.

Kakšna so splošna pričakovanja planinskih zveze od nove planinske organizacije?

Pričakovanja velike večine članic, izražene na ustanovni skupščini, so previdno optimistične, kar pomeni, da se članice zavedamo težavnosti in zahtevnosti sodelovanja z organi EU, hkrati pa optimizem krepi velika pripravljenost članic za skupno pot do čim enotnejših stališč evropskih planinskih organizacij, kar do sedaj v praksi ni bilo izvedljivo. Šele na podlagi enotnih stališč in čim večje homogenosti lahko planinske organizacije upamo na kakšen uspeh v sodelovanju z administracijo v Bruslju. Vsa ostala področja

delovanja nove organizacije pa se bodo šele začela oblikovati, zato je za konkretnjša pričakovanja sedaj še prekmalu. Po prvem letu delovanja EUMA bo na takšna vprašanja mnogo lažje odgovoriti.

Kakšne izzive vidiš pri tem delu kot podpredsednik organizacije?

Predsedstvo EUMA je sestavljeno iz petih članov, kar je mogoče na prvi pogled malo glede na predvideni obseg dela, a takšna skupina je lahko v organizacijskem in logističnem smislu izjemno prilagodljiva, kar je še posebej pomembno za začetno obdobje delovanja nove organizacije. Osebni izziv je predvsem v tem, da poskušam znanje in izkušnje, ki sem jih pridobil kot predsednik PZS in kot večletni predstavnik PZS na skupščinah različnih mednarodnih planinskih organizacij, čim bolje izkoristiti za ustvarjanje konstruktivnega okolja za sodelovanje in enotni nastop evropskih planinskih zvez do EU. V EU

Predstavniki evropskih planinskih zvez, ustanoviteljic Evropskega združenja planinskih organizacij EUMA
Arhiv DAV

- EUMA je mednarodna nevladna in neprofitna organizacija s sedežem v Belgiji.
- Njen glavni namen je iskanje skupnega stališča evropskih planinskih organizacij do predlogov dokumentov EU, ki posegajo na področje dejavnosti v gorskem svetu, ter uveljavljanje skupnih stališč pri ustreznih organih EU.
- Članice so organizacije iz držav, članic EU (vključno z državami kandidatkami za članstvo v EU), ter iz tistih evropskih držav, katerih večina ozemlja je geografsko v Evropi. Iz ene evropske države je lahko samo ena polnopravna članica v EUMA.
- Uradni jezik je angleščina.
- Najvišji organ je skupščina, ki jo sestavljajo predstavniki vseh članic in je organizirana vsaj enkrat letno.
- Organizacijo vodi petčlansko predsedstvo.

se namreč sprejemajo dokumenti, katerih vsebina se potem prenaša v zakonodaje članic EU, in če ni sodelovanja pri pripravi, potem tudi pri implementaciji v nacionalne zakonodaje ni veliko manevrskega prostora za morebitno specifičnost planinske dejavnosti.

PZS in EUMA

PZS je trenutno včlanjena v devet različnih mednarodnih organizacijah in v vseh skušajo biti predstavniki aktivni na tistih področjih, za katere PZS ocenjuje, da so zanje pomembna in da lahko z aktivnim sodelovanjem tudi nekaj pridobi. "Upam in želim, da bo EUMA s svojim delom in razvojem postala organizacija, v katero bodo nacionalne planinske zveze

delegirale svoje predstavnike, ker bodo menile, da to prinaša obojestransko korist. Glede na to, da je PZS tako po vsebini dela kot po razširjenosti planinstva v mednarodnem planinskem okolju prepoznavna kot ena izmed najaktivnejših organizacij, sem skoraj prepričan, da bo imela PZS še več predstavnikov v organih EUMA," je o možnostih vključevanja predstavnikov PZS v novo evropsko planinsko organizacijo razložil Rotovnik, podpredsednik EUMA.

V PZS so predlog za ustanovitev EUMA obravnavali in potrdili na različnih organih, na več sejah predsedstva in upravnega odbora PZS, na skupščini PZS 2016 in na sestanku predstavnikov PZS v mednarodnih organizacijah januarja 2017. ◉

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

v naslednji, februarski številki PV bo priložena položnica za plačilo naročnine na Planinski vestnik za leto 2018. Do konca januarja imate še čas, da si priskrbite članski popust.

Kaj morate za to storiti?

Sklenite ali podaljšajte svojo planinsko članarino do konca januarja 2018 in na položnici bo upoštevan 25 % članski popust. Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>)

Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, pzs.si

Stanje zaprtih poti 7. 1. 2018

Zaradi viharnega vetra v decembru je na planinskih poteh mnogo podrtih dreves. Trenutno stanje na planinskih poteh si lahko ogledate na spletni strani <https://stanje-poti.pzs.si/>.

Pot na Kamniško sedlo, 8. januarja 2018 Foto: Ivan Resnik

Everest brez znamenite Hillaryjeve stopnje

Že lani maja so alpinisti poročali, da se je pod vrhom 8848 metrov visokega Mount Everesta zrušila znamenita Hillaryjeva stopnja, ki je kot dvanajstmetrska navpična stena veljala za zadnjo večjo oviro pred dosegom vrha najvišje gore sveta. Na skupščini Azijskega združenja planinskih organizacij (UAAA) je vest kot verodostojno dejstvo potrdil tudi Ang Tshering Sherpa, nekdanji predsednik UAAA in Planinske zveze Nepala, ki je podal tudi podrobno poročilo o odpravah v Nepalju od jeseni 2016 do jeseni 2017. Novico o sesutju Hillaryjeve stopnje je svetu sporočil britanski alpinist in vodja komercialnih odprav Tim Mosedale; potem ko je 16. maja 2017 že šestič stal na Sagarmati oz. Everestu, je za BBC in Planet Mountain potrdil domneve iz leta poprej, ko so alpinisti po prvih vzponih po rušilnem potresu leta 2015 posumili, da znamenite stopnje ni več. Zaradi velike količine snega na vrhu Everesta pa takrat niso mogli ugotoviti, ali je skalni del izginil ali je le globoko pod snegom.

Mosedale je po primerjavi slik z vzponov pred potresom in po njem dejal: "Hillaryjeve stopnje ni več. Zrušenje le-te pomeni konec nekega obdobja, saj je bil ta predel neločljivo povezan z zgodovino vzponov na Everest, zato je velika škoda, da je izginil tako pomemben del alpinistične folklore."

Ta zadnji težji odsek pred vrhom Everesta so poimenovali po novozelandskem alpinistu Edmundu Hillaryju, ki se je skupaj s šerpo Tenzingom Norgayjem 29. maja 1953 (kot je evidentirano) prvi povzpел na najvišjo goro sveta. Nekdaj več ali manj skalna stopnja, ki je sedaj le še bolj kot ne snežno pobočje, je bila na 8790 metrih nadmorske višine jugovzhodnega grebena na nepalski strani gore nad Južnim vrhom (8750 m). Znamenitega velikega balvana v tem skladu ni več. Strokovnjaki domnevajo, da je bil za steno usoden rušilni potres, ki je leta 2015 močno prizadel Nepal, hkrati pa dopuščajo tudi možnost, da je krivec za izginotje stopnje gravitacija.

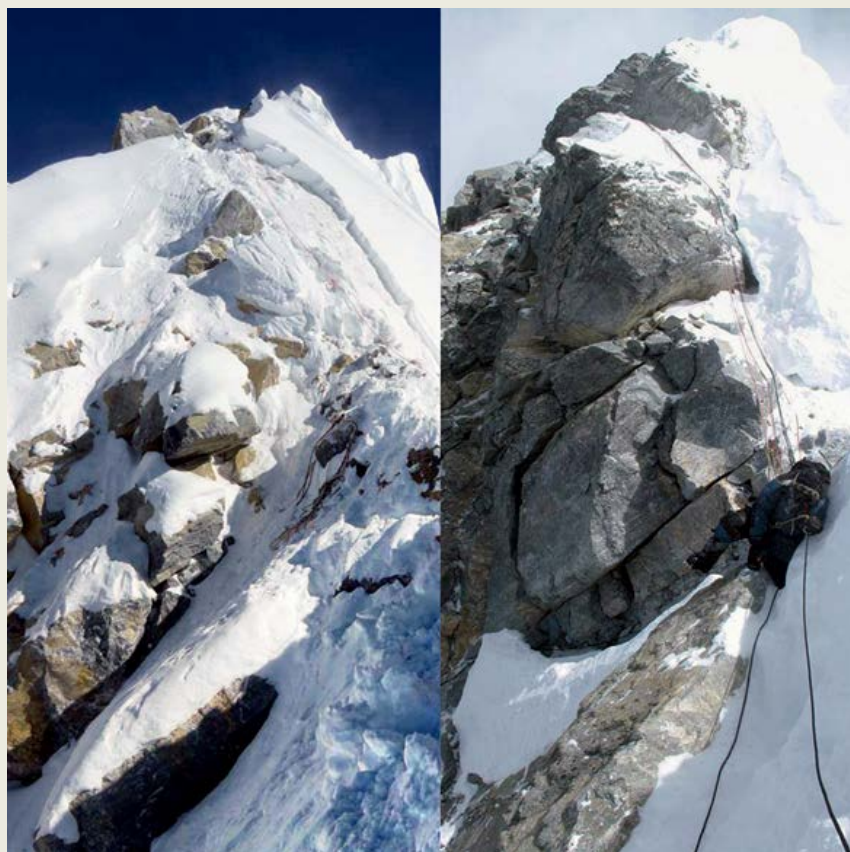
Mosedaleovo izjavo o zrušenju Hillaryjeve stopnje sta potrdila tudi izkušena ameriška plezalca Garrett Madison in Ben Jones, ki sta vrh Everesta dosegla konec maja 2017. Madison je razložil, da imamo namesto Hillaryjeve stopnje sedaj snežno pobočje pod 45-stopinjskim kotom ter da bo dejansko plezanje sedaj manj zahtevno, saj ne bo šlo več za plezanje po navpičnem skalnem delu, ampak le za golo vzpenjanje po snežnem pobočju s pritrjenimi vrvmi.

V preteklosti so se v tej točki oblikovale dolge in nevarne čakalne vrste, pogosto sta bili nameščeni dve fiksni vrvi – ena za vzpon, druga za spust, in sicer z namenom, da ne bi prihajalo do zamaškov, čeprav brez velikega uspeha. Ker se je stopnja porušila, pa ni natančno znano, ali bodo tudi v bodoče pritrjevali po dve vrvi. Mosedale v nasprotju z Madisonom opozarja, da bo zaradi novih razmer ta del zahtevnejši in

nevarnejši, čeprav bo šlo sicer za lažje vzpenjanje po snežnem pobočju, kar bo sicer za neizkušene plezalce in gornike pomenilo manj plezanja, vendar pa bo del tvoril ozko grlo, saj bo na račun ogromnih nestabilnih skal na smeri težko namestiti še vrvi za sestop. Kar pomeni, da bodo nastajali zastoji in bodo plezalci morali pri nizkih temperaturah in na visoki nadmorski višini čakati dlje časa na sestop med vzponom ostalih. "Če je dan lep, ni toliko pomembno, ali čakaš eno uro ali dve. Če pa se vreme spreminja, sta dve uri čakanja tik pod vrhom lahko že vprašanje življenja ali smrti," je še dodal Mosedale. ●

Hillaryjeva stopnja leta 2017 (leva slika) in leta 2013 (desna slika), kjer je dobro viden znameniti veliki kamniti balvan, ki ga danes ni več.

Foto: David Liaño

Matej Ogorevc

Štirke, devetke, led, les in granit v središču mesta

Evropski pokal v lednem plezanju Domžale 2017

Z novo plezalno steno na domžalski garažni hiši se je vse spremenilo – tudi pogovor med vožnjo z lanskega lednoplezalnega tabora Alpinističnega odseka Planinskega društva Domžale. Ne spomnim se več, kako smo med vožnjo nekje med vzponom na prelaz Simplon pomislili na organizacijo tekme. Med ogledovanjem sinjemodrih ledenih skulptur smo najprej sanjali o organizaciji tekme pokala SHS,¹ ampak tekma evropskega pokala, uf, to bi šele bil zalogaj, smo si mislili. In res je bil pošten zalogaj, ki si ga je več kot uspešno razdelilo skoraj štiri ducate prostovoljcev, večinoma članov domžalskega alpinističnega odseka oz. planinskega društva.

Foto: Urban Urbanc

Od simplonskih *rid* do prvega sestanka organizacijskega odbora tekmovanja je minilo nekaj mesecev, točneje kar cel letni čas. Od zgodnjega poletja naprej pa se je začelo vse skupaj odvijati precej hitreje. Ideje in želje so vodile k dogovorom o obliki tekmovanja, ti k sestankom s športnimi in političnimi občinskimi veljaki, nato k iskanju drugih partnerjev in končno k preureditvi plezalne stene in športnega parka pred njo v prvovrstno športno prizorišče.

Prvovrstno in edinstveno prizorišče je bilo plod nastetega sosledja dogodkov, predvsem pa nikoli preštete količine opravljenih prostovoljnih ur skoraj petdesetčlanske ekipe, ki je na takšen ali drugačen način poskrbela, da smo 2. decembra 2017, nekaj po 20. uri, več kot zadovoljni, izklopili razsvetlavo plezalne

stene in se ob zvokih priljubljenih slovenskih glasbenikov predali občutkom "zmagoslavja".

Tekmovanje je potekalo pod okriljem Mednarodnega združenja planinskih organizacij (UIAA) in pokroviteljstvom Občine Domžale, organizirala pa sta ga Planinsko društvo Domžale in Komisija za gorske športe Planinske zveze Slovenije.

Zatakni, zabij, *poštirkaj* je bil moto petnajstih tekmovalk in tridesetih tekmovalcev iz dvanajstih držav, ki so se prvič zbrali na tekmi evropskega pokala v lednem plezanju. Vsi so se najprej "spoznali" z dvema kvalifikacijskima smerema, najboljša osmerica tako gospodičev kot dam pa je prekrizala ledna orodja tudi v večernem finalu. Smeri je z veliko mero domišljije in iznajdljivosti, stena je namreč precej nizka, pripravil Janez Svoljšak, Škofjeločan z zmagovalnimi izkušnjami s svetovnega pokala v lednem plezanju, zagotovo najprimernejši postavljevalec tekmovalnih lednoplezalnih smeri na južni strani Alp. To so potrdili tudi tekmovalci in tekmovalke, ki so v anketnem vprašalniku večinoma pohvalili tako smeri kot organizacijo in izvedbo tekmovanja.

Vrnimo se h glavnim *akterjem* tekmovanja. V ženski konkurenci je bila nepremagljiva trikratna svetovna prvakinja, Italijanka Angelika Rainer, ki ji je kot edini finalistki uspelo priplezati na vrh smeri. "V Domžalah je bilo odlično tekmovanje, pohvala organizatorjem in postavljevalcu smeri, ki so dobro opravili svoje delo. Zelo sem vesela, da mi je uspelo zmagati," je bila zadovoljna favoritinja domžalske tekme. Drugo mesto si je pred nekaj stoglavim občinstvom priplezala Nizozemka Marianne Van der Steen, tretje pa, navkljub štirim šivom po poškodbi v kvalifikacijah, Francozinja Coralie Jary. Moški finale je, za razliko od ženskega, postregel s kar tremi vrhovi, zato je o zmagovalcu odločal čas. Z granitnimi oprimki, lesenimi deskami in ledenim sodčkom je najhitreje opravil Francoz Louna Ladevant. "Imenitno tekmovanje je za nami.

¹ Slovensko-hrvaško-srbski pokal.

Pred prvo tekmo v sezoni nisem bil najbolj prepričan o svoji formi, zato me je zmaga zares presenetila. Pri tem so mi pomagali glasni navijači, vzdušje je bilo res odlično," je bil navdušen francoski reprezentant, ki je ugnal srebrnega Švicarja Lukasa Goetza in bronaste-ga Rusa Nikolaja Primerova.

Med slovenskimi tekmovalkami je bila najuspešnejša Marija Jeglič (PD Ljubljana Matica), v kvalifikacijah celo četrta, napaka na lednem sodu v finalu pa ji je prinesla končno sedmo mesto. "Zelo sem zadovoljna, da sem bila mirna in sem lahko zbrano plezala. Smeri so bile zelo dobre, za kar gre pohvala postavljavcu Janezu Svolfšaku, tako v kvalifikacijah kot v finalu, kolikor sem plezala, potem pa opazovala preostale tekmovalke. Bilo je težko, više je začelo 'navijati', gibi so bili tehnično zahtevni, v kvalifikacijah pa se je videlo, da so imele več težav tekmovalke, ki niso navajene plezati v ledu ali lesu oz. zabijati cepinov," je povedala Ljubljankanka, ki pa je pred domačimi navijači imela nekaj treme. Slovenske barve je sicer zastopala sedmerica tekmovalcev. Poleg Jegličeve še Sara Jaklič (PD Kranj), Maja Šuštar (PD Domžale), Jaka Hrast (PD Domžale), Nace Grgorinič (PD Kranj), Edvin Nepužlan (PD Železničar Ljubljana) in Uroš Grilj (PD Ljubljana-Matica).

Domžalska preizkušnja je bila hkrati tudi sklepno dejanje petega odprtega slovensko-hrvaško-srbskega pokala v lednem plezanju, v katerem sta slavila Slovenca Maja Šuštar in Jaka Hrast. Tradicionalnim prizoriščem na Češnjici pri Kropi, v Bjelovarju in

Zagrebu se je letos prvič pridružila tudi srbska Ovčar Banja. Srbski organizatorji so se odlično izkazali, zato lahko pri njih upravičeno pričakujemo ponovno tekmo. Širi pa se tudi interes med drugimi državami s področja nekdanje Jugoslavije in v nekaterih drugih državah iz sosesčine. Že na Bjelovarski tekmi je sodelovala tudi tekmovalka iz Bosne in Hercegovine, tako da se tudi zato se lahko nadajamo nadaljnje širitve tekmovanja. ●

Plezanje po ledenih svečah, ki so v resnici lesene.

Foto: Urban Urbanc

Foto: Urban Urbanc

Tanka, a vzdržljiva rešilna bilka

Improvizirana nosila iz astronautске folije

Dobršen del poti je bil za nami in skrajni čas je že bil, da se okrepčamo. Prehoditi Polhograjske dolomite od Zaplane do Škofje Loke v enem dnevu le ni mačji kašelj! Še zlasti ne, ker smo imeli v ekipi kar nekaj "drobiža". Najmlajše Mance je prav hitro zmanjkalo, nas pa je priganjal čas. S pomočjo dveh parov pohodnih palic in astronautске folije smo naredili zasilna nosila in nanje preložili dekliča. Pokrili smo ga še z jopico in nadaljevali s pohodom. Štirje prostovoljci smo zaspanko nesli kakšno uro, preden je zopet prišla k sebi. Začudena je otrešla z glavo in sama nadaljevala pot vse do cilja.

Zamisel, da bi dvostransko metalizirano folijo (DMF) uporabili za izdelavo improviziranih nosil, smo prvič preizkusili leta 2007 na Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani. Primere prenašanja ponesrečenca z DMF navaja tudi Magdič (2011), potrebna pa je bilo še kar nekaj časa, da smo idejo tudi laboratorijsko preizkusili (Tatar, 2016). V nadaljevanju opisujem prirejen postopek izdelave takih nosil (Derganc, 1994, in Ahčan, Slabe in Šutanovac, 2008) ter predstavljam ključne ugotovitve izvedenih testov: kakšna je nosilnost DMF in kakšna je subjektivna ocena prenašanja na DMF (Magdič, 2011, in Slabe, Tatar in Kovačič, 2017).

Postopek izdelave improviziranih nosil iz DMF

Foto: Damjan Slabe

¹ Zdravstvena fakulteta Univerze v Ljubljani

Postopek improvizacije nosil

Na razgrnjeni DMF (160 × 210 cm) nekoliko zapognemo obe krajši stranici (približno 10 cm, odvisno od velikosti poškodovanca) in jo s tem na teh mestih ojačamo (Slika 1). Folijo lahko dodatno utrdimo s tremi do petimi široko zloženimi trikotnimi rutami, ki jih položimo v oba zapognjena dela DMF, ostale tri pa po eno pri plečih, v ledvenem delu in pod stegni oz. v razmiku približno 50 cm. Večjo čvrstost nosil dosežemo tudi s sočasno uporabo dveh folij, tako da položimo eno preko druge. Prvi par pohodnih palic skupne dolžine okrog 200 cm (ali primerno močan drog), ki smo ga povezali s povejcem (ali z vrvico ali z lepilnim trakom), položimo po dolžini na 85 cm širine DMF. Ožji del folije ter trakove rut, če smo jih uporabili, zapognemo

SLIKA 1

SLIKA 2

SLIKA 3

preko prvega para pohodnih palic (Slika 2). Drugi par palic položimo preko dveh slojev folije v razmiku širine bokov ponesrečenca (približno 50 cm). Nato prepognemo preko drugega para palic oz. droga še preostanek folije (Slika 3). Na tako pripravljena nosila prestavimo poškodovanca v ustrezen položaj, odvisno od vrste poškodbe in splošnega stanja. Za varen prenos poškodovanca s tako improviziranimi nosili je potrebnih šest oseb, po ena pri vsakem »ročaju« ter po ena v sredini na levi in desni strani nosil.

Nosilnost DMF

Nosila, pripravljena z uporabo DMF in dveh drogov po opisanem standardnem postopku (brez dodatnih ojačitev), so zdržala obremenitev do 172,5 kg. V nadzorovanih pogojih smo na improviziranih nosilih uspešno prenesli vseh 35 preiskovancev (v povprečju težkih 70 kg, najtežji je tehtal 115 kg), ne da bi se DMP kadar koli strgala. Ob upoštevanju previdnostnih ukrepov (uporaba rokavic, izogibanje predmetom oz. površini z zareznim učinkom), s katerimi se izognemo poškodbam folije zaradi ostrih robov, je možno s pomočjo šestih oseb zgolj na razgrnjeni foliji (na enem sloju) prestaviti poškodovanega na standardna nosila, vakuumsko blazino oz. ga prenesti na kratki razdalji. Pri naših preizkusih prenašanja so bile problematične zlasti namerno povzročene poškodbe na robovih krajših stranic folije, kar potrjuje, da se DMF lahko pretrga že ob manjših učinkih zareznih sil.

Ocena doživljanja prenosa z DMF

Trikotne rute, ki jih uporabimo za dodatno ojačitev nosil iz DMF, ne vplivajo na večji občutek varnosti med prenosom, vendar so objektivno gledano tako nosila varnejša. Po prenašanju so bili preneseni na splošno pozitivno presenečeni in so opredelili prenos na nosilih iz DMF kot relativno varen. V primerjavi

mnenj prenesenih posameznikov na nosilih z odejo in tistih z DMF se je odeja sicer izkazala za boljše izbiro. Nosila, narejena iz DMF in z gladkimi čvrstimi drogovi, so dovolj čvrsta, vendar so preiskovanci, ki smo jih na takih nosilih prenesli s pomočjo štirih oseb, poročali tudi o nelagodju med prenašanjem. Aluminiziran kapton daje DMF kljub njeni majhni debelini izjemno trdnost (Kraft, 2013), vendar se folija ob taki uporabi razteguje, podlaga nosil pa postane usločena. Pomembna je tudi usklajenost reševalcev, saj z usklajenim prenašanjem nosila manj nihajo in dajejo večji občutek stabilnosti. Po prenosu so bili tudi prenašalci začudeni nad vzdržljivostjo nosil iz DMF. Nestabilnost prenašanja z nosili iz DMF zmanjšamo z večjim številom oseb (vsaj šest), ki sodelujejo pri prenosu. Občutek varnosti prenesenega pa bi povečala tudi razlaga, da so bila nosila iz DMF v raziskavah že preverjena. Gore so mikavne, dokler gre vse po načrtu, lahko pa se hipoma znajdemo v zelo zahtevnih razmerah. To še zlasti velja v primeru poškodbe ali nenadnega obolenja. Takrat so na preizkušnji vse naše zmožnosti: telesna in duševna klenost, iznajdljivost, znanje in spretnost. V takšnih trenutkih so improvizirana nosila z uporabo DMF, kljub njihovim omejitvam, možna rešitev. ●

Viri

1. Magdič, D. 2011: Uporaba dvostranske metalizirane folije v prvi pomoči. Diplomsko delo. Ljubljana, Zdravstvena fakulteta.
2. Tatar, D. 2016: Evalvacija nekaterih možnih načinov uporabe dvostranske metalizirane folije v prvi pomoči. Diplomsko delo. Ljubljana, Zdravstvena fakulteta.
3. Derganc, M. 1994: Osnove prve pomoči za vsakogar. Ljubljana, Rdeči križ Slovenije.
4. Ahčan, U., Slabe, D., Šutanovac, R. 2008: Prva pomoč: priročnik za bolničarje. Ljubljana, Rdeči križ Slovenije.
5. Slabe, D., Tatar, D., Kovačič, U. 2017: Dvostranska metalizirana folija kot možni pripomoček za izdelavo improviziranih nosil. *Ujma*, 31 (v tisku).
6. Kraft, A. 2013: Charting the Curiosities at JPL. *Discover*, 34 (8): 10-1.

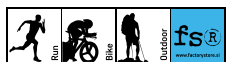

Pohodniški nahrbtniki.

Vsi letni časi, vse poti.

Na voljo v:

- Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),
- Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),
- Trgovina Annapurna (Ljubljana), Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec),
- Trgovina Elan (Begunje), Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

Kanjon reke Čikole

Uia ferata

Ure v kanjonu so ure, ki jih imaš rad. Ure med orjaškim modrim nebom in velikim rdečim večerom. Višnjevi griči kamenja valovito spreminjajo barve kakor noč in spet dan. Reka teče v kanjonu. Imenitna zelena cesta v dalmatinskem slogu. Mehko in gotovo se giblje v ozki dolini, vtisnjena v skale, igra vode na spinetih osušene dežele.

Ko prideš v poznem septembru, je struga počasna, včasih suha, mlake vode se pretakajo in odkrivajo velika kamnita usta na dnu soteske. Pozimi in spomladi je pesem reke drugačna. Divja voda vzbuja negotovost in grozo. Tako je pot – prava *ferata*, zavarovana plezalna pot – psihično morda manj zahtevna v poznem poletju, takrat, ko je reka mirna in se najbolj žgoča vročina že umakne.

Pot je avantura. Odkriti začetek – to je že zgodba. Iz Šibenika drviš proti Drnišu, v Pakovem selu zaviješ

levo, prečkaš most v kanjonu Čikole, po ovinkih zlezeš na planoto. Slediš vsem smerokazom za Drniš, torej se držiš desne vse do označenega odcepa v vas Bašići. Pol kilometra dalje na vstopu v zaselek parkiraš. Spraševati ni smiselno, domačini ne vedo nič o kakšni zavarovani plezalni poti. Vseeno obstaja majhen orientir. Ena od hiš na levi strani vaše cestice, že krepko pomaknjena v polje, ima na vrtu Marijino kapelico. To vprašaš. Ko najdeš kapelico, slediš mimobežnemu kolovozu, ki počasi zavija v desno in

Kanjon proti zahodu
Foto: Aleš Nosan

Pot je avantura. Foto: Aleš Nosan

Polica nezmotljivo išče zanesljive prehode. Foto: Aleš Nosan

privede do roba kanjona. Tam se začnejo možici in markacije in hitro sledi začetek zavarovane plezalne poti.

Prvo zahtevno mesto je takoj na vstopu. Varovala so zanesljiva, poti ni, stopaš na trenje. Teh nekaj metrov premagaš, pot takoj postane lažja, ugnezdi se v lepo naravno polico, ki reže desni breg kanjona vse do izstopa. Vse naprej je čisti užitek. Polica se malo vzpenja, nekaj sestopa, včasih moraš stopnjo više ali niže, jeklenice in skobe so varne, nove, odlično speljane. Zdaj lahko gledaš. Kanjon teče pod tabo, ob tebi, nad tabo, njegove stene so strme, prepadne, včasih prileti kamen, sem in tja vidiš jastrebova krila. Čikola, najdaljši pritok Dalmatinske Krke, izvira pod Svilajo. Po mirnem toku čez Petrovo polje vstopi v kanjon, zdaj se pretvori v divjo reko, ustvarjajočo majhna jezercja, brzice, slapove, draslje in okljuke. Globina kanjona je tudi do sto trideset metrov. Poleti je reka suha, soteska je svet za soteskanje, plezanje, pešačenje – počasi ga odkrivajo ljubitelji športov v naravi.

Pokrajina, kjer se zdaj giblješ, je značilen kras. Ves čas po polici, ki nezmotljivo išče zanesljive prehode. Na polovici se varovala spustijo čisto nad strugo, le meter te loči od reke. Tam te je strah, divjina je popolna. Kako je šele pozimi, ko prestopaš tik nad podivjano silo in se ti zdi, da te bo ujelo strašno vodovje. Zadnji hip, res zadnji, te skoba spet potegne navzgor. To je drugo zahtevno mesto zavarovane plezalne poti. Dvesto osemindeset rastlinskih vrst so našli v kanjonu, štiri vrste rib, dvaindvajset vrst sesalcev, štiri vrste dvoživk. Kolonij netopirjev je seveda največ v obeh jamah, Topli peči in Špilji v Brini, kjer so našli tudi sledove ledenodobnega človeka. Počutiš se zelo pustolovsko. Kot na snemanju filma o Divjem zahodu. Sonce sije tudi točno opoldne. Bliskanje iz

njegovih žarkov se odbija v žadasti vodi. Čisti stožci kanjona poskakujejo za tabo in tam je tudi nekaj dreves goste globine. Ta stara pogumna drevesa s krošnjami v obliki mehiških klobukov te spominjajo na kavbojske filme. To je stari svet dalmatinskega juga, toplina v očeh. V zadnjem delu se *ferata* počasi vzpenja, nenaporno leze navzgor, iščoč izstop iz kanjona. Skalna zareza ob tebi je zdaj res veličastna. Razvalini dveh nekdanjih mogočnih trdnjav, Gradine v Drnišu in Ključice v spodnjem toku Čikole, zapirata vizuro globoke doline. Razgledišče na koncu je pravi počitek, sonce se uliva v kamen, zaliva stene in pada v eni sami zlati črti, kakor bi spočenjalo nekaj od Boga.

Vrnitev je spet avantura. Po brezpotju diagonalno prečkaš planoto, orientacija ti je planina Svilaja na vzhodu ali še bolje: z razgledišča slediš kolovozu, levo vidiš na začetku zgodbe omenjeno cesto, ki se vzpenja iz kanjona. Dosežeš jo točno na odcepu za vasico Ključ. Dvigneš prst in prijazni domačini (sem in tja kdo pripelje mimo) ti olajšajo štiri kilometre, ki te ločijo od Bašičev in avtomobila. 📍

Informacije

Zahtevnost: Zavarovana plezalna pot A/B, 2 x D.

Oprema: Samovarovalni komplet, rokavice, čelada.

Izhodišče: Bašiči. Sem se pripeljemo po cesti Šibenik–Drniš.

Časi: Bašiči–vstop v zavarovano plezalno pot 30 min.

Zavarovana plezalna pot 3 h

Izstop–cesta 30 min.

Cesta–Bašiči 45 min.

Skupaj 5 h

Seveda se da vse opraviti bistveno hitreje, saj na polovici zavarovane plezalne poti varovanje ni potrebno.

Odlikovani prizadevni planinski delavci

Najvišja priznanja PZS za leto 2017

Planinska zveza, ena največjih in najbolj množičnih nevladnih organizacij v Sloveniji, kot skromno nagrado in izraz spoštovanja vsako leto podeljuje posameznikom najvišja priznanja za njihovo dolgoletno prizadevno, prostovoljno delo v tej organizaciji.

Prejemniki svečanih listin, najvišjih priznanj PZS, za leto 2017 s podpredsednikom PZS Mirov Erzenom in ministrico za obrambo Andrejo Katič
Foto: Bojan Šinko

Priznanja za leto 2017 je planinska organizacija podelila na svečani slovesnosti v Mislinji 2. decembra. Na podelitvi, ki jo je PZS pripravila v sodelovanju s Planinskim društvom (PD) Mislinja in Občino Mislinja, je kot slavnostni govornik nagrajence nagovoril nekdanji vrhunski alpinist in pedagog Ivan Kotnik: "To je prireditev, ko se na svečan, dostojen in spoštljiv način zahvalimo za odlično dolgoletno

delo vsem tistim planinskim delavcem, ki so zaje-ten kos svojega, predvsem prostega časa namenili delu v planinskih organizacijah." Vsem prejemnikom priznanj je tudi čestital z željo, naj bodo njihovi koraki še naprej čvrsti in varni vedno in povsod. Zbranim so spregovorili tudi ministrica za obrambo Andreja Katič s poudarkom na pomembni vojaški gorniški tradiciji Slovencev, podpredsednik

PZS Miro Eržen, ki je poudaril, da je predano in nesebično prostovoljsko delo v vseh osnovnih vsebinah temelj planinske organizacije, na kar so ponosni, saj to med drugim daje tudi pečat pozitivne družbene prepoznavnosti, ter župan Občine Mislinja mag. Bojan Borovnik in predsednik PD Mislinja Ivan Arko.

Prireditve, ki so jo kulturno obogatili kvintet Pojoči gorniki, mešani komorni zbor Carinthia Cántat in folklorna skupina Rej, so se udeležili tudi častni član PZS Franci Ekar, predsednik Ribiške zveze Slovenije dr. Miroslav Žaberl, policijski svetnik Rajko Likozar Šimunkovič, v. d. direktorja Triglavskega narodnega parka Janez Rakar, vodja izpostave UZRS Slovenj Gradec Alan Matijević in predsednik Meddruštvenega odbora planinskih društev Koroške Mirko Tovšak. Vsi skupaj so si po koncu podelitve ogledali še razstave Lepote Mislinje skozi foto objektiv Foto-firbcev sekcije DU Mislinja, klekljaric DI Mislinja in likovnih del učencev OŠ Mislinja ter obiskali rojstno hišo slikarja Jožeta Tisnikarja.

Svečane listine, najvišja priznanja PZS za leto 2017, so prejeli Rudolf Ambrož (PD Radlje ob Dravi) za dolgoletno delo v PD, predvsem na gospodarskem in vodniškem področju ter za delo z mladimi, Janez Brojan (PD Dovje - Mojstrana) za zelo predano dolgoletno delo na področju planinstva, povezovanje z GRS in za nesebično pomoč planincem,

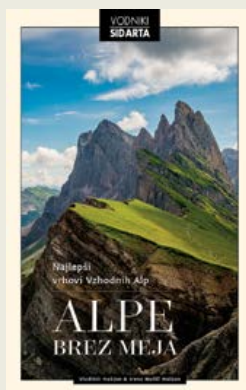
ki so se znašli v nesreči, Franc Bricman (PD Mislinja) za neutrudno delo domačem društvu in pri vodenju planincev, Peter Čufer (PD Podbrdo) za velik prispevek pri obnovi koč na Črni prsti in izgradnji žičnice do nje ter za vodenje kronologije zgodovine gorništvu v Baški grapi, Anton Marko (PD Šempeter v Savinjski dolini) za dolgoletno delo v PD in za zasluge pri spodbujanju k množičnemu planinskemu udejstvovanju v občini Žalec, Ljudmila Merc (PD Prevalje) za zelo obsežno in prizadevno delo v PD, predvsem na gospodarskem in finančnem področju, Franc Onič (PD Poljčane) za dolgoletno delo na področju vodništva, orientacije in markacijskega dela, Bogdan Rojc (PD Sežana) za dolgotrajno vsestransko delo v PD, predvsem na področju vodništva in za velik prispevek pri razvoju planinskih aktivnosti odraslih, Anton Šterban (PD Laško) za izjemno obsežno, predano delo v PD in PZS in za več kot petdesetletno vodenje planincev po gorah, ter Ivan Velikogne (PD Paloma Sladki Vrh) za dolgoletno zelo prizadevno delo v PD, predvsem na področju planinskega gospodarstva.

Spominske plakete PZS, ki jih podeljuje PZS ob življenjskih jubilejih svojim najzaslužnejšim članom za njihovo dolgoletno zvesto in uspešno delo, so za petinšestdeset let prejeli Marko Dakskobler (PD Podbrdo), Alojz Jerman (PD Kamnik), Franc Kržan (PD Brežice), Zvonko Tavčar (PD Javornik Koroška Bela), za sedemdeset let Franc Breznikar (PD Rimske Toplice), Marija Kotnik Čreslovnik (PD Prevalje, posthumno), Franc Donša (PD Mura Murska Sobota), Stanislav Golob (PD Kum Trbovlje), Marija Lesjak (PD Vinska Gora), Peter Orešnik (PD Ljubno ob Savinji), Marica Praznik (PD Krka Novo mesto), Ljudmila Požun (PD Rimske Toplice), Olga Rener (PD Križe), Rozalija Skobe (PD Krka Novo mesto), Mirko Tovšak (PD Mislinja), Marjan Zupan (PD Kum Trbovlje), za petinšedemdeset let Aleš Arih (PD Maribor Matica), Karel Mali (PD Poljčane), Danica Padjan (PD Vrelec Rogaska Slatina) in za osemdeset let Vinko Caf (PD Ruše) in Matevž Pogačnik (PD Radovljica). V imenu vseh prejemnikov priznanj se je za izkazano čas zahvalil Rudolf Ambrož.

Na prireditvi so podelili tudi priznanja vodstva PZS za posebne dosežke v letu 2017. Zlati častni znak so prejeli Roman Benet in Nives Meroi za vse alpinistične dosežke in promocijo alpinizma, Stojan Burinik za zelo obsežno delo pri izobraževanju in usposabljanju alpinistov in planincev, Elizabeta Gradnik za izjemen prispevek pri zbiranju in ohranjanju slovenske planinske zgodovine in družba Eles, d. o. o. za dvajsetletno sodelovanje in pomoč na več področjih planinstva. Pohvali PZS pa sta prejeli Natalija Štular za izjemno delo na področju muzejske pedagogike in Petra Udrih za magistrsko delo *Določanje ogroženosti zaradi snežnih plazov v Kamniško-Savinjskih Alpah s pomočjo geografskih informacijskih sistemov.* ●

Vladimir Habjan, Irena Mušič Habjan: Alpe brez meja. Najlepši vrhovi Vzhodnih Alp. Ljubljana, Sidarta, 2017. 256 str., 34,90 EUR.

Kadar se je nekdanjemu uredniku *Planinskega vestnika* Tinetu Orlu ujel v uredniško malho posebno toplokrven spis, mu je srce zaigralo in za očno se je zatekel v antično sentenčnost: "Ex ungue leonem!" (Po šapi spoznaš leva!). Za pohvalo uspelega izdelka se mu je le bleščeča latinska klasika zdelala dovolj izbitna in udarna.

V Orlove čevlje je stopil zdaj urednik in pisec predgovora zgoraj v naslovu navedenega vodnika Andrej Mašera, ki nas je za oceno Habjanove stvaritve razveselil (ali poučil?) z motom *Fortis est, qui se vincit.* (Močan je tisti, ki premaga sebe.). Morda nam prvi hip ni docela jasno (tu mislim le na sebe), na katero plat alpinizma se veže znameniti izrek, očitno pa stopa (ali želi stopati) v korak s Habjanovim vodnikom, in, sklicevaje se na tisočletja utrjeno klasiko, krona spoznanje, da nas v športu nič manj kot v modroslovnih globinah in širjavah nagrajujejo duhovne vrednote.

Naš vodnik seveda ni modroslovni učbenik ali pesniška zbirka, toda skozi debele plasti zunanjih učinkov se nazadnje dotipamo prav do teh. Dano mi je bilo to doživeti, ko so ob listanju po vodniku izza zgodovinskih kulis vstajali stari znanci. V vodniku sem zagledal svoj obraz, ki me je čakal na več kot polovici tu opisanih vrhov, kot da je vodnik moja knjiga spominov – in slovesa. "Prijazno me pospremite zdaj,

ko stopam po dolini navzdol," je rekel Kugy. Ne bi se čudil, če bi dognal, da je še marsikateri bralec tega vodnika na njegovih straneh srečal samega sebe in se vznemirjen in pomirjen zatekel v skrit kotiček, da v miru pregleda in pretehta svoje (!) bogastvo.

Pa se za hip poslovimo od lirskega drhtenja in poudarimo trdo realistično, vodniško plat našega vodnika. Brez skrbi! Opisi so zanesljivi, iz prve roke, ker sta avtorja vsak korak, ki sta ga ovekovečila v knjigi, sama prehodila. In zakaj jima ne bi verjel, saj sam vodnik to potrjuje. Preglednost je blagoslovljena z dosledno istovetnimi vzorci opisov, ki uporabniku prihranijo navzkrižno beganje po straneh, pestro slikovno gradivo pa je na moč ljubezniv ter seveda tudi dokumentaren spremljevalec.

Ostane le kak droben drugorazredni slogovni in slovnični pomislek. Recimo ena prvih besed našega vodnika, na kateri obvisijo bralčeve oči, je "najlepši" na sprednji platnici, potem pa se sklicevanje na "lep", "lepši" itd., v vseh slovničnih variacijah, izdatno ponavlja na mnogih straneh. Čutim, da je "lep" (itd.) nekoliko preradodarno rabljen in zaradi prepogoste rabe postane premalo poveden, hkrati pa nekoliko nasilen, ker že vnaprej nalaga bralcu "lepotne" ugotovitve, do katerih pa naj bi se ta raje sam dokopal in tako pomnožil svoje veselje. Podobno zapažanje velja za pridevnik "prestizen", ki nas kot vsiljiv berač skoraj za vsakim drugim ali tretjim vogalom cuka za rokav. Večni krvoses pa je (ne)določna oblika pridevnikov. To je podivjani konj brez uzde. Upam si domnevati, da v Sloveniji ni nobene vsaj zmerno zajetne publikacije, ki bi znala to slovnično kurje oko brezbolečinsko nevtralizirati.¹

Komur se zahoče malo trših

¹ Vodilni slovenski jezikoslovec je na vprašanje, ali bi si upal kot izjemna jezikoslovna avtoriteta dodelati to za občo rabo zadevno slovnično poglavje, odvrnil z odločnim NE! Tako se tudi lektorica našega vodnika le nemočno vdaja, ko jo valovi nedodelane morfosintakse butajo sem in tja in ob tla, vendar sme upati, da ji bodo vpričo problemov vesoljskih razsežnosti (ki jim noben Slovenec ni kos) "odpuščeni njeni mnogi grehi, ker je močno ljubila". (prim. Lk, 8, 49) Če zamizimo pred tem, z alpinističnega vidika malo pomembnim drobižem, si lahko mirne duše priznamo, da je dobro urejena knjiga brez dvoma tudi zasluga dokaj visoko rangirane lektorične srčne skrbi.

konkretnih podatkov o vodniku, naj si prebere Mašero uvod na začetku knjige. Sicer sodim, da vsega napisanega ni treba vzeti za suho zlato, a bralec bo trditve izravnal z zdravim realističnim dvomom in bo ob kočljivih izjavah ohranil trezno ravnotežje. Mašera med drugim pravi: "Lahko rečem, da sem v življenju bral, prebral, uporabljal ali vsaj prelistal dobesedno na stotine gorniških vodnikov evropskih alpskih narodov, zato zagotavljam, da je vodnik sijajno pripravljen in sodi v sam vrh podobnih publikacij v svetu." Jaz bi prvi del izjave vzel za rahlo pesniško pretiravanje, gotovo zelo zanimivo – in dobrodošlo za razplod dobre volje – "na stotine" je vsekakor več kot sto, a koliko je to? Dvesto, tristo, petsto? "Dobesedno na stotine" je impresivna izjava – kdo jo upa prekositi ali vsaj doseči? Je ob taki orjaški gmoti knjigožerstva avtor še utegnil zaiti v hribe? – Druga polovica izjave nam vseeno poravna hrbet, je popolnoma zanesljiva in jo rade volje sopodpišem. V današnjem navalu junaške osemtisočakovske literature se zdi vodnik, ki le enkrat, domala bežno (na Bernini), napoti uporabnika na štiri tisoč metrov, in se tudi sicer ogiba predlogov s težavami nad III. stopnjo težavnostne lestvice, nekako srednjega ranga in bolj za družinsko uživancijo kot za športne napore. No, himalajci in andinisti naj mirne duše vodnik prelistajo, si ga vzamejo za zgled v slogovnih, jezikovnih, sporočilnih in uredniških zadevah, nato pa odložijo. Srednja plast gorniških duš pa si bo – tudi s tovariško pomočjo tega vodnika – za svoj teren brez dvoma razpihala žgoči plamen novih poželenj.

Čas je, da končam. Naslov *Alpe brez meja* ni bil mišljen časovno. Saj res, v katerem pomenu pa JE mišljen? Privesek "brez meja" najdemo danes v nenavadnih zvezah in najbrž ni vedno jasno, kaj hoče sporočiti. S tem odprtim vprašanjem pa naj iz hvaležnosti do pesniške nagnjenosti, s katero nas bogati ta vodnik, pomaham v slovo s prgiščem ljubeznivih verzov Mojce Luštrek, ki še čakajo, da jim bomo odprli hrepeneča srca.

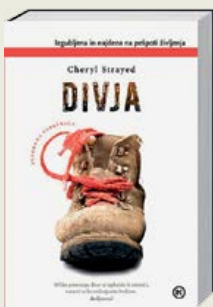
*Po ozki skalnati stezici hodi
gornik, ki ga srce v višave vodi,
med skalne stolpe, na zelene trate,*

*kjer najde mir, spokoj, po duši brate.
Okoli spočije si na barvah cvetja
in v skromni koči najde si zavetja.
(Mojca Luštrek, Ceste in stezice)*

S to izkaznico skromnega planinca se poslavljam, kličem srečno in želim zvrhano mero užitka na razglednih poteh!

Stanko Klinar

Divja. Izgubljena in najdena na pešpoti življenja. Cheryl Strayed. Prevod Danica Križman. Mladinska knjiga, 2014. 452 str., 15,99 EUR.

V svetovnem in domačem merilu Slovenci veljamo za pripadnike naroda, ki z veseljem uživajo v ekstremnih podvigih, ne nujno le fizičnih, večinoma pa ravno v teh. Javnost posameznikov niti ne pozna, a večinoma je dovolj, da se ozremo okoli sebe in se spomnimo tega ali onega, ki odstopa od siluete povprečnega rekreativca. Nimam v mislih tistih, ki se pripravijo in odtečejo celotni maraton, temveč take, ki ne rekordno, vendar za svojo dušo v enem zamahu prehodijo denimo Slovensko planinsko pot, Pot kurirjev in vezistov, dolge poti v Alpah in preko Pirenejev, da ne omenjam kolegarskih izzivov, katerim smo se pridružili tudi Slovenci z novo Slovensko turnokolesarsko potjo. Gre za izzive, ki so dolgi stotine kilometrov, in ob normalni 6–8-urni aktivnosti dnevno človeku vzamejo od trideset do petdeset dni, nekateri tudi več. Kaj žene človeka, da se namesto z olimpijskim motom *Citius, Altius, Fortius* (hitreje, višje, močnejše), raje spoprime s potjo, ki je dolga, daljša ali kar najdaljša? Je razlog ta, da se povprečen človek lažje kot v konkurenčni eksplozivnosti najde tam, kjer namesto telesa prevlada predvsem glava, ki usmerja in vodi v dejanja, torej v vztrajnosti? Odgovorov je morda toliko kot ljudi, ki se podajo na spoštovanja vredne izzive in jih premagajo.

Mnogi, ki kasneje o teh preskušnjah pripovedujejo, končne občutke opisujejo na podoben način. To ni evforija zaradi uspeha ali neskončno olajšanje po koncu mučenja, temveč predvsem pogrešanje vsiljenega urnika, doživetij na poti, novih znanstev, razmišljanja o samem sebi, sporov s popotnimi prijatelji in tisoč malenkosti, ki sestavljajo mozaik zgodbe, katera jim bo morda za vedno ostala v spominu.

Knjiga *Divja* je prvoosebna pripoved 22-letnega dekleta, kateremu se ob izgubi mame, ki umre zaradi nenadne težke bolezni, poruši svet, temu pa sledi razpad preostale družine in tudi njenega, sicer na videz zgledega zakona. Izgubi samo sebe, kot opisuje posledice trenutkov lastnega brezupa in neprimernih dejanj v iskanju smisla, nazadnje pa, štiri "prazna" leta pozneje sklene, da se bo podala na Pacifiško gorsko pešpot. Dejanje, med katerim naj bi ob fizičnem premagovanju puščav in visokih gorskih verig našla čas za razmislek in smisel za nov začetek nekje drugje – kot nova oseba.

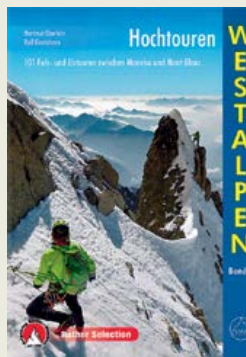
Kar nas lahko kot planinsko populacijo pritegne k branju, je poleg zgodbe predvsem naivnost pristopa, saj dekle odide na dolgo in nevarno pot samo in brez kakršnih koli pohodniških ali skavtskih izkušenj. Opremo, pravzaprav na kupe opreme, nabavi na podlagi priporočila prodajalcev v raznih specializiranih trgovinah, ki ji prodajo vse od osnovne pohodniške in skavtske do turistične in specialne opreme za preživetje v skrajnih okoliščinah, za katero seveda niti ne ve, kako se uporablja. Tega se sproti uči šele iz priloženih navodil in lastnih neprijetnih izkušenj, med potjo tudi iz nasvetov mnogo izkušenejših, redkih pohodnikov. Ko začne svojo pot v puščavi Mojave in prvega dne porabi pol svoje energije zgolj za to, da se postavi na noge skupaj z orjaškim nahrbtnikom, ki tehta več kot pol njene teže, se z zanimanjem sprašujemo, ali je sploh možno, da se bo zgodba nadaljevala, a debelina knjige kaže, da se bo. Začetna porogljivost, ki nas kot planince, vajene hoje skozi gozdove in gorski svet, prevzema ob opisih njenih napak in neumnem trpljenju, zlagoma preide v zabavno branje in sčasoma, ko minevajo njeni naporni dnevi in tedni na poti, prehaja v sočustvovanje in

nazadnje v odkrito spoštovanje. Njena volja, nepopustljivost, prežeti s spomini na travme, ki so jo pognale na 1700 kilometrov dolgo pot od Mehike do Kanadskega gorovja, nas z vsakim novim poglavjem bolj prepričata, da si zasluži globoko spoštovanje. In zelo verjetno tudi željo, da bi se ji še sami lahko vsaj za kakšen dan pridružili na poti. Morda bi se med nami celo našel kavalir, ki bi ji del poti nesel še vedno pretežak nahrbtnik, da bi si spočila uničena stopala, saj je zaradi premajhnih gojzarjev ostala brez več kot polovice nohtov.

Knjiga je v ZDA in kasneje tudi drugje postala velika uspešnica, po njej so že posneli film, vendar če imate možnost, se raje lotite knjige. Film ne more nikoli zadovoljivo prikazati vseh njenih dobro opisanih občutkov in čustev. Nikar se ne ustrašite njene debeline (preko štiristo strani), kajti tudi pisateljica se ni ustrašila več kot treh mesecev dolge naporne hoje, ki so jo po naših podatkih prehodili tudi že nekateri Slovenci.

Dušan Škodič

Hartmut Eberlein, Ralf Gantzhorn: Hochtouren Westalpen, Band 2. 101 Fels- und Eistouren zwischen Monviso und Mont Blanc. Bergverlag Rother GmbH, München 2018. 344 str., 35,90 EUR.

Kar devet let je moralo preteči, da so pri znani münchenski založniški hiši Rother izdali drugi del velikega izbirnega vodnika po zahodnih Alpah. Prvi del, ki je obsegal ture od Tödijskega v Glarnerških Alpah na vzhodu do Grand Combina nad Aosto na zahodu, so napisali štirje avtorji, nadaljevanje pa so zaupali uglednima in uveljavljenima piscema gornjskih vodnikov H. Eberleinu (roj. 1952) in R. Gantzhornu (roj. 1964), zadnji je poleg tega še odličen gorski fotograf. Rezultat

njunega dela je prikaz sto ene visokogorske ture od Monvisa v Kociških Alpah do velikanov skupine Mont Blanca. Takoj na začetku lahko pribijemo: to je sijajna knjiga, bogata po vsebini in bleščeča po videzu, ki mora navdušiti še tako zahtevnega bralca. Z vodnikom potujemo od strumne piramide Monvisa v pravljico Daphinejo, nato proti severu v Grajiške Alpe ter končno do masiva Mont Blanca, ki ga vodnik obdela v smeri od zahoda proti vzhodu. Vodnik začena splošni del, v katerem dobi uporabnik vse potrebne informacije za uporabo, na kratko so omenjene tudi zahteve, ki jih opisane ture postavljajo pred obiskovalca. Pri tem avtorja ne zglublja veliko besed, ker verjetno domnevata, da so gorniki in alpinisti, ki se bodo podali na opisane poti, dovolj izurjeni in izkušeni.

Izbor tur temelji na zanimivosti in lepoti posameznega vzpona, ne ozira pa se preveč na težavo, ki nas lahko na turi doletijo. Tako so v zbirki vzponi, ki jih v spremstvu gorskega vodnika lahko opravi tudi dobro pripravljen gornik nealpinist, do skrajno težavnih plezalnih tur, ki so prihranjene le za zelo izurjene alpiniste.

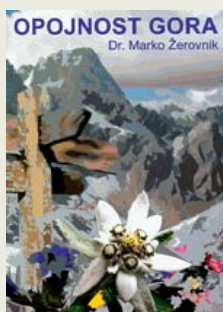
Avtorja na začetku vsakega poglavja najprej dokaj izčrpno opišeta posamezno gorsko skupino, geografske posebnosti in alpinistično zgodovino. Že v tem delu skušata bralca čim bolj nazorno poudariti zanimivosti opisanih gora. Na začetku opisa vsake ture so najprej navedeni tehnični podatki, predvsem težavnost vzpona (francoska težavnostna lestvica), naklon snega oz. ledu, časi hoje oz. plezanja, izhodišča, zemljevidi in prvopristopniki. Sledi uvodni opis ture, ki skuša bralca pritegniti in navdušiti, nato opis dostopa do izhodišča, opis vzpona in sestopa. Opisi so stvarni in jedrnat, bralca pa zelo pomagajo tudi lični in pregledni zemljevidi, pri nekaterih vzponih tudi skice smeri.

Poseben čar dajejo vodniku sijajne panoramske in akcijske fotografije z izčrpnimi podnapisi, ki dodatno poudarijo in orišejo značaj posamezne ture. Pri fotografijah avtorja nista varčevala, saj sta jim namenila kar največ prostora, tako da majhnih sličic "znamkic" v vodniku ne najdemo. Eberleinov in Gantzhornov izbirni

vodnik po zahodnih Alpah vseskozi upošteva načelo, da je treba sodobne vodnike koncipirati tako, da niso preobremenjeni s podatki (saj jih v večini najdemo na spletu), ampak da je treba za opisane vzpone gornike najprej navdušiti in jim ponuditi zagoniski impulz, da se določene ture sploh lotijo. Vodnik bo lahko zelo koristil sposobnim gornikom in alpinistom, pa tudi gorskim vodnikom, ki bodo svojim gostom lahko ponudili turo po njihovih željah in sposobnostih.

Andrej Mašera

Marko Žerovnik: Opojnost gora. Samozaložba, Komenda, 2017. 248 str., cena.²

V potopisu *Opojnost gora* avtor dr. Marko Žerovnik predstavlja številne dogodivščine, ki jih je doživel v skalnatih objemih slovenskih in tujih vrhov. Opisuje sprva samotne vzpone na Veliko in Malo planino in njegovo prvo srečanje z ostanki divjanja II. svetovne vojne, skupinske pohode, nevarna srečanja z visokogorskimi živalmi, doživetje neverjetno redkega svetlobnega fizikalnega pojava, beg pred navidezno nedolžnimi ovčami in umik pred razkačenim nebom. V gorah je spoznal in nato planinaril z bodočo ženo Angelco, skupaj sta doživljala neponovljive prigode tudi v tujih gorstvih. Opiše nam zanimivo, a včasih tudi težavno šolanje na terenu na Velikem Kleku, duhovito predstavi odpravo v Zahodne Alpe ter prva srečanja z grozečo nevarnostjo serakov in ledeniških razpok, ob katerih bralca oblije srh, obenem pa lahko začuti pristno spoštovanje do mogočne narave. Med branjem smo priča hudemu boju med jekleno voljo in fizično utrujenostjo, ki tudi najbolj izkušene planince postavi pred resno preizkušnjo, saj se odloča o vprašanju, ki ga pogosto

² Ni določena, odvisna je od prostovoljnega prispevka. (op. ur.)

srečamo v najfinejših delih svetovne literature: "Biti ali ne biti?"

Skozi resnično pravljico svet se bralec začaran vzpenja na najznamenitejše vrhove Avstrije, Švice, Francije in Italije, se podaja v skrivnostno divjino Afrike in nacionalne parke Argentine, v zapeljiva, a kruta ubijalska ostninja indijskega in pakistanskega dela Himalaje, pri koncu pa doživi srečanja še z neverjetno barvito, a pogosto narobe razumljeno kulturo ljudožercev, ki domujejo v zahodnih prostranstvih Papue Nove Gvineje. V potopisu so tudi številni pesniški vložki za bolj rahločutne, umetnosti željne bralske duše. Celotno delo prikaže življenje enega od mnogih ljudi, ki se je odzval klicu gora. Le-te so mu odprle oči za drugačno, bolj divjo in nepredvidljivo naravo, ki večkrat zahteva svoj davek v krvi, žuljih, potu in solzah, a se prav zaradi tega še bolj neizbrisno vtisne v duše in spomine ljudi, ki so se z njo spopadli in preživeli.

Sara Kokelj

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Svetovni dan gora (11. december) v letu 2017 je v središče razmisleka postavil gore pod pritiskom podnebja in človeka. V imenu PZS je tradicionalno poslanico pripravil podpredsednik PZS Miro Eržen, in sicer na temo množičnega obiska gora.

PZS je društva pozvala k oddaji predlogov tem za obravnavo na Skupščini PZS, ki bo 21. aprila v Šoštanju. Rok za oddajo predlogov je 21. februar. Planince pa je spodbujala k nameni-tvi dela dohodnine našim goram oziroma planinskim društvom in/ali PZS. Rajko Slokar iz PD Nova Gorica je ob mednarodnem dnevu prostovoljcev v Državnem svetu prejel plaketo Državnega sveta Republike Slovenije. Najzaslužnejših društvenih delavk in delavcev – prostovoljk in prostovoljcev, prejemnikov plaket je bilo skupno 14. Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez je 16. decembra v Zrečah podelil tudi priznanja

prostovoljcem v športu, med njimi sta prostovoljski plaketi prejela delovna skupina PZS Planinstvo za invalide/OPP in Bogomir Soban iz PD Ajdovščina, prostovoljska častna listina je šla v roke Jožetu Rovanu (PD Ljubljana - Matica, načelnik Komisije za turno kolesarstvo PZS), prostovoljsko plamenico za življenjsko delo v športu pa prejel Jurček Nowakk (PD Moravče, delovna skupina PZS Planinstvo za invalide/OPP).

Mladinska komisija (MK) je objavila razpisa za leto 2018, in sicer za najem tabornega prostora v Mlačici in za cestne prevoze opreme za planinske tabore. Rok za oddajo prijav na razpis za prevoze je 31. januar. Do 7. januarja pa so zbirali prijave za prosto delovno mesto na področju mladinskega dela v mladinskem sektorju.

Vodniška komisija (VK) je poročala z Zbora predstavnikov vodniških odsekov PD, ki je bil 25. novembra na Igu. Na zboru, ki se ga je udeležilo 61 predstavnikov vodniških odsekov, sta načelnik VK Franc Gričar in podpredsednik PZS Roman Ponebšek šestnajstim vodnikom PZS za njihovo tridesetletno delo na področju vodništva podelila priznanja častni vodnik PZS.

Gospodarska komisija je posredovala povabilo PD Celje - Matica k ogledu večkrat nagrajenega filma *Nosačeva svoboda*, ob katerem so zbirali prostovoljna sredstva za nov planinski dom na Korošici. PD Iskra Kranj je objavilo razpis za oskrbnika ali za oskrbniški par v Domu Čemšenik; rok za oddajo vlog je bil 9. januar. PD Nova Gorica pa prav tako išče zanesljive, odgovorne, prijazne in dinamične osebe, ki so pripravljene za delo v njihovih planinskih kočah: v Domu dr. Klementa Juga v Lepeni, v Planinskem domu pri Krnskih jezerih ter v Gomiščkovem zavetišču na Krnu. Rok za oddajo vlog je 31. januar.

Številne planinske kočice so tudi ob koncu minulega leta povabile na silvestrovanje v njihovem objemu, nekatere so ponudile silvestrsko večerjo ob živi glasbi, nekatere pa celoten paket z nočitvijo.

Planinski dom pri Krnskih jezerih bo tudi letos odprt v zimskem času, in sicer med 17. februarjem in 3. aprilom 2018.

Komisija za planinske poti. Ob zadnjem vetroloemu sredi decembra je bilo veliko planinskih poti poškodovanih, predvsem na Notranjskem, Dolenjskem, Koroškem in Savinjskem, tako da so imeli prizadevni markacisti PZS veliko dela. Zaradi precejšnje škode so nekatere planinske poti še zaprte, zato njihovo stanje pred odhodom v gore preverite na spletni strani PZS, <https://stanje-poti.pzs.si>.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGn) je objavila razpis zbiranja predlogov za diplomu dr. Angele Piskernik za leto 2017, najvišje priznanje KVGn. Rok za oddajo predlogov je 31. januar.

Alpska konvencija je ustanovila posvetovalni odbor za alpsko podnebje z namenom združevanja vseh najpomembnejših aktivnosti Alpske konvencije na področju podnebnih sprememb.

Do 22. januarja KVGn zbira predloge kandidatov za člane organov KVGn, in sicer za načelnika in za sedem do devet članov izvršnega odbora komisije.

Komisija za alpinizem (KA) je alpinistične inštruktorje povabila na obnovitveni seminar alpinističnih inštruktorjev v soboto, 13. januarja. Peter Bajec in Primož Bregar sta poročala o odpravi Kyajo Ri, s katere sta se vrnila 7. novembra.

Komisija za športno plezanje (KŠP). V Kranju so na 12. plezalnih dnevih Kranja med 24. in 26. novembrom okronali nove državne prvake v težavnostnem in balvanskem plezanju.

KŠP je decembra objavila razpis za mesto selektorja članske in selektorja mladinske reprezentance za obdobje 2018–2021 in razpis za organizatorje tekem državnega prvenstva v športnem plezanju 2018.

Če ste med plezanjem opazili majavo skalo ali obrabljeno sidrišče ali se vam zdi, da bi bilo potrebno odstraniti nevarno vejo ali popraviti del dostopne poti ipd., lahko vse težave v plezališčih javite prek spletnega obrazca Projekta OSP, <https://projektopsp.si/prijavi-tezavo/>.

Člana slovenske paraplezalne reprezentance, gluhoslepa plezalka Tanja Glušič (AK Ravne) in Gregor Selak (ŠPD Gre gor), ki zaradi multiple skleroze tekmuje v kategoriji Rp3 (z omejenim gibanjem, močjo ali

ravnotežjem), ter selektor slovenske paraplezalne reprezentance Jurij Ravnik so na slavnostni prireditvi Invalid športnik leta 2017 6. decembra v Ljubljani prejeli bronasti znak Zveze za šport invalidov Slovenije – paraolimpijskega komiteja za tekmovalne dosežke v letu 2017.

Janja Garnbret (Šaleški AO) pa se je na izboru športnice leta 2017 uvrstila na drugo mesto v ženski konkurenci po izboru Društva športnih novinarjev Slovenije.

Komisija za gorske športe. PD Domžale je pod okriljem Komisije za gorske športe PZS in pokroviteljstvom Občine Domžale 2. decembra na lednoplezalni steni na garažni hiši v Domžalah organiziralo prvo tekmo evropskega pokala (EP) v lednem plezanju v disciplini težavnost. Prvi mesti sta osvojila Italijanka Angelika Rainer in Francoz Loun Ladevant. Med 45 tekmovalci iz 12 držav je pred domačim občinstvom nastopilo tudi sedem Slovencev, najuspešnejša je bila Marija Jeglič na sedmem mestu. Na drugi tekmi EP v Bratislavi na Slovaškem sta nastopila Maja Šuštar in Jaka Hrast, ki sta z drugim oz. petim mestom dosegla svojo najboljšo uvrstitev v evropski konkurenci do zdaj, ter Edvin Nepužlan, novinec na večjih tekmovanjih.

Na tretji tekmi odprtega 5. slovensko-hrvaško-srbskega pokala v lednem plezanju v tekmovalni sezoni sta zmagala Maja Šuštar in Janez Svoljšak, skupno zmago letošnjega pokala pa zadnji tekmi na evropski preizkušnji v Domžalah pa sta si priplezala Šuštarjeva in Jaka Hrast.

Na preventivnem področju je PZS poročala s trinajstega posveta Gore in varnost, kjer je bil poudarek na varnejšem gibanju v gorah pozimi, na statistiki nesreč v gorah v letu 2017, na plazovnih žolnah in na nahrbtnikih z zračnimi baloni.

V začetku decembra so opozorili na nevarnosti proženja snežnih plazov, na

Obvestilo

Konec lanskega leta sta nas zapustila dva odlična gornika, Pavle Šegula in Cveto Kemperle. O njiju bomo več pisali v naslednjih številkah.

Uredništvo

novinarski konferenci, ki so jo pripravili skupaj z Gorsko reševalno zvezo Slovenije (GRZS) in Združenjem gorskih vodnikov Slovenije, pa na primerno opremo in potrebno znanje za varnejše obiskovanje gora pozimi v snežnih razmerah. Komisija za reševanje iz plazov GRZS organizira tradicionalne Dneve varstva pred snežnimi plazovi, ki bodo potekali 20. in 21. januarja v Vadbenem centru Slovenske vojske na Pokljuki.

PZS je tudi letos objavila seznam vseh krajev in planinskih društev, ki so sodelovali v akciji *Brati gore*, s čimer se je planinska organizacija že tretje leto pridružila pobudi Alpske konvencije ob svetovnem dnevu gora 11. decembra. Dogodki so med drugim potekali v Mojstrani, Šentjurju, Medvodah, Brežicah, Radljah ob Dravi, Polhovem Gradcu, Kranju, Ljubljani, Nazarjih, Pirničah, Rimskih Toplicah, Kamniku, Senovem, Sevnici, Sežani, Trzinu, Šmarjah pri Jelšah, Sežani in Postojni. Planinska založba je ob koncu leta kot idejo za darila ponudila nakup določenih vodnikov in literarnih del s 30-odstotnim popustom.

PZS je posredovala zanimiv razpis za sodelovanje na drugem planinskem filmskem večeru E. M. Savellija v organizaciji PD Črna na Koroškem, ki se bo zavrtel 23. februarja.

Člani uredništva *Planinskega vestnika* (Vladimir Habjan, urednik, Dušan Škodič in Irena Mušič Habjan) so 1. decembra sodelovali v Slovenskem planinskem muzeju na podelitvi nagrad najboljšim fotografom, izbranim v okviru natečaja #LjubimGore, obenem pa so z literarnim večerom

v okviru festivala Alpske konvencije *Brati gore* obeležili tudi mednarodni dan gora.

Zdenka Mihelič

95 let Planinskega društva Laško

Večletno planinsko dejavnost v Laškem so leta 1922 okronali z ustanovitvijo odseka Slovenskega planinskega društva, katerega načelnik je postal sodni svetnik dr. Arnold Pernat in to ostal vse do leta 1936. Sledila so leta aktivnega delovanja. Kmet Češnovar je ob cerkvi sv. Mohorja postavil prvo kočo, ki so jo slavnostno odprli 9. junija 1929. Leta 1936 so imenovali gradbeni odbor za izgradnjo doma, po 2. svetovni vojni so z deli nadaljevali in 17. avgusta 1952 slovesno odprli nov planinski Dom na Šmohorju.

95-letnico društva in 65-letnico doma smo praznovali na Šmohorju 30. septembra skupaj s srečanjem planincev Zasavja. Zbranim je o dejavnosti društva spregovorila predsednica PD Laško Zdenka Pešec, nagovorili pa so jih še župan občine Laško Franc Zdošek, podpredsednik PZS Anton Jesenko, predsednik MDO PD Zasavja Borut Vukovič, predstavniki sosednjih planinskih društev iz Zasavja, Savinjske in iz Lendave. Zbor so počastili praporščaki zasavskih planinskih društev. V kulturnem programu so sodelovali Moški pevski zbor Laško, Godba na pihala Laško, najmlajše članice društva OŠ Primoža Trubarja Laško, Marku Mavriju, Cvetu Brodu in Jožetu Videcu pa so podelili bronaste častne znake PZS.

Občinski svet Laško je društvu ob

obletnici podelilo srebrni grb Občine Laško, sredi novembra pa sta PD Laško in STIK Laško pripravila bogato razstavo v prostorih muzeja Laško. Želje, da se ohrani spomin na ustvarjalnost v preteklosti in nadaljuje uspešno delo tako v društvu kot v širši skupnosti, so uresničljive, a le s skupnimi močmi.

Fanika Wiegele

90 let PD Slovenske Konjice

V letu 2017 je PD Slovenske Konjice praznovalo svojih 90 let, ki smo jih slavnostno obeležili 20. oktobra v Domu kulture v Slovenskih Konjicah. Dogodka so se udeležili tudi župan občine Konjice Miran Gorinšek, podpredsednik PZS Roman Ponebšek, predsednica Savinjskega meddruštvenega odbora planinskih društev Manja Rajh in predstavniki sosednjih planinskih društev Oplotnica, Loče, Vojnik, Dramlje in Vitanje. V osrednjem delu sta podpredsednik PZS Ponebšek in predsednica PD Konjice Lidija Pučnik zaslužnim članom za delo v društvu podelila bronaste, srebrne in zlate častne znake PZS, zahvalo za požrtvovalno delo v društvu sta prejeli članci Vida Kamenšek in Marta Marija Šmalc. Razvili smo tudi društveni prapor z grbom PZS na eni in z grbom PD Konjice na drugi strani, ki je bil zaupan v varstvo praporščaku Tomažu Drogeniku. Proslavo so kulturno obogatili mladi iz Glasbene šole Slovenske Konjice, Pevski zbor Ivo Štruc in Pevski zbor OŠ Podgoro Slovenske Konjice. V mali galeriji Doma kulture je bila ob tej praznični priložnosti postavljena razstava o razvoju društva skozi čas. Uradni začetki društva segajo v leto 1927 in so tesno povezani s Peskom in karsneje s Kočo na Pesku, zato je bil velik poudarek prav na tem. Razstavili smo maketo Koče na Pesku, ki jo je izdelal ustanovni član društva Rudolf Podlogar, sodelujoč tudi pri izgradnji te koče. Razstavljena je bila tudi planinska oprema članov izpred petdesetih let in več. Zbirka je nastajala več mesecev, sodelovalo je veliko članov in vloženih je bilo veliko ur prostovoljnega dela. Ob 90-letnici smo izdali tudi zbornik, v katerem so zbrani utrinki iz zgodovine ter popisi utripa društva

*Praznovanje
PD Laško in srečanje
zasavskih planincev
pri Domu na
Šmohorju
Foto: Andrej Gobec*

Prejemniki priznanj PZS in PD z društvenim praporščakom ter s predsednico Savinjskega MDO PD Manjo Rajh (prva z leve), predsednico PD Lidijo Pučnik (tretja z leve) in podpredsednikom PZS Romanom Ponebškom (četrti z leve)
Foto: Jože Kamenšek

danes. Iz te publikacije vejeta pozitivno vzdušje in veselje do dela v PD Konjice.

Lidija Pučnik

25 let PD Ribnica na Pohorju

28. oktobra smo s prijetnim druženjem obeležili 25-letnico uradnega obstoja PD Ribnica na Pohorju, ustanovljenega 27. oktobra 1992.

Planinsko društvo je sicer mlado po organiziranem delovanju, a že dejstvo, da leži Ribnica na Pohorju v osrčju severnega Pohorja in na nadmorski višini 730 metrov, pove, da so tukajšnji ljudje od rojstva vpeti v trdo življenje sredogorja. Morda sta ravno to dejstvo in ustanovitev lastne občine botrovala temu, da so se posamezniki opogumili za organizirano delovanje.

Ob obletnici je predsednik društva Dušan Švajger povedal, da je bilo društvo ustanovljeno na pobudo člana takratnega Turističnega društva Ribnica na Pohorju in kasnejšega

dolgoletnega predsednika Boža Kotonika iz Josipdola. Društvo danes šteje nekaj nad petdeset članov ter ima dva aktivna vodnika PZS in nekaj markacistov.

Na tokratnem druženju v planinski koči MPZ Radlje ob Dravi pri Bolfenku na Pohorju (927 m) smo se spominjali planinskih stihov ljubitelja Pohorja in narave Janka Glazerja. Druženje sta popestrila znana gozdarja Janez Skerlovnik in Mihec Kristan iz Radelj, ki sta nas ob prihodu pogostila s *friko*, jedjo iz koruznega zdroba, na sto in en način. Seveda pa so se z dobrotami, kot so bili okusen bograč, narezki, ocvirki, različne vrste peciva, izkazali člani in članice društva. Tako je bila obletnica obeležena na prav poseben, kulinarično pester in zanimiv način.

Janko Kolar

Društvo danes šteje nekaj nad petdeset članov.

Arhiv PD Ribnica na Pohorju

Praznično in novo

Z decembrskim vzdušjem v Slovenskem planinskem muzeju nismo dolgo čakali. Že prvega decembra smo namreč praznovali dvojno: podelili smo nagrade najboljšim fotografom, izbranim v okviru natečaja *Ljubim Gore*, obenem pa z literarnim večerom v okviru festivala Alpske konvencije *Brati gore* obeležili mednarodni dan gora. Matej Planko, sekretar Planinske zveze Slovenije, je podelil nagrade fotografskega natečaja prvim trem nagrajencem: Primožu Šenku, Sandiju Bertonciju in Roku Vovku. Direktorica Slovenskega planinskega muzeja Irena Lačen Benedičič je v prazničnem vzdušju partnerjem podelila zahvale ob prejemu nagrade Živa za najboljši slovenski

Otroška Miklavževa delavnica v Slovenskem planinskem muzeju
Foto: Andraž Sodja

muzej v letu 2017. V nadaljevanju so gosti Vladimir Habjan, Irena Mušič Habjan in Dušan Škodič v pogovoru s Sašo Mesec, kustodinjko za planinstvo, predstavili svoja izbrana planinska literarna dela. Umetniški večer se je preli v prijetno družabno snidenje. V času pričakovanja Miklavža in praznikov so otroci ob pomoči Društva prijateljev mladine Mojstrana izdelovali testene parkeljne ter planinske novoletne okraske. V avli muzeja je od adventa do svečnice na ogled scenska postavitve jaslic pri stari Triglavski koči na Kredarici. Vabljeni ste, da nas obiščete tudi v januarju. Stalno razstavo *Vzpon na goro* smo v okviru platforme izi. TRAVEL opremili z zvočnimi vodniki v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku, da bodo njene vsebine še razumljivejše in dostopnejše. Od sredine meseca bomo v našem muzeju gostili fotografsko razstavo Alpske konvencije ter v petek, 19. januarja, ob 18. uri s predavanjem Janeza Pretnarja odpotovali v Patagonijo. V okviru občasne razstave *Na vrhu gora, blizu neba* ste 22. januarja ob 16. uri vabljeni, da ob vodenem ogledu in s pomočjo zanimivih fizikalnih poskusov spoznate svetlobne pojave in njihov nastanek v gorah. Vsem bralcem se zahvaljujemo za podporo v minulem letu ter vabimo k soustvarjanju in spletnanju novih vezi tudi v novem letu!

Saša Mesec

Delo z mladimi v TNP

Delo z mladimi je eno osrednjih področij delovanja Javnega zavoda TNP. V teku leta ob različnih aktivnostih gostimo preko štiri tisoč mladih udeležencev iz vse Slovenije, v

okviru formalnega izobraževanja šole in vrtce, za druge obiskovalce pa prirejamo različne delavnice in dogodke. Posebej smo pozorni na mlade iz parkovnih občin TNP in drugih delov biosfernega območja Julijske Alpe, saj predstavljajo bodoče nosilce trajnostnega razvoja. Prav tako pomembni so dijaki in študenti iz okolice TNP, ki so neposredno usmerjeni v vsebine naravovarstva.

V letu 2018 načrtujemo vzpostavitev formalne mreže osnovnih šol – predvsem tistih, ki sodijo v parkovne občine (Bohinj, Bled, Jesenice, Kranjska Gora, Gorje, Bovec, Kobarid, Tolmin). Te šole že sedaj povezuje pester celetni (brezplačni) program, ki osnovnošolcem omogoča spoznavanje TNP in s tem povezanih zanimivosti. Pripravljamo naravoslovne dneve, ekskurzije v partnerska območja (biosferno območje Nockberge, Naravni park Julijsko predgorje), udeležbo na dogodkih alpskega loka (*Youth on the Top*), sodelovanje na Dnevih evropske kulturne dediščine, izobraževanja za učitelje itd.

Na področju srednješolskega izobraževanja sodelujemo z Biotehniškim centrom Naklo. Javni zavod TNP je v letu 2018 z omenjenim šolskim centrom začel projekt *YOUrALPS* – izobraževanje mladih za Alpe: (ponovno) povezovanje mladih in gorske dediščine za svetlo prihodnost v Alpah (*Interreg, Alpine space*). Dvanajst projektnih partnerjev iz petih alpskih držav bo v okviru projekta izdelalo pilotni model alpske šole, ki bo mladim omogočila uvideti priložnosti alpskega sveta in jih usposobila za boljše življenje v njem.

Na podlagi sodelovanja med Javnim zavodom TNP in Biotehniškim centrom Naklo so bile oblikovane štiri delavnice na teme alpskega sveta in biotske raznovrstnosti, kulturne dediščine, tradicionalnega znanja, fotografije alpskega prostora ter upravljanja zavarovanega gorskega območja. V izvedbo so vključeni deležniki iz lokalnega okolja, ki znanje prenašajo na dijake. V oktobru in novembru 2017 je na delavnicah sodelovalo blizu sto dijakov. Aktivnosti so potekale na območjih Kobarida, Bohinja in Trente. Delavnice se bodo nadaljevale spomladi 2018, kar bo mladim

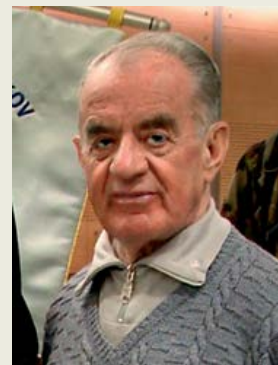
omogočalo sledenje spremembam zaradi spreminjanja letnih časov. S tem bodo pridobili širši vpogled v naravo in kulturo alpskega prostora. Projekt *YOUrALPS* izpostavlja pomen medsebojnega sodelovanja deležnikov na področju izobraževanja, upravljanja in gospodarjenja v zavarovanem območju. Prakso želimo prenesti tudi na druge skupine mladih, saj je sodelovanje in povezovanje pri izobraževanju ključnega pomena za mednarodno konkurenčnost bodočih nosilcev trajnostnega razvoja.

Anže Krek in Majda Odar

U SPOMIN

Janez Lušina

(1924–2017)

Marš je trajal že tretji dan in že tretji dan je neustavljivo snežilo. Nad Idrijo smo gazili proti Trnovski planoti. Snega je bilo že do pasu. Tudi najmočnejši na čelu kolone so izmučeni padali v sneg. Enostavno ni šlo več naprej. Nekje od zadaj je priganil do nas droban in nizkorasel major. Pograbil je puškomitraljez, si ga oprtal na rame in zagazil v prhek sneg. Ne vem, od kje smo našli moč, šli smo za majorjem in do jutra dosegli Trnovski gozd.

Pripoved vojaka planinske enote iz leta 1966 pove o Janezu skoraj vse! Bil je človek, ki mu pritiče vzdevek – mož beseda. Odkrito in odločno je izražal svoje življenjsko prepričanje, nikoli ga ni nikomur vsiljeval, niti ni tega komurkoli dovolil. Bil je človek ostrega spomina. Poštenjak, skromen, vedno poln idej, vzpodbud, trdne volje. Odlični učitelj, strog, a pošten

častnik, iskren prijatelj. Predvsem pa Slovenec in domoljub!

Rojen je bil v Dražgozah 12. oktobra 1924. Bil je tisti Janezek, ki ga je v svoji knjigi *Vrnitev v rodni kraj* omenil Luis Adamič. V bližnji Kropi se je učil za kovinarja in nesreča pri uku je bila vzrok, da se je znašel v domači vasi prav v času dražgoške bitke januarja 1942 ter se pridružil partizanom. Partizaniil je na Gorenjskem, med Dobrčo, Konjščico, Kofcami, Kriško goro, Storžičem in Kokro. Z Bazoviško brigado se je januarja 1944 podal v Benečijo in Režijo, na skrajni zahod slovenskega etničnega ozemlja. Kako slikovito je znal pripovedovati o lakoti, ki jih je spremljala pri povratku nazaj čez Sočo, in kako so si jo tešili s kostanjem. Konec vojne je dočakal kot gojenec oficirske šole v Beogradu, kamor je z drugimi kandidati poletel iz Črnomlja s slovitim ameriškim letalom DC3, ki so ga pilotirali ruski piloti. Zavezal se je poklicu vojaškega častnika.

Janez Lušina je bil eden tvorcev izvidniških in planinskih enot naše nekdanje skupne vojske ter ob koncu poklicne poti tudi tvorec novonastalih alpskih izvidniških enot slovenske Teritorialne obrambe (TO). Že decembra 1945 je bil udeleženec enega prvih vojaških smučarskih tečajev izvidniških enot. Tečaje na Kredarici in v Vratih je takrat večinoma vodil major Stane Pišljar - Stric, nekdanji častnik predvojnega 1. planinskega polka, ki ga je Lušina neizmerno spoštoval. Kot inštruktorja sta sprva sodelovala Kropar Tone Ažman, ob Rudiju Finžgarju pobudnik Partizanskih smučin januarja 1945 v Cerknem, in Jeseničan Stane Koblar. Med izvajalci tečajev je bil že v letu 1946 tudi Lušina. Tudi po Lušini zaslugi so kot inštruktorji na tečajih začeli sodelovati Andrej More - Gandi, Maks Medja, Joža Čop, Stane Koblar in Dolfe Kramžar. Vmes je Lušino pot zanesla v Bosno, kjer je sodeloval pri urjenju izvidniških enot takratne VI. armade. Zraven pa je prekrizal bosanske gore podolgem in počez, od Jahorine do Sutjeske, od Foče do Prenja, poleti peš in pozimi na smučeh. V petdesetih letih se je vrnil v Slovenijo in kot inštruktor deloval v vojaškem alpinistično-smučarskem centru za urjenje v Mojstrani ter kasneje na

Bohinjski Beli in na Pokljuki. Kolikostotin najboljših slovenskih smučarjev in alpinistov je šlo skozi Lušino vojaško poključko šolo! Kako je s svojo poključko enoto februarja 1968 trepetal in čakal na poziv za pomoč trojki pri prvi zimski ponovitvi Čopovega stebra! Njegovi vojaki so par noči prespali v popolni opremi, da bi lahko kar najhitreje odšli na pomoč. Aleš Kuna- naver, Stane Belak - Šrauf in Tone Sazonov - Tonač so se jim oddolžili z obiskom na Pokljuki, Lušina pa jih je počastil s pasuljem.

Kot aktivni smučarski učitelj in gorski reševalec je nenehno plemenitil svoje bogato vojaško znanje in izkušnje ter jih nesebično delil in prelivljal v strokovno vojaško gorniško literaturo in desetine scenarijev za vojaške učne filme. Bil je tudi eden tistih vojaških častnikov, ki je v letih pomanjkanja alpinistične opreme znal zamizati na eno oko, ko so marsikateri cepin, kladivo, vponka ali vrh iz vojaškega skladišča odšli v roke nadobudnih mladih slovenskih alpinistov. Kot Dražgošan, partizan in vojaški častnik je bil z Milošem Rutarjem in množico sodelavcev pobudnik Poti po stezah partizanske Jelovice, ki v nekoliko drugačni obliki žive še danes. Dolga leta je sodeloval v organizacijskem komiteju prireditve in skrbel za povezave s Slovensko vojsko. Še komaj šest let nazaj, pri častitljivih sedeminosemdesetih letih, je kot predtekmovalec prvi zarezal smučino na Mangartu, na prvi spominski smučarski tekmi vojakov ameriške 10. gorske divizije (10th Mountain Division) 3. junija 1945.

Leta 2007 je začelo nastajati Združenje vojaških gornikov Slovenije. Skupaj s Srečkom Tušarjem in Milošem Rutarjem je bil neprecenljiv motivator in vir izkušenj nastajajočega združenja. Bil je pravi leksikon slovenskega vojaškega gorništv. Zapustil je vsebinsko bogat in zgodovinsko dragocen arhiv strokovnih člankov o razvoju vojaškega gorništv v Sloveniji po letu 1945, ki mora biti nekoč objavljen v knjižni obliki.

Janez Lušina je bil nosilec odličja partizanske spomenice 1941. Leta 2008, ob slovenskem dnevu vojaških gornikov, je poleg Dinka Bertoncija in Srečka Tušarja, med prvimi tremi prejel

naziv častnega člana Združenja vojaških gornikov Slovenije. Med mnogimi priznanji je za svoje tvorno delo na planinskem in smučarskem področju prejel listino in zlati znak Planinske zveze Jugoslavije, listino in srebrni znak Planinske zveze Slovenije, listino in zlato plaketo Smučarske zveze Jugoslavije, priznanje Smučarske zveze Slovenije in Bloudkovo plaketo. Od Janeza smo se poslovili v Kranju, 24. oktobra 2017, na prav simbolen dan – ob stoletnici preboja soške fronte pri Kobaridu, tj. začetku konca najboljše vojskovanja v gorah v svetovni vojaški zgodovini. Vojskovanja v gorah, gorništv in smučanja, ki jim je Janez zapisal svoje življenje. "Gorščaki" so mu v slovo zapeli smučarsko *Zelenico* in simbolni *Oj Triglav moj dom*. Počival bo pod svojimi gorenjskimi vršaci, pod svojim Kravcem, ki ga je presmučal dobesedno nešteto krat.

Janez Kavari

Kurt Dellisch

(1925–2017)

Dne 18. novembra 2017 opoldne smo se zbrali na celovškem pokopališču, da profesorju doktorju Kurtu Dellischu izkažemo poslednjo čast. Kot da bi se avstrijska Koroška skupaj z gorami želela posloviti od svojega dolgoletnega občudovalca, vsestranskega gornika ter čistilca narave, se je ode- la v svojo najlepšo podobo, k čemur je prispevalo še čudovito vreme.

Dvorana za žalne slovesnosti je bila premajhna za vse, ki so se želeli posloviti od pravnik, deželnega svetnika in člana vlade dežele Koroške v pokoju, predsedujočega združenju pravnikov avstrijske Koroške in Štajerske ter doajena avstrijske gorske reševalne službe. Kar osemnajst let je bil njen podpredsednik ter

enaindvajset let predsednik gorske reševalne službe Koroške. Pod njegovim vodstvom je služba postala sodobno organizirana ter ustrezno financirana. Sočasno je bil predsednik Planinske zveze Koroške, član predsedstva Kuratorija za varnost v gorah Avstrije, dolga leta delegat Planinske zveze Avstrije v UIAA in ICAR, predsednik pravne komisije pri Planinski zvezi Avstrije, predsednik komisije za ocenjevanje varnosti na smučiščih Koroške in še bi lahko naštevali.

Z svojim delovnim elanom, široko razgledanostjo, vizijo in jasnimi predstavami, kako do ciljev, je pri izvajanju svojih funkcij opravil dragoceno delo in pustil svojim naslednikom dragoceno zapuščino. Slovenska gorska reševalna služba (GRS) je imela v Kurtu Dellischu konstruktivnega partnerja tako pri urejanju tekočih operativnih, tehničnih, reševalnih, pravnih ali organizacijskih nalog kot tudi pri pripravi meddržavnih dokumentov ter urejanju odnosov ter dokumentov, najprej med Avstrijo in Jugoslavijo in kasneje med Avstrijo in Slovenijo; en tak primer je bilo dogovarjanje za prehod gorskoreševalnih moštev izven regularnih mejnih prehodov za potrebe reševanja. Nadalje je GRS z njim sodelovala tudi pri pripravi meddržavnih dokumentov za primere naravnih in drugih hudih nesreč, za potrebe zaščite in reševanja ... in to od let, ko je slovensko GRS vodil Miha Potočnik, pa vse do pred nekaj leti.

V Kurtu Dellischu smo imeli vso podporo, ko je slovenska GRS s ciljem po hitrejšem alarmiranju in za primer potrebe po skupnem reševalnem delu v mejnih področjih leta 1983 v Tamarju ustanovila delovni odbor gorskoreševalnih organizacij imenovan Alpe-Jadran. V njem sodelujejo reševalci avstrijske Koroške in Štajerske, italijanske Furlanije in slovenske GRS, ki se sestajajo vsako leto v eni od treh držav ter delujejo uspešno tudi danes. Delovni odbor Alpe-Jadran je razvil široko vsakoletno delovno sodelovanje, tako da se med društvi reševalcev in njihovimi specialisti prenašajo izkušnje, znanje, razvija se tovariško sodelovanje, kar je pri teh nalogah ključnega pomena.

Kurt Dellisch je pred več kot

petdesetimi leti aktivno spodbujal in soustanavljaval trodeželno sodelovanje planinskih organizacij avstrijske Koroške, italijanske Julijske krajine in Slovenije. Sleherno leto so se vrstila strokovna posvetovanja, izmenjave izkušenj ter znanj med planinskimi delavci, mladinci, alpinisti, odpravarji ..., ki so se zaključila z krajšimi vzponi na bližnje vrhove. V okviru tega sodelovanja je Kurt Dellisch omogočil dragoceno podporo tudi slovenskim planinskim društvom na Koroškem, kar je bilo še posebej v začetnem času tega sodelovanja velikega pomena.

Leta 2006 je PZS dr. Kurtu Dellischu za njegovo vsestransko pomoč, sodelovanje in tovarištvo podelila zlati znak Planinske zveze Slovenije.

Pokojniku sva z Dušanom Polajnarjem izkazala poslednjo čast in v imenu predsednika slovenske GRS ter njenih reševalcev in Planinske zveze Slovenije njegovi družini, prijateljem, koroškim gorskim reševalcem in planincem izrekla najgloblje sožalje.

Danilo Škerbinek

Janko Pribošič

(1945–2017)

S tesnobo smo prejeli sporočilo, da je Janko Pribošič sklenil življenjsko pot in s tem tudi planinarjenje, na kate-rega je bil navezan že od rane mladosti. S planinstvom je bil povezan tudi drugače, saj je julija leta 1988 v predsedstvu Planinske zveze Slovenije postal vodja delovne skupnosti PZS, v letu 1990 pa je bil imenovan za tajnika PZS. V "planinskem" okolju na Dvorakovi 9 v Ljubljani je ostal do upokojitve julija 2002, skupno skoraj štirinajst let. To je bil čas, ko je nastajala samostojna slovenska država in so se zgodile določene spremembe tudi za civilne institucije, društva,

zveze. Znanja, ki jih je pridobil kot predmetni učitelj geografije in zgodovine, so mu pomagala voditi delovne procese in uravnavati odnose v planinski skupnosti, tudi v nepredvidljivih situacijah. S strpnim pogovorom in prijazno besedo je razrešil napetosti, nastale zaradi različnih pogledov in interesov. Lahko pa je ob nekaterih dogajanjih tudi na glas, z robato, vendar pravično besedo stvari umiril in pojasnil.

Kot tajnik PZS je bil vedno v središču usklajevanj med željami, interesi in zmožnostmi za uresničevanje ciljev. V tem obdobju si je na vse načine prizadeval, da bi bili Slovenci na vseh področjih, tudi v planinstvu, v svetu kar najbolj prepoznavni po svojih uspehih. To pa v administrativnem pogledu pomeni množico nevidnih opravil.

Janko ni bil samo vodja, ampak tudi član planinskega društva in razmišljajoč planinec, ki so ga gore tako ali drugače izoblikovale. Morda je prav zaradi teh nagnjenj našel zaposlitev na PZS. Kar je v notranjosti čutil, je velikokrat izrekel in zapisal: "Vsakega člana stanovskega društva je potrebno čim bolj spoznati in ga približati matični organizaciji, se truditi za strokovno tehnično usposabljanje kot si tudi prizadevati, da so člani kodeksno in etično izoblikovani." V *Planinskem vestniku* pa je zapisal: "Gorje nam, če je nakup članske izkaznice, znamkice edina vez, ki nas resnično druži, in še bolj gorje nam, če bi bila ta izkaznica edini način, s katerim bi društvo, zveza morala člana seznanjati z filozofijo, s katero plemeniti slovenski družbeno-društveni prostor." S temi besedami je Janko poudaril pomen društvenega planinstva kot vrednote, spoštovanja, tovarištva z medsebojnim povezovanjem in dopolnjevanjem. Z globokim spoštovanjem in dostojanstvom smo se poslovili od našega bivšega sodelavca, družinskega očeta in prijatelja Janka Pribošiča. Za njegov doprinos planinstvu se mu iskreno zahvaljujem tako v osebнем imenu kot v imenu predsednika PZS Bojana Rotovnika. Zadnjo bitko v življenju je žal zgubil. Slava njegovemu spominu.

Franci Ekar

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Planinske kočje na rapalskem ozemlju

INTERJUJU

Maurizio Zanollo-Manolo, Andreja Jagodic

Z NAMI NA POT

Sekstenski Dolomiti, Nad Uršičem

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

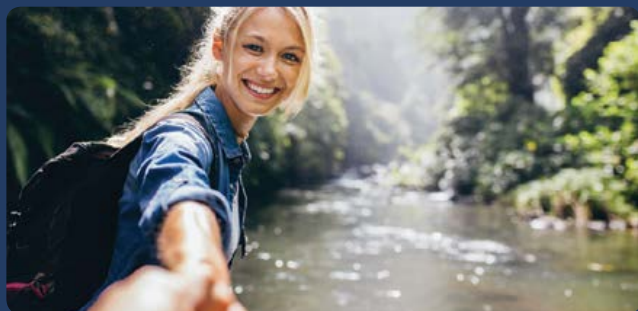
T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

29. sejem turizma

Natour Alpe-Adria

31. januar – 3. februar 2018, Gospodarsko razstavišče

 natour-alpeadria.si

